

TALLINNA ÜLIKOOL
Matemaatika-loodus teaduskond
Informaatika osakond

Janno Kriiska

**REGIONAALSE INFOÜHISKONNA ARENGUKAVA
KOOSTAMINE LÄÄNEMAA NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja: Andro Kull

Autor:” _____ ” _____ ” _____ 2006.a
Juhendaja: _____ ” _____ ” _____ 2006.a
Osakonnajuhataja: _____ ” _____ ” _____ 2006.a

TALLINN 2006

SISUKORD

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Arengukava koostamise lähtekohad	8
1.1. IKT ja infoühiskond.....	8
1.2. Milleks maakonnale Infoühiskonna arengukava?.....	11
1.3. Tugimaterjalid.....	13
1.3.1. Eesti infopoliitika põhialused	14
1.3.2. Eesti infoühiskonna arengukava 2010	14
1.3.3. Riigi IT arhitektuuri ja koosvõime raamistik.....	15
1.3.4. Infotehnoloogia avalikus halduses	15
1.3.5. eEuroopa	16
1.3.6. European Information Society 2010	17
1.3.7. World Summit on Information Society.....	18
1.3.8. Statistical Indicators Benchmarking the Information Society	18
2. Ülevaade Lääne maakonnast	19
2.1. Statistilised andmed	19
2.2. IKT senine areng maakonnas.....	20
3. Arengukava koostamine	22
3.1. Arengukava koostamise meetodika	22
3.2. Ettevalmistav faas	27
3.2.1. Töörühmad.....	28
3.2.2. Ajahorisondi püstitamine	30
3.2.3. Arengukava koostamist kajastav internetikeskkond	30
3.2.4. Avaüritus “Läänemaa IT suvepäevad 2005”	31
3.2.5. Lähteandmete kogumine	33
3.2.6. Kokkuvõtte lähteandmetest ja järeldused	34
3.3. Analüüsi ja hinnangu faas.....	45
3.3.1. Tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud	45

3.3.2. Probleemipuu	49
3.4. Planeerimine	49
3.4.1. Visioon.....	49
3.4.2. Eesmärkide püstitamine	50
3.4.3. Kriitiliste edufaktorite määratlemine	52
3.4.4. Vajalikud arendustegevused järgnevas 3 aastaks	53
3.5. Arengukava jälgimine ja hindamine	53
4. Läänemaa infoühiskonna arengukava analüüs.....	55
Kokkuvõte.....	69
Kasutatud allikad.....	71
Resume	75
Lisa 1. Läänemaa infoühiskonna arengukava.....	77
Lisa 2. Algatuskoosoleku protokoll	91
Lisa 3. Küsimustik: omavalitsuste IKT olukord.....	93
Lisa 4. Küsimustik: üldhariduskoolide IKT olukord	95
Lisa 5. SWOT analüüsi hindamine.....	96
Lisa 6. Probleemipuu	97
Lisa 7. Eesmärgipuu	98
Lisa 8. Arengukava koostamise tegevused ja ajakava.....	99

SISSEJUHATUS

Tänapäeva inimkonda tabanud ülikiire info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) areng mõjutab üha rohkem kogu ühiskonda, tuues kaasa suuremaid või väiksemaid muudatusi kõikides eluvaldkondades. Vaadates viimase 50 aasta tehnoloogilisi saavutusi ning tohutut arengutempot, näib suure väljakutsena ennustada tuleva 10 aasta jooksul toimuvat. Vähesed julgesid 15 aastat tagasi näha internetis säärast potentsiaali, mille tunnistajaks täna oleme, või kümne aasta eest arvata, et mobiiltelefonist saab mitte ainult igapäevane tarbeese, vaid sellega võib lisaks helistamisele kasutada kümneid teisi teenuseid.

Uued tehnoloogiad jõuavad tarbijani kiiremini kui eales varem ning informatsiooni mahud ja tähtsus kasvavad tõusvas tempos. Infost on saanud uus ja oluline ressurss, mille väärtuse alahindamine võib valusasti kätte maksta. Inimkond on jõudmas uude ajajärku – infoühiskonda. Kasvava infomahu haldamine, selle kiire ja kadudeta edastamine ning samas terviklikkuse, käideldavuse ja kvaliteedi tagamine on saanud uute tehnoloogiate peamisteks väljakutseteks.

Kahtlemata on kasulik kursis olla IKT poolt pakutavate võimalustega, mõista erinevate lahenduste vajalikkust ja olla valmis nendest tulenevateks ümberkorraldusteks. Tänapäeva edu saladus peitub paindlikkuses ning võimes muutuvates tingimustes kiiresti kohaneda. Kuid ümberkorraldused peavad lähtuma konkreetsetest vajadustest ja olema piisavalt põhjendatud. Tuleb pidevalt jälgida, et kõik tehtavad sammud viiksid püstitatud eesmärkideni ja areng toimuks ühtses suunas. Piiratud ressursside tingimustes on eriti tähtis nende efektiivne kasutamine, mis eeldab selgelt eesmärgipärast ja koordineeritud tegevust. Just selleks ongi otstarbekas teostatavaid arengutegevusi planeerida, töötada välja konkreetsetele tingimustele kõige paremini vastav ja kõigi osapoolte vahel kooskõlastatud arengukava¹.

---

¹ kirjalikult vormistatud arenguplaan, mis määratleb peamised valdkondlikud arengusuunad ja eesmärgid ning tegutsemisviisid eesmärkide saavutamiseks.

Lääne maakonnal puudub hetkel ühtne, kirjalikult vormistatud ja kooskõlastatud arengukava, kuid selle koostamise olulisust on mõistetud ja selleks vajalike tegevustega alustatud. Maakondlik arengudokument peab puudutama kõiki regiooni olulisemaid eluvaldkondi, sealhulgas ka IKT-ga seonduvat. Sellest tulenevalt on kerkinud päevakorda ka Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamise vajalikkus. Organisatsioonina, mille üheks eesmärgiks on koolitus-, uurimis- ja arendustegevuse kaudu Lääne regiooni arengu toetamine, asus Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž infoühiskonna arengukava koostamise eestvedajaks, tehes tihedat koostööd Lääne Maavalitsuse ja Läänemaa Arenduskeskusega.

Käesolev magistritöö loob ülevaate regionaalse infoühiskonna arengukava koostamise protsessist, põhjendab valitud meetodeid, kirjeldab tekkinud probleeme ning analüüsib saadud tulemusi. Tehtud valikud põhinevad regiooni omapärale ja protsessi kaasatud inimeste tööspidamistele. Lisaks on tuginetud prof. *Gareth Hughes'i*¹ poolt loodud juhiste regionaalse infoühiskonna arengutegevuste algatamiseks ja läbi viimiseks. Antud töö taotluseks ei ole luua teistele piirkondadele etaloni vastava arengukava koostamiseks, vaid tutvustada Läänemaal kasutatud lahendust.

Magistritöö peamiseks eesmärgiks on Läänemaa infoühiskonna arengukava loomine ning näidata selle valmimiseks läbitud samme. Sellest tulenevalt on töös käsitlust leidvateks küsimusteks:

- Mida mõista termini “infoühiskond” all?
- Milles peitub infoühiskonna arengukava kasulikkus?
- Millistest põhimõtetest lähtuda infoühiskonna arengukava koostamisel?

---

¹ ERISA (*European Regional Information Society Association*) projekti tegevdirektorina on prof. Hughes olnud toimetajaks ja autoriks paljudele Euroopa Komisjoni raportitele ning infoühiskonna regionaalset arengut puudutavatele töödele.

Püstitatud eesmärkide saavutamiseks tuli magistritöö käigus tegeleda järgmiste ülesannetega:

- uurida teemakohast kirjandust;
- tutvuda vajalike lähtematerjalidega;
- tutvuda teistes regioonides valminud infoühiskonna arengut puudutavate dokumentidega;
- uurida valdkonniti Läänemaa IKT hetkeolukorda, probleeme, vajadusi ja tulevikunägemusi;
- püstitada Läänemaa infoühiskonna visioon;
- koostada Läänemaa infoühiskonna arengukava ning sellele tuginev tegevuskava;
- luua virtuaalne keskkond arengukava koostamise kajastamiseks ja tulemuste avalikustamiseks.

Lähtudes püstitatud eesmärkidest ja ülesannetest jaguneb magistritöö neljaks suuremaks peatükiks. Peatükis “Arengukava koostamise lähtekohad” luuakse ülevaade infoühiskonna olemusest ja selle mõjust regiooni arengule. Samuti tutvustatakse infoühiskonda käsitlevaid rahvusvahelisi ja riiklikke raamdokumente. Teine peatükk, “Ülevaade Lääne maakonnast”, tutvustab Läänemaad ja loob lühiülevaate senisest regionaalsest IKT arengust. Kolmas peatükk, “Arengukava koostamine”, kirjeldab Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamise metoodikat ning arengukava valmimiseks läbitud etappe – ettevalmistavad tegevused ja lähteandmete kogumine, praeguse olukorra analüüs ja hinnang, soovitud tulevikupildi kirjeldamine ning selleks vajalike tegevuste planeerimine, arengukava elluviimise jälgimine ja hindamine. Töö viimases peatükis, “Läänemaa infoühiskonna arengukava analüüs”, luuakse ülevaade regionaalset arengukava mõjutavatest taustsüsteemidest ning analüüsitakse, mil määral need mõjutavad regionaalset arengut. Samuti tuuakse esile piirkondliku arengukava koostamisel tekkinud kitsaskohad.

Magistritöös järgitakse arendusuuringu loogikat ja selle tulemusena valmiv Läänemaa infoühiskonna arengukava moodustab ühe osa maakonna terviklikust arengukavast ning **esitatakse kinnitamiseks Lääne maavanemale**. Kuna arengukava valmimine

sõltub paljude osapoolte vahelisest koostööst ja kokkulepetest, ei ole eesmärgiks seatud arengukava kinnitamine maavanema poolt käesoleva magistritöö kaitsmise hetkeks. Töö autor tänab arengukava koostamisele kaasa aidanud inimesi tehtud panuste eest ja loodab, et valmiv dokument peegeldab võimalikult täpselt kõikide osapoolte nägemusi antud teemal. Eriline tänu juhendajale, Andro Kullile, pühendumuse ja nõuannete eest!

1. ARENGUKAVA KOOSTAMISE LÄHTEKOHAD

1.1. IKT ja infoühiskond

"Infoühiskond tuleb niikuinii, kas meiega või meieta, selles on küsimus." Akadeemik Endel Lippmaa, Euroopa IT konverentsi ettekandes 1995.

Inimkond on ajaloo jooksul läbinud kaks põhjalikku elustiili muutust – üleminek agraarühiskonda ning üleminek industriaalühiskonda. Esimene suur muutus tähendas koriluselt ja küttimiselt põlluharimise ja karja kasvatamise juurde siirdumist. Rändhõimud muutusid paikseteks ning see tõi ühiskonnale kaasa suuri ümberkorraldusi – toimus **agraarrevolutsioon**. Teise suurema muutuse põhjustas tehnika laialdasem kasutuselevõtt. Rasket füüsilist tööd hakkasid inimeste asemel tegema masinad. Tekkisid suurettevõtted ja -linnad. Arenes tootlikkus, toimus spetsialiseerumine ning tänu masstoodangule langesid kaupade hinnad. Hoogsalt laienes teede ja raudteede võrgustik, mille abil uue – **industriaalühiskonna** –produkte erinevatele osapooltele kättesaadavaks teha. Tänapäeval, kui füüsiline koormus on enamasti juba masinatele delegeeritud, on inimkond jõudnud uue revolutsiooni lätetele, mille peamiseks tunnuseks on rutiinse vaimse tegevuse automatiseerimine arvutite abil. Informatsiooni hoidmine, töötlemine ning eelkõige selle edastamine arvutustehnika kaudu, on viinud ühiskonna taas kord silmitsi sedavõrd suurte muudatustega, et on alust rääkida kolmandast põhjalikust revolutsioonist, mis toob endaga kaasa organiseeritud infotöötuse. Seepärast nimetatakse seda siirdumiseks **infoühiskonda** (*Praust 1997, 49-64*).

Infotehnoloogiline revolutsioon on viimas maailma kõige arenenumaid maid infoühiskonda, kus infoga töötamine ja infotehnoloogia (IT) on kõigil elualadel keskse tähtsusega. Vähem arenenud maades võimaldab IT otsustav rakendamine senist arengut kiirendada. Inforevolutsioon kujundab kogu ühiskonna oluliselt ümber, põhjustades majanduse ja ühiskonna globaliseerumise. Regioonide majanduslik konkurentsivõime sõltub üha rohkem informatsiooni kättesaadavusest ja endast

teavitamisest. Kaasaegsete kommunikatsioonivõimaluste olemasolu on rahvusvaheliste investeringute saamiseks hädavajalik. IT on tootmis- ja teenindustehnoloogiate vältimatuks koostisosaks. Seega tuleb ajude äravoolu tõkestamiseks ja kvalifitseeritud tööjõu juurdemeelitamiseks intensiivselt tegeleda IT arendamisega (*Keskkonnaministeerium 2000*).

Infoühiskond (ik. *information society*) on koondmõiste rõhutamaks info ja infokäitluse mahtude ja tähtsuse suhtelist suurenemist tänapäeva ühiskonnas. See on kõikehõlmav ning haarab kogu sotsiaalset reaalsust. Infoühiskonna peamiseks tunnuseks on arvutite massiline kasutamine ja kõikjale ulatuvad ülemaailmsed, personaalsed kommunikatsioonikanalid (internet ja sellel baseeruvad struktuurid) ning elektroonilised teenused. Infoühiskonna inimesel on võimalik ligi pääseda tohutule hulgale andmepankadele ja infoallikatele. Tema abivahendiks on võimsad personaal- ja serverarvutid (*Baltic Computer Systems 1999*). Infoühiskonnas valitseb elukorraldust, kus enamus inimkonna loodud väärtusi on kätketud teabesse, mida hoitakse, teisendatakse ja edastatakse universaalsel digitaalsel kujul. Selleks loob võimalused üleüldine andmeedastusvõrk, millele juurdepääs on tagatud kõigile ühiskonna liikmetele (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2006*). Geograafilised kaugused nii riigisisesele kui ka riikidevahelisele kaotavad oma senise tähenduse, kaotades äärealasid ning ühtlustades eri piirkondade konkurentsivõimet (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 1998*). Väheneb piirkondlik ebavõrdsus ja pikas perspektiivis ka arenguerisused (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2005a*). IKT revolutsioon on muutnud ja muudab meie tänast maailma tunduvalt, kuigi paljusid eesolevaid ümberkorraldusi me veel täielikult ei hooma.

Vikipeedia¹ määratleb infoühiskonda kui uut ühiskonda, milles informatsiooni loomine, levitamine ja käitlemine on nii majanduslikult kui ka kultuuriliselt oluline tegevus. Infoühiskonna kujunemise võtmerolliks on IKT. Tehnoloogiline areng ja informatsiooniline infrastruktuur toovad paratamatult kaasa põhjalikke muutusi

---

¹ Vabalt kasutatav virtuaalne võrguentsüklopeedia, kuhu võib igati uusi artikleid kirjutada ja olemasolevaid parandada. Projekt sai alguse 2001 aastal ja sisaldab praeguseks üle 700 000 artikli (<http://www.wikipedia.org>).

senistest sotsiaalsetes, majanduslikes ja poliitilistes suhetes. IKT arengul on märkimisväärne mõju tööle, tööprotsessidele, tööhõivele, õppimisele ja kõikidele teistele olulistele tegevusvaldkondadele. Suureneb produktiivsus ja võetakse kasutusele uued paindlikud töövormid. Muutub radikaalselt töö olemus ning kogu ühiskonna struktuur.

Eesti infoühiskonna arengus väärib märkimist teatav eripära – lühikese ajaga on IKT infrastruktuuris ja IKT kasutamises jõutud maailma eesrindlike maade hulka. On kujunenud IKT-d soosivad hoiakud, edumeelne IKT ettevõtetus, loodud tehnoloogiline infrastruktuur. Eesti riigi senist edukat infoühiskonna arengut sobivad iseloomustama järgmised saavutused:

- Eesti on interneti püsiühenduste suhtarvult liiderringe maailmas;
- Eesti on internetipanganduse liiderringe maailmas;
- Eesti on mobiilirakenduste pioneere maailmas;
- Eesti IT tööstus on üks aktiivsemaid allhanke pakkujaid maailmas;
- Esimesena maailmas avas Eesti Vabariigi Valitsus oma veebilehe;
- Eesti avalik sektor oli esimeste riikide hulgas, kes avas oma andmebaasid internetis;
- Eesti rakendas esimesena maailmas paberivaba valitsuskabineti idee;
- Eesti avalik sektor realiseeris esimese riigina maailmas teenusekeskse lähene-mise ja lõi X-tee¹ näol ühtse teenuseruumi;
- Esimese riigina maailmas on Eesti lahendanud reaalselt elektroonilise identifitseerimise küsimused (ID-kaart);
- Esimese riigina maailmas on Eestis igal kodanikul reaalne võimalus kasutada kodaniku IT keskkonda (KIT²);

---

¹ kõiki Eesti riigi põhilisi andmebaase ühendav andmevahetuskiht. X-tee võimaldab nii kodanikul kui ka ametnikul ja ettevõtjal turvaliselt kasutada üle Interneti suurt osa Andmekogude Riiklikus Regstris registreeritud andmebaase (<http://x-tee.riik.ee>).

² Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel 2002-2003.a välja töötatud tavakodanikule mõeldud infotehnoloogiliste vahendite kogum turvaliseks suhtlemiseks riigiasutuste, kohalike omavalitsuste asutuste, eraettevõtete ja kolmanda sektori infosüsteemidega (<http://www.eesti.ee>, <https://www.eesti.ee>).

- Esimese riigina maailmas oli eestimaalastel võimalus kasutada täiselektroonilist hääletust.

(*Vallner 2005, 13-14*).

Need tegurid koos majandustõusuga moodustavad edasiseks arenguks soodsa baasi. Noor ja haridust väärtustav võrgupõlvkond on intellektuaalse kapitali potentsiaalse kandjana oluline arengumootor. Nende arengute kõrval vajavad süstemaatilist tähelepanu ka IKT laialdasest kasutamisest tulenevad uued sotsiaalsed ja majanduslikud aspektid. Tänu Eestile omasele kompaktsusele (nii rahvastiku kui ka organisatsiooniliste infrastruktuuride seisukohalt) võib nende arengute suunamine olla oluliselt lihtsam mõne suurema maaga võrreldes. Selles peitub Eesti strateegiline eelis infoühiskonna võtmevaldkondade arengus. (*Meriste 2000*).

1.2. Milleks maakonnale Infoühiskonna arengukava?

Tegeledes intensiivselt infoühiskonna rajamisega, astume me ühte sammu Euroopa arenguga (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 1998*).

IKT ülikiire areng on olnud viimaste aastate üks olulisemaid majanduse ja ühiskonna muutuste tegureid. IKT tähtsust tänapäeva ühiskonnas võib kokku võtta järgmiste punktidega:

1. IKT tootmis- ja teenindamisector on majanduses üks olulisemaid, innovatiivsemaid ja produktiivsemaid sektoreid.
2. IKT on kesksel kohal tootlikkuse ja konkurentsivõime parendamisel. Ajavahemikul 1995 - 2000 saavutati 40% Euroopa Liidu tootlikkuse kasvust tänu IKT-le.
3. IKT toetab kodanikuühiskonna ja elukvaliteedi tõusu. IKT võimaldab pakkuda rohkem erinevaid ja suuremale hulgale kodanikele paremaid teenuseid. Uued informatsiooni tehnoloogiad aitavad muuta valitsemist läbipaistvamaks ja avatumaks ning tõhustavad valitsuse ja kodaniku vahelist infovahetust.

(*Commission of The European Communities 2004*).

Andmaks hoogu infoühiskonna arengule, tuleb oskuslikult juhtida IKT kasutamisest tulenevaid ühiskonnas toimuvaid muutusi. Rahvusvahelisel on mitmed riigid võtnud infoühiskonna arengu poliitilisel tasandil erilise tähelepanu alla. Praeguseks on Eesti infoühiskonna arengus tekkimas mahajäämus teistest Euroopa Liidu liikmesriikidest. Veel enam – süvenemas on siseriiklikud regionaalsed ja sotsiaalsed erinevused (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2004*). Arvestades Eesti riigi piiratud majanduslikke võimalusi ja üldist detsentraliseeritud lähenemise printsiipi, väljendub Eesti riigi roll infoühiskonna rajamisel kesksete põhimõtete tutvustamises ning nende lahtimõtestamises oma praktilise tegevuse kaudu (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 1998*).

Piiratud ressursside tingimustes tegutsemine eeldab väga põhjalikku planeerimist. Planeerimise olulisust sobib iseloomustama lugu Victoria lossi ehitamisest. Projekt, mida tänapäeval teatakse *Winchester Mystery House*¹ nime all, algas 1884. aastal. 147 ehitaja ja 5,5 miljoni dollari abiga viidi see 38 aasta jooksul lõpule. Tulemuseks oli selle aja üks suurimaid tehnoloogia meistriteoseid. 24 000 ruutmeetrises hoones oli ühtekokku 160 tuba. Erinevalt teistest selle ajastu ehitistest, oli Victoria lossis kütte ja kanalisatsioonisüsteem, nupuvajutusega läidetavad gaasivalgustid, 3 lifti ja 47 kaminat. Kuid nimetatud arhitektuurilistele saavutustele lisandus ka 13 trepikoda, mida ei kasutanud mitte keegi, 65 ust, mille avanedes tuli vastu paljas sein ja 24 katuseakent, mis oli ehitustööde käigus paigutatud põrandasse. See näide sellest, mis võib juhtuda, kui ei olda valmis tegevuste planeerimisse piisavalt aega ja vahendeid suunama (*Intel Information Technology 2001*).

Eestis on kehtestatud mitmeid infoühiskonna arengut suunavaid dokumente, mis kajastavad Eesti kui terviku üldiseid prioriteete, kuid ei sea konkreetsemaid arendusi maakondade tasemel. Samas esineb IKT strateegilist planeerimist Eesti avalikus halduses suhteliselt vähe (*Kull 2003*). Iga maakonna omapära tingib arendusvõimaluste erinevuse ning see nõuab panustamist õigetesse mõjuritesse. Seega on

---

¹ ingl. k. Wintsesteri mõistatustemaja

infoühiskonna arengus eraldi maakondlik lähenemine vajalik just piirkondlike iseärasusi silmas pidades. Kalev Härk on oma artiklis “Maakondade lõimimine infoühiskonda – *per aspera ad astra*” nimetanud infoühiskonna põhimõteteks regionaalses mõistes: geograafiliste kauguste leevendamise ja globaliseerumise; isikutele elukoha, töökoha ja liikumisvabaduse pakkumine; inforikaste ja infovaeste piirkondade vältimise ning elukestva õppe toetamise (2004).

Infoühiskonna areng saab toimuda vaid läbi avaliku-, era- ja kolmanda sektori koordineeritud koostöö ja kokkulepete. Kuna IKT on horisontaalne meede, siis läbib see kõiki elukeskkonda ja elukvaliteeti puudutavaid valdkondi. Maakonna infoühiskonna arengukava on vajalik edasise maakondliku planeerimise lihtsustamiseks. Ilma selge arengukavata ei võta IKT valdkonda keegi oma otseseks vastutuseks. Infoühiskonna arengukava on ühiskondlik kokkulepe ja hoovaks suuremate, läbi mitme erineva osapoolle läbiviidavate projektide käivitamiseks maakonnas.

Selge on see, et maailm ei ole veel infoühiskonnas ja paikneb üleminekustaadiumis. Kuid tulevikuplaanid tuleks teha juba uue ühiskonna reegleid silmas pidades.

1.3. Tugimaterjalid

Maakonna infoühiskonna arengukava koostamisel tuleb kindlasti arvestada maakonna üldiste arengusuundadega. Kuna Läänemaa infoühiskonna arengukava loomise hetkel puudus maakonnal kinnitatud arengukava, püüti ühtse suuna tagamiseks valdkondlike arengukavade koostamist läbi erinevate töörühmade omavahel siduda. Lisaks peeti arengukava koostamisel silmas vabariiklike ja rahvusvahelisi arengu prioriteete. Regionaalset arengukava mõjutavad need eelkõige läbi riiklike raamdokumentide, mis on omakorda mõjutatud juba Euroopa Liidu üldistest infoühiskonna arengu sihtidest ning globaalsetest trendidest. Alljärgnevalt on välja toodud loetelu dokumentidest, milledes esitatud seisukohtadest on Läänemaa infoühiskonna arengukava enim mõjutatud.

1.3.1. Eesti infopoliitika põhialused

Eesti infopoliitika põhialused kinnitati Riigikogu poolt 1998. aastal ja see on Eesti infoühiskonna baasdokumendiks. Infopoliitika on riigi halduspoliitika osa, mis kajastab: (1) riigi toimimise põhimõtteid infoühiskonna loomisel, (2) kiirete tehnoloogiliste muudatuste ajajärgul riigi tähelepanu alla jäävaid valdkondi ning (3) nende reguleerimise mehhanisme (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 1998*). Infopoliitika põhialuste ülesanne on anda suunised ja kujundada raamistik infoühiskonna arengu tegevuste kavandamiseks valdkondlikes arengukavades. Infopoliitika kajastab Eesti konkreetsele olukorrale vastavaid prioriteete ja põhimõtteid, millest riigivõim infopoliitika teostamisel lähtub. Infopoliitika elluviimine toimub iga-aastase infopoliitika tegevuskava alusel, mis kirjeldab järgmisel aastal planeeritavaid tegevusi, määrab nende tegevuste eest vastutajad ja mõõdetavad eesmärgid tegevuse edukuse hindamiseks. Tegevuskava koostamisel lähtutakse infopoliitikas esitatud eesmärkidest ja prioriteetidest ning Euroopa Liidu strateegilistest infoühiskonna arengut käsitlevatest dokumentidest (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2004*).

1.3.2. Eesti infoühiskonna arengukava 2010

Infoühiskonna arengukava on järg Infopoliitika Põhialustele. See on vastastikku toetav mitmete valdkondlike arengukavadega ("Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013", "Teadmispõhine Eesti 2007-2013" jm) ning seotud mitmete teiste strateegiatega, mis keskenduvad IKT kasutuselevõtule teatud valdkonna arendamisel. Valdkondliku arengukavana on Infoühiskonna arengukava sisendiks teistele riigi tasandil koostatavatele strateegiadokumentidele ("Eesti riigieelarve strateegia 2007-2010", "Eesti riiklik struktuurivahendite strateegia 2007-2013", "Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava" jne). Infoühiskonna arengukava elluviimist koordineerib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja selle rakendajateks on asutused, kelle tegevusvaldkondi ja pädevust antud arenduskava hõlmab (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2006*).

1.3.3. Riigi IT arhitektuuri ja koosvõime raamistik

Infoühiskonna üks võtmeküsimusi on organisatsioonide ja infosüsteemide koosvõime. Koosvõime on infosüsteemide ja tema poolt toetavate tegevusprotsesside suutlikkus vahetada andmeid ning ühiselt kasutada informatsiooni ja teadmisi (*Vallner 2005*). Riigi IT koosvõime raamistik ja sellest tulenevad dokumendid on jätkuks riigi infopoliitikale ja kirjeldavad, kuidas liita avaliku sektori infosüsteemid ühtseks tervikuks ning koos erasektori infosüsteemidega toetada riigi toimimist infoühiskonna tingimustes. Koosvõime raamistik kehtestab reeglid infosüsteemidele ja nende arendamisele, mida peavad järgima kõik avaliku sektori infosüsteemid. See võimaldab luua efektiivselt ja ökonoomselt toimivaid lahendusi, vabastades infosüsteemid täiendavatest kokkulepetest nii organisatsioonilisel kui tehnoloogilisel tasandil (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2005b*). Koosvõime raamistiku kohaselt on IKT peamiseks ülesandeks lähematel aastatel **avaliku sektori infosüsteemide muutmise kodaniku ja teenuse keskseks**. Eeldatakse, et infosüsteemide abil on võimalik sooritada mitmeid toimingud ühest kohast korraga ja teenuse tarbija ei pea vajalikku informatsiooni mitmetest erinevatest kohtadest otsima. IT koosvõime raamistik on loodud IT ekspertide poolt koostöös riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektori asutustega ning selle koostamisel on arvestatud Euroopa koosvõime raamistiku poolt liikmeriikidele esitatud nõuetega¹.

1.3.4. Infotehnoloogia avalikus halduses

“Infotehnoloogia avalikus halduses” on igaaastane riigi kui terviku IKT olukorda ülevaade. Esimene sellekohane kokkuvõte ilmus 1996 aastal, kandes nime “Infotehnoloogia haldusjuhtimises”. Viimane aruanne (Aastaraamat 2005) rõhutab, et tänaseks loodud kindel vundament – X-tee, ID-kaart, avaliku võtme infrastruktuur² – võimaldab luua uusi elektroonilisi teenuseid ilma suuremate investeeringuteta.

---

¹ <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=19528>

² ID-kaardi rakendused mis võimaldavad turvaliselt tarbida kõige erinevamaid teenuseid (sh autentimine ja identifitseerimine) ning teha eri tegevusi nii avalikus kui erasektoris.

Raskemaks on aga osutunud **e-teenuseid¹ soosiva õigusruumi** kujundamine ning **ametkondlike harjumuste murdmine**. Viimase aja ühe iseloomuliku suunana on e-teenuste raskuspunkt nihkunud riigile raha sissetoovatelt teenustelt (maksukogumine), kodanike poole raha liigutavate teenuste suunas (**sotsiaalvaldkonna teenused**). (*Heidelberg 2005*).

1.3.5. eEuroopa

eEuroopat võib vaadelda kui Euroopa Liidu liikmesriikide koostööprojekti infoühiskonna elluviimiseks. Tuginedes Lissaboni strateegias² püstitatud uue ajastu sihtidele, kuulutas Euroopa komisjon 2000. aasta kevadel välja ambitsioonika arendusprogrammi “eEuroopa 2002 – infoühiskond kõigile” (*eEurope 2002 – An Information Society for All*), mille peamisteks eesmärkideks oli:

1. Kõigi inimeste, kodude, koolide, firmade ja asutuste **aitamine digitaalsesse ajastusse** ja võrku;
2. **Digitaalse kirjaoskuse** tagamine kõigile Euroopa kodanikele, ettevõtlus- ja uuendusmeelse kultuuri toetamine;
3. **Terve ühiskonna kaasamine** sellesse protsessi.

Dokumendi fookus oli suunatud internetiühenduste loomisele ja Euroopa võrgustamisele. Lõppraporti kohaselt täideti enamuse eEuroopa 2002 projekti käigus sätestatud eemärkidest – peaaegu kõik koolid ja ettevõtted olid ühendatud võrku ja koduste internetiühenduste arv kolmekordistunud. Kuid sellele vaatamata ei olnud toimunud olulist murrangut uute töökohtade ja teenuste osas.

Sellest lähtuvalt töötati välja uus arenguprogramm eEuroopa 2005, mille prioriteetideks sätestati eelmise programmi lõppraporti tulemustest lähtuvalt **kaasaegsed**

---

¹ Kõikvõimalikud teenused (kasutajale lisaväärtust loovad toimingud) elektroonses keskkonnas (*Vallner 2002*).

² *Lisbon Strategy* – 2000. aasta märtsis leppisid Euroopa Liidu liikmesriikide valitsusjuhid Lissabonis kokku liidu uue strateegilise eesmärgi: kujundada Euroopa Liidust 2010. aastaks maailma kõige konkurentsivõimelisem majanduspiirkond.

avalikud teenused (e-riik¹, e-õpe², e-tervishoid³) ning **dünaamiline e-äri keskkond**, mis põhinevad laialt levinud ja tarbijasõbraliku hinnaga kiirel internetiühendusel ning turvalisel informatsioonilisel infrastruktuuril. Rõhutatakse ka **teadmuspõhise majanduse arendamise**, IKT valdkonna teadusuuringute tugevdamise ning valdkonda tehtavaid investeeringute suurendamise vajadust.

1.3.6. European Information Society 2010

"i2010 – Euroopa infoühiskond majanduskasvu ja tööhõive eest" (*i2010 – A European Information Society for growth and employment*), on Euroopa Komisjoni initsiatiivil välja töötatud uus poliitiline raamistik jätkuks lõppenud eEurope2005 tegevuskavale. Sarnaselt eelmisele, on uuele raamistikule iseloomulik asjaolu, et eduvõtmena ei käsitleta enam ainult interneti levikut, vaid **infotehnoloogia võimalustele tuginevaid tegevusi vaadeldakse laiemalt** – alates üldise majanduskasvu mõjutamisest kuni tervishoiu korraldamise ja liiklusohutuse tagamiseni välja. i2010 edendab **avatud ja konkurentsivõimelist digitaalset majandust** ning rõhutab IKT tähtsust **kaasamise ja elukvaliteedi** mõjutajana. i2010 püüdleb infoühiskonnale integreeritud lähenemise ja audiovisuaalse meedia poliitika poole Euroopa Liidus. Esile on toodud kolm peamist prioriteeti ja nendest tulenevat eesmärki:

- 1) **ühtse Euroopa informuuri väljakujundamine**, mis edendaks avatud ja konkurentsivõimelist infoühiskonna ja meedia siseturgu. Eesmärgiks on ühtne Euroopa informuuri, mis pakub vastuvõetava hinnaga ja turvalist laisagedusribasidet, suuremahulist ja mitmekesist infosisu ning digitaalteenuseid.
- 2) **uuenduste ja investeeringute tugevdamine IKT uuringuteks**, et edendada majanduskasvu ning luua uusi ja paremaid töökohti. Eesmärgiks on maailmaklassi tulemused IKT uurimistegevuse ja uuenduste vallas, järelejõudmine Euroopa juhtivatele konkurentidele.

---

¹ Avaliku sektori elektroonsete rakenduste ja infosüsteemide kogum. Hõlmab kogu avalikus sektoris (riiklik sektor, omavalitsused, avalik- õiguslik) tehtavat (*Vallner 2002*).

² Koondab enda alla nii veebipõhist õpet kui ka arvutipõhist õpet, virtuaalseid õpperuume ja digitaalset kommunikatsiooni (<http://www.ut.ee/152466>).

³ Tervishoiu teenuse efektiivsemaks muutmine IKT abil.

- 3) **kõiki hõlmava Euroopa infoühiskonna saavutamise**, mis edendaks majanduskasvu ja tööhõivet viisil, mis vastaks säästvate arengule ning mis muudaks prioriteetseks paremad avalikud teenused ja elukvaliteedi. Eesmärgiks: kõiki hõlmav infoühiskond pakub kvaliteetseid avalikke teenuseid ning edendab elukvaliteeti.

1.3.7. World Summit on Information Society

World Summit on Information Society (WSIS) on Rahvusvahelise Telekommunikatsiooniliidu (*International Telecommunications Union, ITU*) algatatud maailma infoühiskonna alane tippkohtumine, mis toimus ÜRO peasekretäri egiidi all. Tippkohtumine viidi läbi kahes osas. Esimene kohtumine toimus 10.-12. detsembril 2003.a Genfis (põhimõtete deklareerimine ja tegevusplaani koostamine) ja teine 2005.a 16.-18. novembril Tuneesias (tegevusplaani elluviimine). Protsessi eesmärk oli arutada kiirelt areneva infoühiskonna võimaluste ja tuleviku üle, tuues selleks kokku valitsuse ja erasektori esindajad, valitsusvälised organisatsioonid, meedia jt. Konverentside ülesandeks oli eelkõige jõuda ühisele arusaamisele infoühiskonna olemusest ja sihtidest ning koostada riigijuhtidele esitatavate dokumentide eelnõud. Arutati ka juurdepääsuvõimalusi infole ning IKT vahenditele eri riikides ja regioonides, interneti regulatsiooni ja turvalisust, IKT rakendamist majanduse ja sotsiaalse arengu tagamisel (*Siil 2003*).

1.3.8. Statistical Indicators Benchmarking the Information Society

Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS) on Euroopa Komisjoni algatatud infoühiskonna projekt, mis viis Euroopa Liidus ja liitumise eel kandidaatriikides läbi rahvastiku ülduuringu hindamiseks ja võrdlemaks Infoühiskonna indikaatoreid. Projekt kestis 2001 aasta jaanuarist kuni 2003 aasta septembrini. SIBIS projekti üldiseks eesmärgiks oli luua esmased statistilised indikaatorid, et hiljem oleks võimalik hinnata ja analüüsida infoühiskonna arengut kandidaatriikides ning luua võrdlev ülevaade regiooniti. Ühe alamprojektina viidi ellu ka SIBIS+ uuring, mis oli suunatud uute liikmesriikide infoühiskonna arengu hindamisele. Nimetatud uuringud on tihedalt seotud eEuroopa programmiga.

2. ÜLEVAADE LÄÄNE MAAKONNAST

2.1. Statistilised andmed

Järgnevad statistilised näitajad pärinevad Lääne Maavalitsuse poolt koostatud "Läänemaa aastaraamatust 2004".

Lääne maakond asub Lääne-Eesti suhteliselt hõredalt asustatud ranniku aladel. Läänemaa on Eesti mandriosa läänepoolseim maakond ja jääb kõrvale Eestit läbivatest olulisematest magistraalteedest. Läänemaa sadamate, Rohuküla ja Virtsu kaudu toimub ühenduse pidamine Hiiu ja Saare maakonna ning Vormsiga. Lääne maakonna pindala on 2383 km², mis moodustab 5,2% Eesti territooriumist, ulatudes põhjast lõunasse 79 km ja idast läände 45,5 km. Lääne maakonna koosseisu kuuluvad ühtekokku 237 saart (kaasa arvatud laiud ja rahud). Saarte pindala moodustab 4,5% kogu maakonna pindalast.

Läänemaal on 2 linna: Haapsalu ja Lihula, 6 alevikku: Palivere, Paralepa, Risti, Taebla, Uuemõisa ja Virtsu ning 233 küla. Halduslikult jaguneb läänemaa 12 omavalitsuseks – 11 vallaks ja 1 linnaks. Maakonna keskuseks on Haapsalu linn. Lääne maakonnas elas 1. jaanuaril 2005.a 29 049 inimest. Neist 13 883 meest ja 15 166 naist. Haapsalus elab neist 12 137 inimest. Rahvastiku vähenemine on umbes 1% aastas – pool sellest moodustab väljaränne. Järjest suurenev on Tallinnas töötavate inimeste arv, kes omavad kinnisvara Läänemaal.

Tallinna Äriregistri andmetel oli 2005.a 01. märtsi seisuga Läänemaal 1782 ettevõtjat, 559 mittetulundusühingut ja 14 sihtasutust. Läänemaa majanduse eripäraks on suurettevõtete puudumine. Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted on elujõulised ja konkurentsivõimelised analoogset toodangut turustavate ettevõtete seas nii kodumaal kui ka mujal maailmas. Läänemaa eelistatuim ettevõtlusvorm on aastaid isikust ettevõtja (48,5%), järgmisel kohal osühingud (44,5%) ja kolmas eelistus on aktsia-

seltsid 4,8 protsendiga. Ettevõtluse iga-aastane kasvutrend on olnud ühtlane ca 100-150 objekti aastas.

2.2. IKT senine areng maakonnas

Läänemaa on aastate jooksul teinud infotehnoloogilises arengus arvestatava hüppe tänu Tiigrihüppe ja KülaTee programmidele. Maakonnas on välja ehitatud info-tehnoloogiline baasinfrastruktuur. Paljudes Läänemaa koolides on viidud sisse heal tasemel IT-õpetus. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis on avatud IT eriala (alates 1999.a) ning Haapsalu Kutsehariduskeskuses arvutiteeninduse eriala (alates 2006.a). Maakonna suuremates keskustes toimivad avalikud internetipunktid ning traadita interneti levialad (www.wifi.ee andmetel on Läänemaal kokku 33 avalikku WiFi¹ leviala).

Internet jõudis Läänemaale 1996. aasta jaanuaris, kui avati esimene avalik arvutiklass Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumi ruumides. Tiigrihüppe programm sai Läänemaal alguse 1997. aastal, ning selle käigus varustati arvutitega enamus Läänemaa üldhariduskoolidest (2006.a andmetel on koolides keskmiselt 1 arvuti 18 õpilase kohta). 1998. aasta sügisel avati avalik internetipunkt Vormsi saarel.

2000. aasta juunis sai alguse eLäänemaa projekt, mille üheks eesmärgiks oli arendada läänlaste arvutikasutusoskust eelkõige igas vanuses algajate hulgas. eLäänemaa hõlmas Lääne maavalitsust, riigiasutusi, omavalitsusi, haridus- ja kultuuriasutusi, ettevõtteid, mittetulundussektorit ning elanikkonda. Projekti raames avati 2001 aasta veebruaris senini tegutsev esimene Läänemaa portaal (www.laanemaa.ee) ning alustati Läänemaa IT suvepäevade traditsiooniga.

Esmane arvutioskus on tänaseks Läänemaal võrdlemisi laialt levinud, mis omakorda loob häid eeldusi infoühiskonna teenuste ja toodete arendamiseks ning kiireks kasutu-

---

¹ *Wireless Fidelity* – tähistab traadita andmeside võimalust litsentseerimata vabasagedusalas 2,4 ja 5,2 GHz, kiirusega kuni 11 (54) Mbit sekundis.

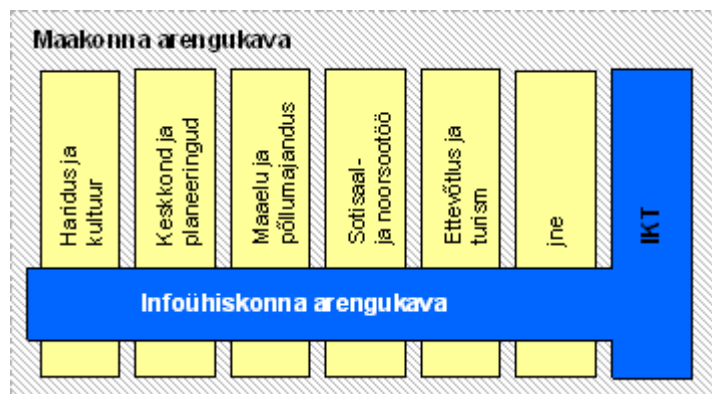
selevõtuks. Siiski on paljudel maakonna elanikel seni puudunud nii võimalus kui ka otsene vajadus arvutite kasutamiseks.

Viimastel aastatel on infoühiskonda liikumise hoog hakanud raugema. Mahukad üleriigilised toetusprogrammid on lõppenud või lõppemas ning üha enam suureneb vajadus kohalike jõudude koondamiseks, et senist arengut jätkata. Infoühiskonna arendamine on endiselt Eesti ja Euroopa Liidu oluline prioriteet. Arendusprogrammide kaudu rahastamise võimaluste leidmiseks on vajalik olemasolev arengukava koos tegevusplaaniga ning valmisolek kohapealseks kaasfinantseerimiseks. Ainult üheskoos tegutsedes on võimalik ühiskonna arengut suunata ja kujundada, lähtudes regiooni vajadustest ning võimalustest. Infoühiskonna kiire areng nõuab kõigi ühiseid jõupingutusi ajaga kaasaskäimiseks, et mitte muutuda mahajäänud piirkonnaks.

3. ARENGUKAVA KOOSTAMINE

3.1. Arengukava koostamise meetodika

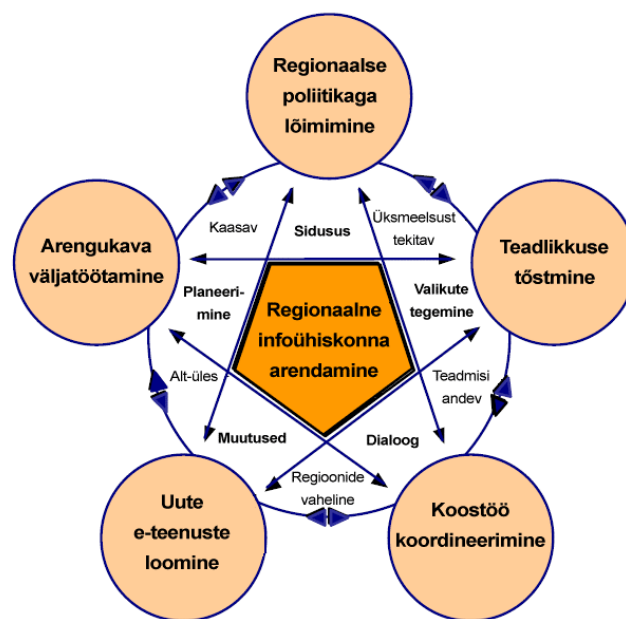
Nagu juba eelnevalt mainitud, puudub Lääne maakonnal ühtne ning kooskõlastatud arengukava, kuid selle koostamise protsess on käivitatud. Seoses sellega alustati jõupingutusi ka Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamiseks, mis kujutab endast ühte sammast maakonna arengukavas. Valdkondliku arengukavana on see sisendmaterjaliks loodavale Lääne maakonna arengukavale. Kuna IKT puudutab vähemal või suuremal määral pea kõiki ühiskonna olulisemaid eluvaldkondi, läbib infoühiskonna arengukava horisontaalselt ka teisi maakonna arengudokumente (vt joonis 1).

Joonis 1. IKT kui horisontaalne meede.

Arengukava koostamine on tüüpiline protsess, mida tuleb reeglina igas eluvaldkonnas korduvalt läbi viia, et erinevate osapoolte mõtted, nägemused ja ideed kirja panna. Tegemist on ajamahuka ja pühendumist nõudva protseduuriga, seega nähakse selles sageli pigem tülakat lisategevust kui eesmärgistatud ja kasulikku arendustööd. Ei ole harvad juhud, kui minnakse lihtsama vastupanu teed ja tellitakse vajaminev dokument mõnelt konsultatsiooni- või nõustamisettevõttelt. Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisel jäeti selline võimalus kõrvale. Otsuse langetamist mõjutas üks äärmiselt oluline aspekt – arengukava koostamisel tekkivad kogemused ja teadmused.

jääb piirkonda. Arengukava koostamisel läbi viidavad tegevused (vt joonis 2) on vaieldamatult sama olulised kui valmiv tulemus – selle käigus käsitletakse ja arutatakse läbi palju olulist. See on vajalik ühtse arusaamise tekitamiseks regiooni IKT kitsaskohtade ja arengusuundade osas. On oluline, et arengukavast tulenevad eesmärgid on kõigile samad ja üheselt arusaadavad. Samuti kasvatavad arengukava koostamiseks vajalikud tegevused eri osapoolte teadlikkust infoühiskonnast ja selle mõjust elukeskkonnale. Seega omab infoühiskonna arengukava koostamise protsess sama suurt olulisust, kui valmiv dokument ise.

Joonis 2. Regionaalse infoühiskonna arengukava koostamisega kaasnevate tegevused ning nende omavahelised seosed (tuginedes IRIS¹ meetodikale).

Arengukava koostamisel selgitatakse välja, kuhu tahetakse ettemääratud ajaks jõuda, mis on visioon ja peamised eesmärgid. Eelnevalt on oluline paika panna kokkuleppeline ajahorisont – kui kaugemale tulevikku eesmärke püstitatakse ja tegevusi planeeritakse. Kindlasti on vaja luua ülevaade ja analüüsida hetkel valitsevat olukorda. See teeb võimalikuks maakonna võrdlemise ajas ja ruumis teiste regioonide ning iseenda arenguga. Visiooni ja hetkeolukorra kõrvutamise ning sise- ja väliskeskonna analüüs toovad esile puudujäägid, mis lahutavad tänast olukorda soovitud

¹ *Regional Information Society Initiative*

ideaalist. Nendest lähtuvalt saab kooskõlastada pikemaajalisi arengusuundi ning planeerida juba ka konkreetseid tegevusi lühemaajaliste eesmärkide realiseerimiseks. Kokkulepitud strateegia määrab selle, kuidas läbi vajalike tegevuste soovitud tulemusteni jõutakse. Tõhus strateegia aitab teha õigeid asju ja teha neid õieti. Selle puudumisel võib juhtuda, et liigutakse innukalt vales suunas ja mida rohkem pingutatakse, seda hullemaks asi läheb.

Lähtuvalt eelnevast võime arengukava koostamisel lahendamist vajavad põhiküsimused kokku võtta järgnevalt:

- Kus me oleme praegu? (hetke olukord);
- Kus me tahaksime olla planeerimisperioodi lõpuks? (eesmärgid);
- Kuidas me jõuame soovitud olukorrani? (strateegiad);
- Milliseid konkreetseid samme tuleb astuda, et soovitud olukorrani jõuda? (tegevuskavad);
- Kuidas me mõõdame tulemusteni jõudmist? (kontroll).

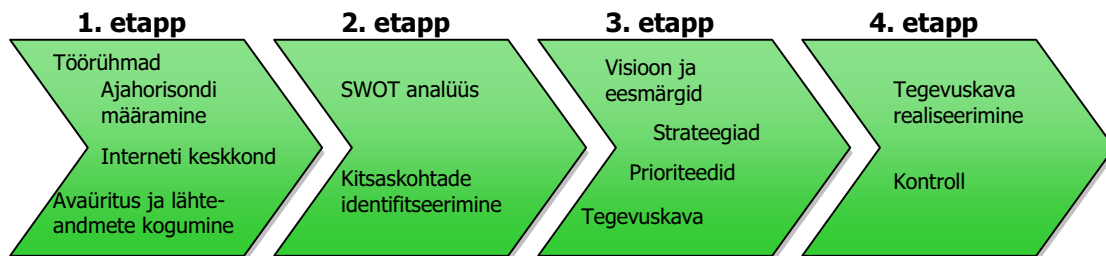
(Perens 2005).

Põhinedes Algis Perens'i strateegilise planeerimise õppematerjalidele, võib arengukava koostamise protsessi jagada neljaks peamiseks etapiks:

1. etapp: ettevalmistus faas;
2. etapp: analüüsi ja hinnangu faas;
3. etapp: planeerimise faas;
4. etapp: teostuse faas.

Ka Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisel läbitud tegevusi saab kategoriseerida nimetatud etappideks (vt joonis 3). Ettevalmistavas faasis määratleti peamised sihtrühmad, loodi töörühmad, leiti sobilik ajahorisont, loodi arengukava koostamist avalikkusele kajastav internetilehekülg, viidi läbi avauuring ning koguti lähteandmeid. Teises etapis kutsuti kokku IKT ümarlaud ning tuginedes ettevalmistavas faasis kogutud lähteandmetele koostati SWOT analüüs ja probleemipuu. Planeerimise faasis genereeriti visioon ning sõnastati maakonna infoühiskonna tulevikueesmärgid, lepiti kokku püstitatud eesmärkide realiseerimise strateegia, kirjel-

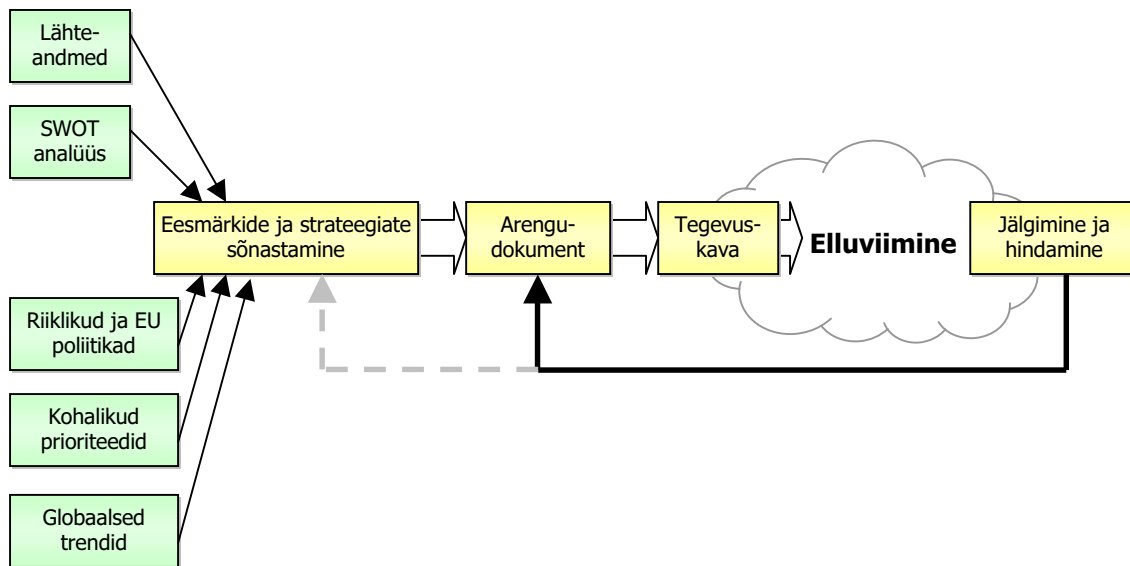
dati vajaminevad tegevused ning nende prioriteetid lähimaks paariks aastaks. Neljas etapp loob ülevaate tegevuskava realiseerimise jälgimisest ning hindamisest.

Joonis 3. Arengukava koostamise etapid.

Kindlasti ei tohiks arengukava koostamine jääda ühekordseks tegevuseks, mis lõppeb arengukava kinnitamisega maavanema poolt. Arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks koostatud tegevuskava realiseerimist tuleb pidevalt jälgida. Samuti tuleb arengukava perioodiliselt uuendada ja olemas olevasse dokumenti vajalikke täiendusi ning muudatusi sisse viia (vt joonis 4). Ilma arengukava elluviimist jälgimata ei ole ka võimalik arengut juhtida. Seega on arengukava realiseerimine, jälgimine, hindamine ning uuendamine ajas kulgev pidev protsess ja jääb tegelikkuses käesoleva töö mahust välja.

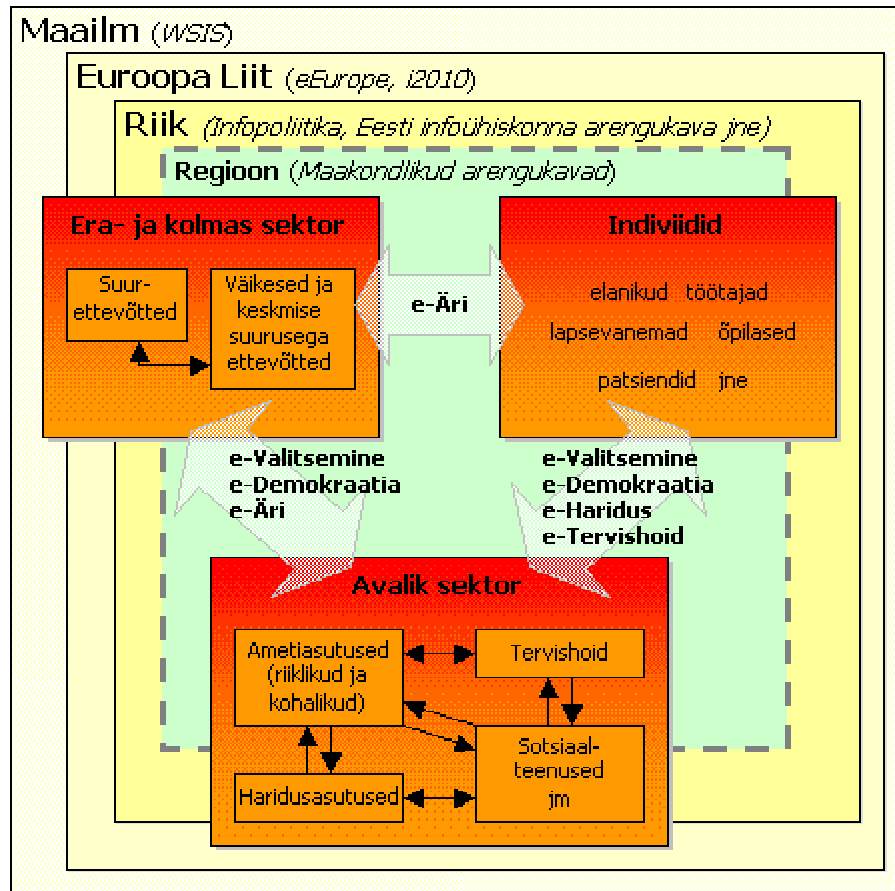
Läänemaa infoühiskonna arengukava eesmärkide ja strateegiliste prioriteetide sõnastamisel tugineti ettevalmistavas faasis kogutud lähteandmetele ning lisaks Eesti infoühiskonna arengukavas ja teistes infopoliitika dokumentides välja toodud põhimõtetele. Kuid mitte kõiki üldiseid prioriteete ei saa ega ei ole ka otstarbekas maakondlikul tasemel rakendada, kuna kohalikul tasemel arenguprioriteetid ning probleemid võivad paljuski erineda üldiselt levinud seisukohtadest. Maakonna infoühiskonna arengukava riiklike ja rahvusvaheliste arengusuundade kontekstis analüüsitakse magistritöö viimases peatükis.

Joonis 4. Läänemaa infoühiskonna arengukava elutsüklil.

Regionaalse arengukava koostamise juures on väga oluliseks teguriks erinevate osapoolte kaasatus. Infoühiskonnas võib täheldada peamiselt kolme osapoolt – avalik sektor, era- ja kolmas sektor ning inividid ehk kodanikud. Kõik nad osalevad infoühiskonnas kas teatud teenuste pakkujatena või tarbijatena (vt joonis 5).

Tänaseks on ühiskonna elukorraldus jõudnud punkti, kus võib esitada küsimuse, kas e-tervishoidu saame nimetada infopoliitika või tervishoiupoliitika teemaks? Kas e-haridus on infopoliitika või hariduspoliitika valdkond? Kuigi IKT üha laialdasem kasutamine on muutnud piirid häguseks, on siiski otstarbekas kaasata mõlemad osapooled. IKT arenguküsimuste otsustamise jätmine vaid kitsa IT-spetsialistide ringi ülesandeks ning teiste osapoolte nägemuste eiramine on arengukava koostamise juures suur risk. Sel juhul on tulemuseks tegeliku olukorraga ning üldiste arvamustega nihkes olev arengukava, mida ei võeta üldsuse poolt omaks ega kinnitata juhtkonna poolt. Selle vältimiseks kaasati Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisse mitmeid erineva taustaga töörühmi ja loodi interneti vahendusel kõigile võimalus asjasse puutuvate materjalidega tutvumiseks ning soovi korral ka oma arvamuse avaldamiseks.

Joonis 5. Regionaalne infoühiskond, selle erinevad osapooled ja taustsüsteemid.

Valminud Läänemaa infoühiskonna arengukava on välja toodud käesoleva magistritöö lisana (vt Lisa 1). Töö autor juhib tähelepanu sellele, et kuna lõpliku arengukava valmimine ja kinnitamine Lääne maavanema poolt on seotud mitmetest osapoolte vahelistest kokkulepetest ja konsensusest, ei ole arengukava kinnitamine magistritöö kaitsmise hetkeks eesmärk omaette. Käesoleva magistritöö autori eestvedamisel arengukava koostamiseks läbiviidud tegevuste ja erinevate kokkusaamiste ajakava on välja toodud lisa 8.

3.2. Ettevalmistav faas

Arengukava ettevalmistavas faasis moodustatakse eestvedav töörihm, mille liikmed hakkavad arengukava koostamisega aktiivselt tegelema. Määratletakse huvigrupid,

keda arengukava puudutab, ning pannakse paika ajahorisont. Samas määratletakse arengukava struktuur ning arengukava koostamisse kaasatavad osapooled.

3.2.1. Töörühmad

Arengukava koostamine vajab **eestvedavat meeskonda**, kes on valmis arengukava valmimise nimel tööd tegema ja sellega lõpuni minema. Eesti infopoliitika põhialuste kohaselt koordineerib regionaalsel tasemel IKT arengut maavanema juures asuv maakonna infotehnoloogia nõukogu. Maakonna IT-nõukogu ülesandeks on korraldada muuhulgas ka maakondliku IT arengustrateegia väljatöötamist ja kavandada meetmeid selle elluviimiseks. Läänemaa IT-nõukogu on küll asutatud kuid realselt ei tegutse. Põhjuseid selleks on mitmeid kuid peamiselt seisneb tegevusetus vahendite puuduses. Samuti puudub reaalne täitevorganisatsioon, kellel oleks pädevus ja vahendid kokkulepitud tegevusi ellu viia (*Härk 2004*). Seetõttu loodi käesoleva arengukava koostamiseks eraldiseisev meeskond. Lisaks kaasati arengukava koostamisse **Läänemaa arengukoja valdkondlikud töörühmad** ja kutsuti kokku nn **IKT ümarlaud**.

Esimest korda tuli algatusmeeskond kokku 2005. aasta kevadel ja seda kokkusaamist võib pidada arengukava koostamise alguseks (koosoleku protokoll välja toodud lisa 2). Algatusmeeskonda kuulusid esindajad Lääne Maavalitsusest, Läänemaa Arenduskeskusest ja Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžist. Algatusmeeskond langetas põhimõttelised otsused valmiva arengukava struktuuri osas, mis kajastub ka käesoleva töö ülesehituses. Koostati esialgne ettevalmistavate tegevuste ajakava ning loodi eestvedav töörühm, kes hakkas aktiivselt arengukava koostamiseks vajalikke tegevusi ellu viima. Samuti määratleti kaasatavad osapooled. Töörühm jagas üksmeelselt seisukohta, et arengukava koostamine ei tohi langeda vaid kitsa ringi ja infotehnoloogia valdkonna inimeste õlgadele ning arengukava peab olema võimalikult **kasutajakeskne**. Kasutajana nähakse avaliku sektori institutsioone, era- ja kolmandat sektorit ning maakonna elanikku. IKT alased vajadused, puudused ja ootused peavad tulema (IKT) tarbijatelt.

Kasutajakesksuse ja võimalikult laipõhjalise arengukava koostajaskonna tagamiseks, otsustati Euroopa Regionaalse Infoühiskonna Assotsiatsiooni¹ poolt koostatud soovitudele tuginedes (*Hughes 2004, 25-27*), et infoühiskonna arengukava koostamiseks moodustatakse **valdkondlikud töörühmad**. Uute meeskondade kokku kutsumiseks vajalikest ajamahukatest läbirääkimistest ja asjaajamistest hoidumiseks, otsustati IKT olukorra ja tulevikunägemuste väljaselgitamiseks kasutada maavanema arenduskoja teemakodasid, kus on esindatud kõik Läänemaa arengu seisukohalt oluliste valdkondade võtmeisikud. Maakonna arenduskoda on maavanema juurde moodustatud nõuandva õigusega organ maakonda puudutavate regionaalpoliitiliste otsuste tegemiseks ning oluliste kohalike majandus- ja sotsiaalpartnerite kaasamiseks. Arenduskoja eesmärk on tagada laiapõhjaline osalus maakonna arendustegevuse kavandamisel ja korraldamisel ning sünergia, mis võimaldab maakonna probleemide terviklikku lahendamist. (*Lääne Maavalitsus 2005*).

Et paremini sõnastada IKT alaseid probleeme ja defineerida tuleviku ootuseid ning nägemusi, peab erinevaid valdkondi esindavates töörühmades olema piisav erialane kompetents. See aitab mõista, mis määral ja kuidas ollakse IKT-ga seotud ja mil viisil on võimalik uute tehnoloogiate abil valdkonna põhitegevusi toetada. Veel enam, praeguseks ei ole probleemiks enam protsesside toetamine infotehnoloogiaga, vaid protsesside muutmine vastavalt infotehnoloogia võimalustele (*Heidelberg 2005*). Vastava kompetentsi tagamiseks nõustas igat töörühma infoühiskonna alaste küsimustega tegelemisel vähemalt üks IKT valdkonna inimene arengukava koostamise eestvedavast töörühmast.

Valdkondlike töörühmade arutelude tulemuste analüüsimiseks, nende põhjal piirkonna IKT alaste tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude defineerimiseks, visiooni ja tuleviku eesmärkide püstitamiseks ning tegevuskava koostamiseks, kutsuti neljal korral kokku **IKT ümarlaud**, kuhu olid oodatud kõik piirkonna IKT spetsialistid ja ettevõtjad. Ümarlaual osalenud spetsialistide arutelu tulemused kajastuvad koostatud

---

¹ *European Regional Information Society Association (ERISA)*. (<http://www.ianis.net>)

SWOT analüüsis, probleemi- ning eesmärgipuu ülesehituses, püstitatud visioonis ja eesmärkides.

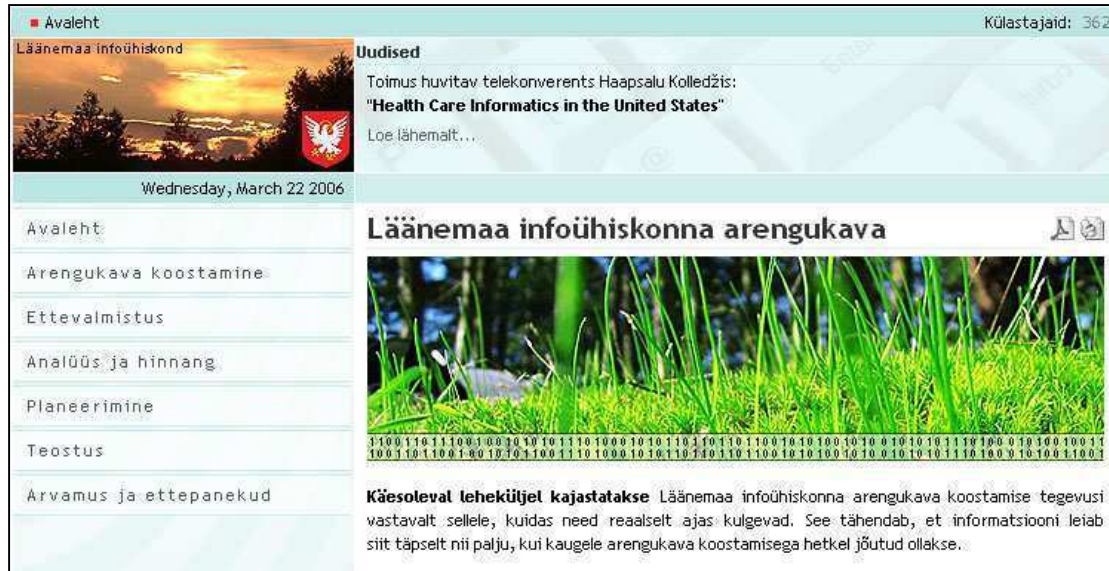
3.2.2. Ajahorisondi püstitamine

Arenguplaanide tegemisel on vaja kindlaks määrata ajahorisont. Kuna IKT on väga kiiresti arenev valdkond, ei saa selle arengut väga pikaks ajaks ette näha ja ajahorisondiks valida liialt kauget tulevikku. Soovitav on koostada eraldi kaugemad ja lühiajalised eesmärgid (*CobiT 2005*). Esimene neist on silmapiiriks üldisemate ja pikemaajaliste arengusuundade ja eesmärkide koostamisel. Lühemat ajahorisonti kasutatakse juba täpsemalt ja lühemaks ajaperioodiks seatud eesmärkide ning nende saavutamiseks vajalike tegevuste püstitamisel. Sellest põhimõttes antud arengukava koostamisel ka lähtuti. Kui maakonna üldise arengukava ajahorisondiks on aasta 2015, siis infoühiskonnas toimuvate muutuste hoomamiseks on see liialt pikk. Seetõttu on eestvedava töörühma otsusena käesoleva arengukava **tegevuskava ajahorisondiks aasta 2010**. Visiooni, üldisemad eesmärgid ja **arengusuunad saab püstitada aastani 2015**. Viimane ajapiir on selgesõnaliste IKT eesmärkide püstitamiseks liialt kaugel tulevik, kuid antud juhul aitab hoida ühtset joont maakonna teiste valdkondlike arengukavadega.

3.2.3. Arengukava koostamist kajastav internetikeskkond

Infoühiskonna arendamise üheks oluliseks elemendiks ja eesmärgiks on infoühiskonnaga seotud küsimuste ning mõjude teadvustamine regiooni elanikkonna seas (*Hughes 2004, 40*). Sellest tulenevalt oli ettevalmistava faasi üheks eesmärgiks luua internetikeskkond, mis kajastab infoühiskonna arengukava koostamise kulgu ning annab elanikele võimaluse tegevustega tutvumiseks ning soovi korral oma arvamuse avaldamiseks. Seeläbi tõuseb erinevate osapoolte teadlikus ning avaneb võimaluse arvamuste esitamiseks ning küsimustes kaasa rääkimiseks. Sellel eesmärgil käesoleva töö autori poolt loodud ja hallatav virtuaalne keskkond asub Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledži serveris aadressil <http://www.hk.tlu.ee/infoyhiskond> (vt joonis 6).

Süsteem on loodud kasutades vabavaralist sisuhaldussüsteemi¹ Mambo (versioon 4.5.2) ja on heaks näiteks, kuidas infotehnoloogilisi vahendeid kasutades on lihtsalt ja väheste ressurssidega võimalik luua infoväljund avalikkusele.

Joonis 6. Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamist kajastav interneti lehekülj.

Kuna kõik arengukava koostamist kajastavad materjalid ja kokkusaamiste protokollid on kätte saadavad nimetatud leheküljelt, siis on käesolevas töös mõnedel juhtudel viidatud nimetatud leheküljele.

3.2.4. Avaüritus "Läänemaa IT suvepäevad 2005"

Vastavalt koostatud ettevalmistatavate tegevuste plaanile, viidi 2005. aasta juuli alguses käesoleva töö autori eestvedamisel läbi arengukava koostamise avaüritus "Läänemaa IT suvepäevad 2005" (<http://www.hk.tlu.ee/suvepaevad/2005>). Ürituse peamiseks eesmärgiks oli teavitada teemakodade liikmeid infoühiskonna arengukava koostamise plaanist ja selgitada, mida üldse mõistetakse infoühiskonna all. Suvepäevade vormis toimunud üritusele olid lisaks IT spetsialistidele ja teemakodade liikmetele kutsutud erinevate valdkondade esindajad tervelt Läänemaalt, ühtekokku üle neljakümne piirkonna inimese.

¹ CMS (Content Management System) – rakendus avaliku veebisaidi loomiseks ja haldamiseks.

Suvepäevade läbivaks teemaks oli infoühiskond ja selle olemus Eesti kontseptsioonis. Kohale tulnuile tutvustati Eesti infopoliitikat, kuidas mõjutavad Euroopa ja kogu maailma infopoliitika suunad Eestis toimuvat ning mida on teistes maakondades infoühiskonna arendamiseks tehtud. Teemakodade esindajatele selgitati, miks on infoühiskonna arengukava koostamisse otstarbekas kaasata erinevate valdkondade esindajaid.

Päeva esimene pool möödus seminari vormis. Ettekannetega astusid üles mitmed eesti arvamusiidrid. Päeva teisel poolel jagunesid kokkutulnud inimesed erinevatesse tööruhmadesse ning moderaatori juhendamisel toimus intensiivne mõttetöö ja ideede genereerimine. Kokku moodustati 5 tööruhma. Iga tööruhmale määrati juht, kelleks oli enamasti arengukojas vastavat teemakoda juhtiv inimene. Peale mõnetunnist arutelu meeskondades koguneti taas seminariruumi ja iga tööruhma juht esines ettekandega ning tutvustas ühise mõttetöö tulemusi.

Iga meeskond püüdis ühise arutelu ja diskussiooni käigus leida vastuseid järgmistele moderaatori poolt ette antud küsimustele:

- 1) mis on konkreetse valdkonna miljoni dollari küsimused? Ehk millega tuleks viivitamatult tegelema hakata?
- 2) mis on 3 asja, mida tahetakse lähema 3 aastaga saavutada? Keda oleks selleks vaja kaasata?
- 3) millised on meekonna arvates maakonna väärtused (põhjused siia jäämiseks) ning milliseid nendest väärtustest eelmainitud 3 asja toetavad?

Kokkuvõttev ülevaade töögruppide ühisarutelude tulemustest ja iga tööruhma ideede täpsemad kirjeldused on välja toodud Läänemaa infoühiskonna koduleheküljel (www.hk.tlu.ee/infoyhiskond). Käesolevas töös kajastuvad saadud tulemused peatükis “Kokkuvõte lähteandmetest ja järeldused”.

3.2.5. *Lähteandmete kogumine*

Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisel püüti sisendandmete kogumisel saada võimalikult lai ülevaade erinevate valdkondade IKT hetkeolukorrast, vajadustest, probleemidest ning tuleviku nägemustest. Andmete kogumiseks viidi läbi hulganisti seminari vormis kokkusaamisi valdkondade esindajatega. Lisaks osutati teatud osapoolle suuremat tähelepanu ning viidi läbi ülevaatlik empiiriline kvantitatiivne uurimus infoühiskonna indikaatorite osas Läänemaa üldhariduskoolides ja kohalikes omavalitsustes. Küsimustikud saadeti kõikidele koolidele ja omavalitsusüksustele (vt Lisa 3 ja Lisa 4). Küsimustike sisu kooskõlastati Lääne Maavalitsuse Infosüsteemideosakonna ja Haridusosakonna esindajatega. Omavalitsustest reageerisid 100% ning koolidest 39%. Andmete kogumine oli oluline, et oleks võimalik hinnata maakonna praegust infoühiskonna arengut ning võrrelda seda teiste ja ka iseenda näitajatega. Samas aitas see kaardistada arenguerinevusi ja andis ülevaate üldisest teadlikkusest ja hoiakutest infoühiskonna suhtes. Ühe tegevusena näeb infoühiskonna arengukava tulevikus kindlasti ette põhjalikumalt maakonna IKT olukorra kaardistamist ja analüüsi.

Seminarilaadsete kohtumiste üheks varjatud eesmärgiks oli erinevate võtmeisikute kokkuviiimine, et arutleda üheskoos IKT senise mõju üle konkreetsetes valdkonnas ning selgitada välja tulevikunägemused. Peamiseks püstitatud küsimuseks oli: **kas ja kuidas oleks võimalik IKT kasutamise kaudu tõsta valdkondliku tegevuse efektiivsust ja kvaliteeti?** Lisaks püüti kõikide kokkusaamiste käigus leida vastuseid järgmistele punktidele:

- 1) Milliseid teenuseid (elektroonilisi) kasutatakse?
- 2) Milliseid teenuseid ise inimestele pakutakse?
- 3) Mida tahetakse/kavatsetakse tulevikus kasutada ma hakata?
- 4) Mida tahetakse/kavatsetakse tulevikus inimestele pakkuma hakata?
- 5) Mida mujal (Eestis, Euroopas, maailmas) kasutatakse/pakutakse?
- 6) IKT lahenduste kasutamise/mittekasutamise seotud probleemid;
- 7) Koolitusvajadused;

Ülevaate läbiviidud kokkusaamistest annab arengukava koostamise ajakava (vt Lisa 8). Täpsed kokkuvõtted kõikidest kohtumistest (koos osalejate nimekirjadega) on välja toodud Läänemaa infoühiskonna koduleheküljel (www.hk.tlu.ee/infoyhiskond). Kokkusaamistel kogutud lähteandmetest ja tehtud järeldustest loob ülevaate käesoleva magistritöö peatükk “Kokkuvõte lähteandmetest ja järeldused”.

3.2.6. Kokkuvõte lähteandmetest ja järeldused

Tuginedes kogutud lähteandmetele, võib **Läänemaa olulisemate IKT-ga seotud probleemidena** välja tuua järgmised punktid:

- 1) **Infrastruktuur ja tehnilised vahendid** vananevad väga kiiresti, väiksemad asutused ei jõua sammu pidada. Kasutusel on nn “üleeilsed seadmed” ning just tehnilised võimalused saavad tihti takistuseks IKT efektiivsel kasutamisel põhitegevuste toetamiseks. Vananenud arvutipark on üldhariduskoolide suuri-maid valupunkte (91% küsitlusele vastanud koolidest tõid probleemina esile täiendavate arvutitöökohtade või olemasolevate uuendamise vajaduse). Probleem puudutab ka ettevõtteid. Euroopas läbi viidud uuringud¹ näitavad, et just Läänemaale tüüpiliste väikese ja keskmise suurusega ettevõtete seas esineb mahajäävus IKT tõhusas kasutamises oma põhitegevuste toetamisel. Selles võib seisneda ka Läänemaa ettevõtete vähene aktiivsus infoühiskonnas kaasa löömisel.
- 2) **Interneti ja IKT kättesaadavus.** Geograafilistele piirangute kõrval esineb nn digitaalne lõhe² ka erinevates sotsiaalsetes gruppides. Teatud inimgruppidele on püsiühendusteenus ja arvutustehnika liialt kallis. IKT võimaluste kasutamine on valdkondade lõikes väga erineval tasemel. Kohati toimib digitaalse informatsiooni liikumine tõhusalt, kuid samas puuduvad paljudel soovijatel (vanurid, töötud) võimalused, oskused ja sageli ka otsene vajadus infoühiskonnas kaasa löömiseks ning pakutavate e-teenuste kasutamiseks. Lisaks interneti kättesaadavusele mängib üha tähtsamat rolli internetiühenduse

---

¹ *Information Society Benchmarking Report* (2004).

² IKT mittekasutamisest tulenev ebavõrdsus.

kvaliteet – uute elektrooniliste teenuste kasutamine eeldab püsivat ja kiiret ühendust.

- 3) **Puudub hästi toimiv keskne süsteem**, kuhu kogu maakonna informatsioon kokku koondada. Internetis kajastatav info on raskesti üles leitav ning enamasti ka vananenud. Vajalikku informatsiooni kajastatakse paljudes erinevates kohtades, mis hajutab tervikpilti. Puudub virtuaalne värav, mille kaudu alustada otsinguid Läänemaal toimuva kohta.
- 4) **Puudub Läänemaa turismiprofiili kajastav elektrooniline keskkond**. Ülevaatlik informatsioon kättesaadav vaid riiklike infoportaalide kaudu.
- 5) **Kohalike omavalitsuste registrid ja andmebaasid** ei ole omavahel integreeritud ja dubleerivad osaliselt üksteist (näiteks tööhõive ja sotsiaalhoolekande valdkond). Samuti on paljud riiklikud infosüsteemid vähe integreeritud. Vajalikku tervikinformatsiooni kättesaamiseks peab kasutaja ennast korduvalt identifitseerima et erinevatesse süsteemidesse sisenema.
- 6) **Elektrooniliselt taotluste ja avalduste** esitamise võimalused on ebapiisavad või puuduvad üldse. Selline võimalus peaks teoreetiliselt olema olemas, kuid reaalsuses digitaalselt allkirjastatud dokumentidega enamasti ümber käia ei osata. Vajalikud protseduurid on reglementeerimata ning puuduvad sellekohased juhendid. Ei teata, kuidas täpselt digitaalseid kinnitatud dokumente arhiveerida ning kas ja kuidas on võimalik digitaalallkirja kehtivust ka paberkandjal tõestada. Ametniku silmis on ametlik dokument endiselt allkirjastatud paber, mitte arvutis olev fail.
- 7) **Valdades puuduvad IT spetsialistid**. Elektrooniliste lahenduste loomine ja kasutamine toob kaasa arendus ja ülalhoiu vajaduse. Kasvab ka nõudlus kasutajatoe järele. Samuti tuleb rõhku panna turvalisusele ja järgida andmekaitseeadust. IKT kompetentsi puudumine kohalikes omavalitsustes võib saada oluliseks komistuskiviks edasises infoühiskonna arengus. Läbi viidud küsitluse kohaselt on täis- või poole kohaga IT spetsialist vaid neljal omavalitsusüksusel 13st (31%).

- 8) **Kasutajate digitaalne kirjaoskus¹**. Infoühiskonna areng eeldab teadlikku ja motiveeritud e-teenuste kasutajaskonna olemasolu ja selle pidevat kasvu. See tõttu tuleb pakkuda igale kodanikule võimalusi enesetäiendamiseks (e-õppe, elukestevõpe). Erinevad uuringud² näitavad, et just haridus ja oskused on peamiseks põhjuseks, mis takistab teatud inimgruppidel infoühiskonnas osalemast.
- 9) **Ressursside puudus** oma ideede elluviimiseks ning jätkusuutlikkuse tagamiseks.

“**Miljoni dollari küsimusena**” ehk kõige kiiremini lahendust nõudvate ja kõige kriitilisemate arendusvajadustena võib töörühmade arutelude põhjal esile tuua järgmised punktid:

- **Ettevõtluse arendamine äärealal** (nagu seda on Lääne maakond) ja maarahvastiku arvu vähenemise takistamine. Tööjõu puudus toob endaga kaasa rahva väljavoolu, mis on viimastel aastatel olnud ca' 1 inimene päevas! Läänemaa ei ole tõmbekeskus ning puuduvad suuretted. Läänemaa tuleb teha investoritele huvipakkumaks. Inimesed vahetavad elukohta kuna ei leia maakonnas erialast, kvalifikatsioonile vastavat või motiveerivat tööd. Hõre asustus tingib kõikide teiste sotsiaalsete hüvede raskendatud kättesaadavuse ning seeläbi pärsib elukvaliteeti.
- **Tagada inimese (ettevõtluse) ja looduskeskkonna konfliktivaba koeksisteerimine**. Puutumata loodus on Läänemaa väärtus. Turism on majanduslikult väga tähtis valdkond ning seega on Läänemaale omase loodusprofiili säilitamine eluliselt tähtis – meri, ulatuslik rannikuala, metsik loodus, kaitstud linnu- ja loomakooslused. Samuti tuleb hinnata kultuuri ja muinsusväärtuseid. Läänemaa tuleb teha turistidele huvipakkumaks.
- **Informatsiooni liikumise soodustamine**. Vajalik info peab võimalikult tõhusalt ja kiirelt jõudma õigete inimesteni. Üha suurenevas info mahus on raske orienteeruda ja palju olulist läheb kaduma. Info valdamine on väärtus

---

¹ Infotehnoloogia alased teadmised ning oskused infoühiskonnas toime tulemiseks.

² SIBIS 2003 (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) Country Report, ESTONIA.

omaette ja selle valdaja omab teistega võrreldes suuri eelised. Informatsiooni edastamise tõhustamine erinevate osapoolte vahel (avalik sektor, erasektor, kodanik) ja e-teenuste arendamine tõstab valdkondliku tegevuse efektiivsust ja kvaliteeti.

- **Infoühiskonna lahenduste abil maakonna institutsionaalse struktuuri toetamine**, mis tagaks kogukonna maksimaalse elujõulisuse. Läänemaa omapäraks on detsentraliseeritud haldussüsteem – institutsionaalne paljusus (riiklikud struktuurid, omavalitsused, ettevõtted, kodanike ühendused). Läänemaa põhiliseks väärtuseks on elukeskkonna turvalisus, mida toetab institutsioonide lähedus kogukonnale. Infoühiskonna vahendeid kasutades peab elanikele tagama kaasatuse, informeerituse ja teenuste kättesaadavuse. IKT abil suureneb avaliku sektori läbipaistvus, mis vähendab valitsemise ja avalikkuse vahelist distantsi. Inimeste nõudmised selles osas on infoühiskonna arenedes kasvanud märgatavalt (*Kallas 2005, 2*).
- **Piisava kiirusega ja kvaliteetse interneti ühenduse tagamine** on kindlasti üks maakonna olulisemaid IKT alaseid prioriteete. Seda toetavad nii Eesti (Infopoliitika, Lairibastrateegia) kui ka Euroopa (*eEurope, i2010*) infopoliitilised seisukohad ning hetkel tegeletakse vajaliku infrastruktuuri arendamisega läbi üleriikliku maakondade andmeside sihtprojekti “KülaTee3”. Selle tulemusena peaksid kõikidel soovijatel olema lähimate aastate jooksul võimalik liituda interneti teenusega. Kiire internetiühenduse kättesaadavaks tegemise avalik huvi on seotud eelkõige vajadusega vähendada ühiskonnas digitaalset lõhet ning suurendada ühiskonna toimimise efektiivsust. Kiired ühendused aitavad kaasa avaliku- ja erasektori teenuste viimiseni tarbijateni ning uute paindlikke töövormide tekkele. Samuti on võimalik oluliselt vähendada piirkondlikku ebavõrdsust ja pikas perspektiivis ka arenguerisusi (*Vabariigi Valitsus 2005*). Internetiühenduse kättesaadavus on hõredalt asustatud kõrvaliste piirkondade juures problemaatiline ning esineb tugev maha jäävus võrreldes teiste piirkondadega. Tekkinud lõhet süvendab asjaolu, et uuemad infopoliitika dokumendid ei pea infrastruktuuri arendamist enam prioriteetseks probleemiks ning raskuskese on nihkunud e-teenuste arendamisele ning kasutatavuse tõstmisele.

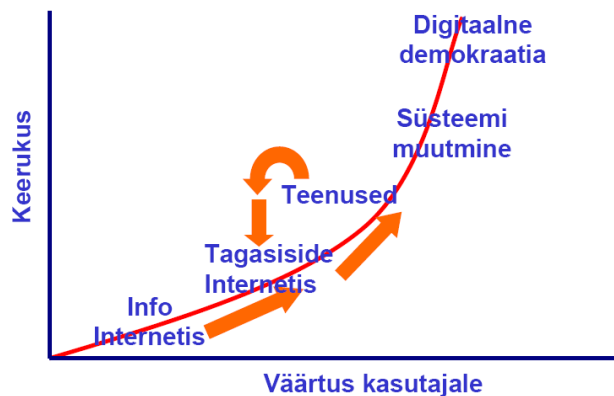
Infoühiskonna arengu edendamiseks vajalike tegevuste elluviimisel on oluliseks edufaktoriks avaliku sektori, kolmanda sektori ja ettevõtjate koostöö. Edasi viiv jõud peitub kokkulepetes ja ühises huvis. Olulist rolli mängib poliitika ja lobitöö. Ka elanikud peavad olema informeeritud ja kaasatud planeeringute koostamisse ning elluviimisesse. Seeläbi on tõhustatud sotsiaalne sidusus – informeeritus, teadlikkus ja oskused. Aktiivsematele ja edumeelsematele inimestele tuleb luua võimalus projektides ja arendustegevustes kaasa löömiseks ning omaalgatusteks. Sotsiaalne kapital ning kogukonna patrioodid on siinkohal hindamatuks väärtuseks.

IT juhtimise käsiraamatule tuginedes on avaliku teenuste taset võimalik hinnata e-äri mudeli nelja tasandi järgi (*Baltic Computer Systems 1999*):

1. etapp – info: *on-line* informatsioon avalike teenuste kohta;
2. etapp – integratsioon: dokumendivormide allalaadimise võimalus;
3. etapp – kahepoolne integratsioon: vormide töötlus, ka õiguste tuvastamine;
4. etapp – tehingu käsitlemine: otsus ja kättetoimetamine;

Selle skeemi alusel hinnatuna on Läänemaal avalike e-teenuste tase enamasti esimeses ning teise etapis. Maakondlikult pakutavate teenuste liikumine kolmandasse etappi võtab veel omajagu aega. Kõigepealt tuleb teha tööd olukorra parandamiseks ja taseme ühtlustamiseks kahes esimeses etapis. Kolmanda ja neljanda etapi tasemele vastavad peamiselt mõned riiklike infosüsteemide ja registrite kaudu elanikele pakutavad teenused, mis võimaldavad inimese identifitseerimisel juurdepääsu personaalsele informatsioonile, esitada elektroonilisel kujul erinevaid taotlusi ning tutvuda piiratult ka kolmandaid osapooli puudutavate andmetega.

Inimestele interneti kaudu pakutavate elektrooniliste teenuste erinevaid tasemeid sobib illustreerima joonis Põlvamaa visiooniseminaril Linnar Viigi poolt esitatud ettekandest “Maakondlikud IT strateegiad ja IT juhtimine” (vt joonis 7).

Joonis 7. E-teenuste erinevad tasemed.

Kohalikul tasemel maakonna elanikele pakutavad elektroonilised teenused taanduvad hetkel valdavalt informatsiooni kättesaadavaks tegemisele läbi interneti. Kõik 12 Läänemaa omavalitsust on interneti kaudu kättesaadavad (www.haapsalu.ee, www.hanila.ee, www.risti.ee, www.lihula.ee, www.kullamaa.ee, www.martna.ee, www.noavv.ee, www.ridala.ee, www.novavald.ee, www.oruvald.ee, www.taebala.ee, www.vormsi.ee). Elektrooniliste teenustena pakutakse enamasti avalikku teavet kohaliku valitsemise kohta ning erinevate taotlus- ja avaldusvormide allalaadimise võimalusi. Nõuded omavalitsusasutustele avaliku info kättesaadavaks tegemise osas on suuresti riiklikult reguleeritud. Kuid lisaks valitsemist puudutavale infole ja elektrooniliselt kättesaadavatele dokumendipõhjadele ning avaldusvormidele, tuleks pakkuda võimalust ka nende digitaalseks allkirjastamiseks ning esitamiseks elektroonilisel kujul. Hetkel peab kodanikul selline võimalus Digitaallkirja seaduse kohaselt avaliku sektori asutuste poolt tagatud olema juba 2001. aasta 1. märtsist ning samuti peaks toimima asutuste omavaheline asjaajamine eelkõige digitaalsel kujul. Reaalsuses digitaalselt allkirjastatud dokumentidega ümber käia ei osata ja digitaalne asjaajamine¹ toimib väga vaevaliselt. Vajalikud teadmised on kasinad nii ametkondades kui ka elanikkonna seas. Käesoleva (2006) aasta alguses tegi riigikontrolör Mihkel Oviir avalikkusele pöördumise, milles palub viimaks lõpetada olukord, kus

¹ Asjaajamine, kus dokumendid ja registrid (andmebaasid) on traditsioonilise paberkuju asemel digitaalkujul (*Epskin 2004, 8*).

riigiasutused loovad dokumente arvutis, trükitavad dokumendi seejärel välja, saadavad postiga teise riigiasutusse, kus see omakorda postiregistrisse paberilt sisse skaneeritakse. Kui keskvalitsuse tasandil on tunda edasiliikumist, siis kohalike omavalitsuse tasandil on märgata mahajäämust. Läänemaa kohalike omavalitsuste seas läbiviidud uuring näitas, et enam kui pooled omavalitsustest (58%) ei ole veel kasutusele võtnud digitaalse asjaajamise eelduseks olevat dokumendihaldussüsteemi. Digitaalselt allkirjastatud dokumentidega ümberkäimisel valmistab enamasti probleeme siiski pigem ametnike ja kodanike oskused kui tehnilised võimalused. Läänemaal läbiviidud küsitluse kohasel on kõikidel omavalitsustel selleks vajalikud seadmed olemas, kuid 25% neist tunnistasid, et ei ole sellele vaatamata võimalised digitaalselt allkirjastatud dokumenti vastu võtma. Samuti esineb probleeme digitaalselt allkirjastatud dokumentide arhiveerimisega. Nimelt ei teata, kuidas digitaalallkirjaga dokumendiga täpselt ümber käia ning kas ja kuidas digitaalallkiri säilitab oma väärtuse dokumendi väljaprintimisel. Vaatamata sellele, et omavalitsuse koduleheküljelt kättesaadav taotlusvorm või blankett tuleb hetkel veel reeglina asutusse tagasi toimetada paber kandjal, kiirendab ja lihtsustab see siiski tunduvalt taotluse või avalduse koostamist ning kogu asjaajamist.

Ühe olulise kitsaskohana kerkis esile, et IT spetsialistid omavalitsusüksustes enamasti puuduvad. Kaheteistkümnest Läänemaa kohaliku omavalitsuse üksusest omasid täistöökohaga IT spetsialisti vaid 2 (17%). Seega puudub IT alane kompetents. IT üllalhoide ostetakse reeglina sisse erasektorist ja kohapealne kasutajatugi tugi ning IKT arendustegevused puuduvad. Kodulehekülje üllalhoimine ja haldamine on enamasti kellegi hobi või mõne ametniku kõrvaltegevus. Sellisel kujul ei suudeta tagada vastavust avaliku sektori internetilehekülgedele esitatud nõuetele – magistritöö käigus läbiviidud test näitas, et 13 omavalitsuse koduleheküljest ei vastanud W3C¹ standardile mitte ükski. Kodulehekülje kaudu pakutavate teenuste arendamisele ja IT arendustegevustele üldse seab piirid enamasti vahendite puudus. Üleriigilised keskselt hallatavad infosüsteemid ja registrid soodustavad küll tunduvalt omavalitsusasutuste asjaajamist ning päästavad tõsisemast IT süsteemide arendusest, kuid vähene koha-

---

¹ *The World Wide Web Consortium*, mille nõuetest soovitatakse riigiasutuste veebilehtedel kinni pidada (www.riik.ee/kord).

pealne IT kompetents ja kasutajatoe puudumine võib seada takistusi nende tõhusaks kasutamiseks.

Kohalike omavalitsuste esindajate poolt toodi peamiste probleemidena esile (1) kasutajate madal arvutikasutamisoskus tase (eriti spetsiaalprogrammide osas) ja (2) IT spetsialisti ametikoha puudumine, (3) rahaliste vahendite nappus IKT riist- ja tarkvara soetamiseks ning arendustegevusteks, (4) vähene IKT alane koostöö riigi ja kohalike omavalitsuste vahel, (5) standardiseeritud IKT lahenduste puudumine kohalike omavalitsuste jaoks (dokumendihaldus, raamatupidamine, koduleheküljed).

Maakonna elaniku poolt vaadatuna on omavalitsuste kodulehekülgedelt vajaliku informatsiooni leidmine suhteliselt keerukas ja tülikas. Seda parandaks info esitamisel ühtse struktuuri kasutamine, et vajalik teave oleks inimesele olenevalt leheküljest lihtsamini leitav ja kättesaadav. See eeldab kõrgemalt poolt kesket koordineerimist omavalitsuste ja kõigi teiste osapoolte vajadusi arvestava struktuuri kooskõlastamiseks.

Maksimaalselt tuleks ära kasutada olemasolevate keskselt hallatavate süsteemide ja infoportaalide poolt pakutavaid võimalusi. Kui riiklikul tasemel on valdkondlik tegevus toetatud keskse infosüsteemiga, siis konkreetse valdkonna kohalike esindajate huvi ja kohustus peaks olema seal ka Läänemaakonda puudutavate andmete kajastamine. Kui maakondlikul tasemel ei ole ühtegi võimalust internetis tööhõivealase informatsiooni levitamiseks, siis tuleb seda kajastada näiteks Tööturuameti Selveinfosüsteemis (www.amet.ee), samas õpetades kohalikule tööotsijale, kuidas isiklik digitaalne CV virtuaalsel tööjõuturul aktiivseks teha. Töökuulutuste (või ükskõik millise valdkondliku informatsiooni) edastamine paralleelselt lisaks traditsioonilistele meetoditele läbi virtuaalsete kanalite kasvatab tunduvalt Läänemaa nähtavust läbi interneti kolmandatele osapooltele.

Valdkondliku informatsiooni edastamisel esinevaid puudujääke peetakse läbi kõikide teemavaldkondade hetkel üheks suuremaks kitsaskohaks. Kuigi esialgu võib tunduda, et kohalikul tasemel loodud erinevad infokeskkonnad (Läänemaa tööhõiveportaal,

Läänemaa spordiportaal, Läänemaa turismiportaal jne) on kõige tõhusamaks meetodiks soovitud sihtgruppideni informatsiooni edastamiseks, tuleb arvestada, et iga loodav lahendus eeldab märkimisväärseid ressursse süsteemi loomiseks ning edasiseks arendamiseks ja ülalhoiuks. Iga lehekülj peab olema ka kellegi poolt hallatud ja sisulise osaga kaetud. Seega on otstarbekas panustada pigem ühtse maakonna-portaali arendusse, mis hõlmaks endas erinevaid valdkondlikke mooduleid (valitsemine, turism, haridus, kultuur, sport, tööhõive, looduskeskkond jne). Praegu kasutusel olev süsteem ei rahulda tänaseid vajadusi. Portaali sisu, struktuur ja toimimise põhimõtted vajavad väga põhjalikku läbivaatamist ning planeerimist kõikide osapoolte poolt. Oluline on kajastatava info pidev uuendamine, selle korrektsus ning terviklikkus. See eeldab kas toimetuse või valdkondlike toimetajate olemasolu, kes tagavad portaalis oleva informatsiooni korrektsuse ja asjakohasuse. Samas peab info avalikustamise protsess olema võimalikult lihtne. Hetkel puuduvad ressursid maakonna portaali arendamiseks ja ülal hoidmiseks. Samuti ei ole otsest vastutajat. Taoline portaal saaks toimida vaid maavalitsuse, omavalitsuste (Omavalitsusliit) ja ettevõtete (eriti turismindusega seotud ettevõtted) koordineeritud koostöö ja ühise toetuse alusel. Maakonna portaal peaks olema keskselt kogu regiooni infot hõlmav süsteem – virtuaalne värav nii kohalikule ettevõtjale ja elanikule kui ka potentsiaalsele külalisele.

Teise suurema kitsaskohana on esile kerkinud asjaolu, et Läänemaal toimuvatest sündmustest ja turismiprofiilist on hetkel võimalik ülevaatlik pilt saada vaid riiklikul tasandil eksisteerivate andmetega tutvudes, kuna maakonnal puudub oma turismiportaal. Praegune Läänemaa portaali turismi sektsioon on sisuliselt mitteülevaatlik linkidekogum, millel omaette sisu praktiliselt puudub (*Hinsberg 2005*). Maakonna turismiinfoallikaks on seega paber kandjal trükised, mis on ühtlasi ka peamiseks turundustöövahenditeks. Täna ses turisminduses on see selge mahajäämus ning konkurentsivõimetu olukord. Probleemi leevendavad riiklikul tasemel turismiinfot vahendavad infosüsteemid (näiteks www.visitestonia.com), kuid nende puhul on edastatav informatsioon sageli ebakorrektn e ning aegunud.

Avalike haldusasutuste kõrval pakuvad maakondlikul tasemel teenuseid veel mitmed osapooled. Ettevõtete, mittetulundusühingute ja põllumeeste jaoks on kindlasti olulisel kohal Läänemaa Arenduskeskuse kodulehekülj (www.lak.ee). SA Läänemaa Õppekeskuse portaali kaudu (www.lok.ee) pakutakse maakonna täiskasvanu õpet puudutavat informatsiooni – ülevaade täiendõppe võimalustest ning piirkonnas pakutavatest koolitustest. Virtuaalseks põllumajandusteemaliseks nõuande- ja info-edastuskeskkonnaks on Haapsalu Põllumajandusliidu Nõuandekeskuse kodulehekülj (www.hot.ee/hplnouanne). Läänemaa Keskkonnateenistuse kodulehekülje (<http://www.laane.envir.ee>) kaudu on inimestele kättesaadavaks tehtud keskkonnateenistusealane informatsioon ja taotlusvormid. Läänemaa suurematel kaitsealadel olemas sisukad koduleheküljed vajaliku informatsiooniga (www.matsalu.ee, www.silma.ee, vormsi.silma.ee). Spordi valdkonnas täidab kesksel rollil Läänemaa spordiliidu “Läänela” kodulehekülj (www.spordiliit.ee). Info kõikide maakonna keskuse suuremate spordirajatiste kohta leiab aadressilt www.spordibaasid.ee, mis on omal alal kindlasti üks esinduslikumaid lehekülgi mitte ainult Lääne maakonnas. Tagaplaanile on jäänud erasektori ettevõtete e-teenuste pakkumine.

Mitmed töörühmad tõid esile kohaliku kogukonna virtuaalse suhtluskeskkonna vajaduse. Leiti, et teemakohaste foorumite olemasolu võimaldaks valdkonna spetsialistidel omavahel paremini suhelda ja kogemusi vahetada, samas aitaks see abivajajatel probleemidele vastuseid leida (näiteks põllumajanduse teemal või sotsiaalnoustamine). Teemadena oleksid aktuaalsed tööhõive, tervishoiu ja IT alane elektrooniline nõustamine. Ohvriabi nõustamise otstarbel on hetkel plaanis avada spetsiaalne elektronpostiaadress kuid seda saaks toetada ka vastava suhtluskeskkonnaga, mis võimaldaks anonüümset kontakti spetsialistide ja nõustajatega. On olemas juba mõned sarnased üleriigilised keskkonnad (näiteks www.lahendus.net), kuid piirkondlik nõustamine võib tunduda abivajajale usaldusväärsemana. Samas on näiteid kohalikul tasemel loodud foorumitest, mis ei ole leidnud väga aktiivset kasutamist (näiteks Haapsalu Laste- ja Noortekeskuse foorum www.haapsalunoor.ee). Seega tuleks ühe või teise suhtluskeskkonna loomise otstarbekust eelnevalt põhjalikult analüüsida.

Enamus Läänemaa üldhariduskoolides pakutakse õpilastele arvutialast õpet. Koolides on keskmiselt 1 arvuti 18 õpilase kohta ja see näitaja on viimaste aastatega paranenud. Kuid siinkohal ei tuleks põhjust otsida koolides õpilaste käsutuses olevate arvutite arvu kasvus, vaid pigem õpilaste arvu vähenemises. Vaadates arvutite hulka, on osade koolide puhul hoopis numbrid vähenenud, sest kunagiste abiprogrammide raames soetatud arvutipark on vananenud ning seadmed hakanud rivist välja langema. Tervelt 91% läbiviidud küsitlusele vastanud koolidest tõi esile ühe probleemina just vananenud arvutipargi ning täiendavate arvutitöökohtade vajaduse (keskmiselt nähti vajadust arvutitöökohtade arvu kasvuks 40% ulatuses). 95% koolide käsutuses olevatest arvutitest on ühendatud internetti (viimase kahe aastaga on see näitaja kasvanud 5%). Oluline areng on toimunud ka koolide kasutuses oleva interneti kiiruses. Kui 2004. aastal jäi enamus koolides interneti kiirus alla 1Mb/s, siis tänaseks kõikide küsitluses osalenud koolide internetiühendus 1Mb/s või enam. Koolide peamiste IKT alaste probleemidena toodi esile vananev riistvara. Samuti ei jätku piisavalt ressursse vajamineva tarkvara soetusteks. Kuigi paljud Läänemaa koolid on juba liitunud või liitumas e-kooli projektiga, nähakse piiratud ja halvas seisus riistvaras ühte peamist takistust e-koolile üle minemisel. Probleemi nähakse ka aineõpetajate väheses arvuti kasutusoskustes.

3.3. Analüüsi ja hinnangu faas

Analüüsi ja hinnangu etapis teostatakse sise- ja väliskeskkonna analüüs. Keskkonna analüüsimiseks on erinevaid meetodeid, millede hulgast otsustati SWOT analüüsi kasuks, kuna enamusele töörühma liikmetest oli sellega varem kokku puutunud ja tegemist oli juba tuttava mudeliga. Probleemide kaardistamiseks ja nende vaheliste seoste visualiseerimiseks koostatakse probleemipuu – probleemide hierarhia, mida analüüsitakse põhjus-tagajärg seose kaudu.

Analüüsi ja hindamisega tegeles selleks loodud IKT töörühm ehk nn IKT ümarlaud. Analüüsimisel lähtuti nii üleüldistest infopoliitilistest suundumustest, avaüritusel läbiviidud grupitööde tulemustest, töörühmade (teemakodade) kokkusaamistel ja küsimustike kaudu kogutud materjalidest.

3.3.1. Tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud

Lääne maakonna sisekeskkonna IKT tugevuste ja nõrkuste ning väliskeskkonnast tulenevate võimaluste ja ohtude defineerimiseks kasutati SWOT analüüsi meetodit. Selleks kutsuti kolmel korral kokku (19. detsember 2005, 20. veebruar ja 20. märts 2006) kohalike IKT spetsialistide ja ettevõtjate ümarlaud. Sise- ja väliskeskkonna analüüsimisel otsustati SWOT meetodi kasuks eelkõige selle lihtsuse tõttu. Teise alternatiivina välja pakutud “Ansoffi aken” oli enamusele tundmatu ning oleks analüüsi koostamisel liialt segadust valmistanud. Samas oli üheks eesmärgiks hoida teiste valdkondlike arengukavadega ühtset joont.

Esimesel ümarlaua kokkusaamisel arutati sobiva meetodi kasutamise üle, diskuteeriti valitud meetodi koostamise nüansside osas ning koostati esialgne SWOT analüüsi tabel, mis saadeti hiljem kõigile osapooltele kommenteerimiseks. SWOT analüüsi koostamisel oli peamiseks sisendiks ettevalmistavas faasis kogutud lähteandmed. Järgneval kahel kokkusaamisel tehti muudatusi ja täiendati olemasolevat SWOT tabelit. Tähelepanekuna tuleb märkida, et igal korral erines IKT ümarlaval osalejate nimekiri mingil määral eelnenud kordades. See ei olnud küll taotluslik, kuid

kokkuvõttes võis mõjuda lõpptulemusele positiivselt, tuues kaasa uusi vaateid ja tähelepanekuid olemasoleva analüüsi osas.

Peale viimast ümarlauda saadeti valminud SWOT tabel veelkord osapooltele tutvumiseks, arvamuste ja parandusettepanekute esitamiseks. Samuti viidi läbi SWOT analüüsi hindamine, et esile tõsta tähtsamad sise- ja väliskeskkonna mõjurid (vt Lisa 5). Järgnevalt on välja toodud Läänemaa tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused tähtsuse järjekorras.

Läänemaa tugevused:

- **maakonnas olemas heal tasemel IKT kompetents;**
- **maakonna keskuses on välja ehitatud kiiret andmesidet võimaldav regionaalvõrk;**
- **baasinfrastruktuur olemasolu (internet, arvutid, serverid jne);**
- jätkuv võrgustumine (interneti leviala laieneb);
- piirkonnas pakutakse kvaliteetset IT haridust nii kutse- kui ka kõrghariduse tasemel;
- arvutikasutajate hulk on hinnanguliselt suhteliselt kõrge võrreldes teiste piirkondadega (vastav uuring tellimisel);
- loodud Läänemaa kaardiserver <http://maps.laanemaa.ee>.

Maakonna kõige olulisemaks tugevuseks peetakse heal tasemel IKT alast kompetentsi, mis loob soodsamad tingimused infoühiskonna arenguks. Regiooni IKT kompetents on seotud IT hariduse pakkumisega nii kutse- kui ka kõrghariduse tasemel. Samuti märgitakse olulise tugevustena maakonna keskuses välja ehitatud kiiret regionaalvõrku ning maakondliku baasinfrastruktuuri olemasolu.

Läänemaa nõrkused:

- **puuduvad ressursid ideede elluviimiseks ja arendustegevuseks;**
- **spetsialistid voolavad regioonist välja (mujal paremad palgad, erialale ja kvalifikatsioonile vastav töö);**
- **inimeste väljavool – asutakse töötama ja õppima väljaspool maakonda;**

- IKT alaseid töö- ja praktikakohti on vähe;
- nõrk kommunikatsioon võtmeisikute vahel, kokkulepete, ühtsete nägemuste ja koostöö puudumine;
- e-võimalused kasutamata (ettevõtted, avalik sektor, elanikud);
- IKT alase õppe rakendamine piirkonna vajaduste rahuldamiseks suurel määral kasutamata – toodetakse inimesi mujale;
- vähene IT kompetents omavalitsustes (enamasti IT spetsialist puudub);
- keskse maakonnaportaali sisuteenused ei vasta ootustele (www.laanemaa.ee);
- nõrk infrastruktuur maapiirkondades;
- erinevatel sotsiaalsetel gruppidel ebavõrdsed võimalused osalemaks infoühiskonnas (arvuti või internet ei ole kättesaadavad – liialt kallis);
- paiknemine äärealal ja hõre asustatus.
- Läänemaa kaardisüsteemi poolt pakutavad võimalused on kasutamata;

Kõige suurem ja igat valdkonda läbiv nõrkus on ressursside nappus. Paljud ideed ja infoühiskonna rakendused jäävad rahaliste võimaluste tõttu teostamata. Samuti on suureks probleemiks spetsialistide ja valdkonna võtmeisikute lahkumine regioonist. Inimeste väljavool on üldine tendents ja puudutab ka kõiki teisi valdkondi. Oluliseks kitsaskohaks peetakse IT kompetentsi vaegust omavalitsustes ja ametkondades. IT spetsialistide palkamine on omakorda rahaliste võimaluste taga või on asutuste väikese suuruse tõttu raske pakkuda täiskohaga ametikohta. Seega nähakse IKT alase õppe sidumises piirkonna vajadustega suurt olulisust ja potentsiaali. Õppetöö praktilised väljundid võiksid olla maksimaalselt piirkonnaga seotud. Noorte spetsialistide kaasamine maakonna infoühiskonna arengusse seob neid tihedamalt regiooniga ning võib pikemas perspektiivis vähendada “ajude väljavoolamist”.

Läänemaa võimalused:

- **jätkuvad eurorahastamise võimalused läbi erinevate projektide;**
- **suureneb riigipoolne tugi omavalitsustele;**
- **riiklik standardimine IKT vallas (ühilduvad süsteemid);**
- riiklike ühtsete infosüsteemide jätkuv areng;

- riigi infopoliitika ja Euroopa Liidu infoühiskonna poliitikate toetavad seisukohad;
- IKT ettevõtluse kolimine äärealadele;
- avatud lähtekoodiga tarkvara (Linux jne) laialdasem levik.

Peamise võimalusena infoühiskonna rajamisel loodetakse jätkuvatele rahastusvõimalustele läbi Euroopa Liidu projektide. Samuti loodetakse suuremale riigipoolsele toele ja üleriigilisele IKT alasele standardimisele (dokumendihaldus, omavalitsuste koduleheküljed jne), et ühtlustada piirkondade arengut. Kesksete riiklike infosüsteemide jätkuv areng säästaks tõsisemates regionaalsetest IKT arendustegevustest ning kiirendaks äärealade infoühiskonda jõudmist.

Läänemaa ohud:

- **riikliku tellimuse katkemine Haapsalu kolledži ja/või Haapsalu Kutsehariduskeskuse IT erialadele;**
- **üha süvenev tööjõupuudus IKT sektoris soodustab spetsialistide väljavoolavust;**
- **puudulik regionaalpoliitika;**
- riigi IKT arengu aeglustumine;
- riiklike ja Euroopa Liidu prioriteetide muutumine IKT kahjuks;
- IKT halduse ja arenduse monopoliseerumine.

Kõige suurema ohuna regionaalsele infoühiskonna arengule nähakse hetkel IT erialade koolitustellimuse katkemist, mis tooks kaasa noore ja tehnoloogiateadliku inimressursi liikumise regioonist välja. Samuti aitab erialaspetsialistide väljavoolule kaasa üha süvenev IKT sektori kvalifitseeritud tööjõu puudus, mis meelitab noori tõmbekeskustesse. Kindla ohuna nähakse ka ebatõhusat regionaalpoliitikat.

3.3.2. *Probleemipuu*

Ainult põhjaliku analüüsi tulemusena on võimalik kindlaks teha, milline on probleemi tähendus ja ulatus (*Kaljurand & Kasemets & Laane 2003*). Selleks on otstarbekas koostada probleemipuu, mis on omavahel seotud kitsaskohtade või häirivate nähtuste hierarhia. Oluline on silmas pidada, et vea või kitsaskoha likvideerimine ei lahenda tekkinud probleemi, vaid tegeleda tuleb probleemi põhjustega. Üks ja see sama põhjus võib osutada mitme probleemi aluseks – kerkivad esile kesksed probleemid. Antud juhul sõnastas ja analüüsis Läänemaa IKT alaseid probleeme IKT töörühm, võttes aluseks ettevalmistavas faasis kogutud lähteandmed. Koostati nimekiri peamistest maakonna IKT kitsaskohtadest ning tehti kindlaks juurprobleem, milleks osutus **E-võimaluste vähene kasutamine erinevate osapoolte poolt** (vt Lisa 6).

Probleemipuu alusel võib nimetada keskseteks probleemideks inimeste ebavõrdseid võimalusi infoühiskonnas osalemiseks, raskendatud informatsiooni levikut, digitaalse asjaajamise mittetoimimist ja omavalitsuste puudulikku IT kompetentsi, maakonna portaali toimimise puudusi ning ühtsete nägemuste ja koostöö puudumist.

3.4. Planeerimine

Planeerimise faasis sõnastatakse Läänemaa infoühiskonna visioon ning püstitatakse arengukava eesmärgid. Eesmärkide püstitamisel lähtutakse kahest tasemest. Esiteks tuuakse välja üldised ja pikemaajalised strateegilised eesmärgid. Teiseks esitatakse konkreetset eesmärgid ja neile tuginevad tegevused lähiaastateks. Strateegiliste eesmärkide sõnastamisel võetakse aluseks probleemipuu kesksed probleemid. Nii visiooni kui ka eesmärkide püstitamisel arvestatakse Euroopa liidu ja Eesti info-politikates välja toodud prioriteete. Tuuakse esile esmatähtsad tegevused – kriitilised edufaktorid – milleta ei ole võimalik püstitatud eesmärkideni jõuda.

3.4.1. *Visioon*

IKT strateegiline visioon on maakonna tuleviku IKT kontseptuaalne mudel. IKT missioon on maakonna üldise missiooni tugiosa. IKT ühiskondlik missioon on IKT

kui avalik hüve, mille sotsiaalne tõhusus väljendub kodanike teabevajaduste rahuldamisest ning suhtlemisvõimalustes e-riigi ja e-äriaga. (*Baltic Computer Systems 1999*):

- e-kodaniku¹ vajaduste rahuldamine;
- IKT sotsiaalse ja majandusliku efektiivsuse tagamine;
- riigiasutuste tegevuse infotehnoloogiline toetamine.

Läänemaa infoühiskonna strateegist eesmärki aastaks 2015 saab oma rõhuasetuselt jagada kolmeks:

- 1) jätkuv interneti levik ja kvaliteedi tõus;
- 2) laiem e-teenuste loomine ja kasutamine;
- 3) digitaalse kirjaoskuse tõus.

Läänemaa infoühiskonna põhivisioon:

Läänemaal toimib kokkulepetel ja koostööl põhinev infoühiskond. Tehnoloogia võimaldab kõigil ühiskonna liikmetel kasutada ja luua e-teenuseid, tehes seda maailmatasemel.

Infrastruktuur: igale läänemaalasele on loodud võimalus mõistliku hinnaga kiire ja kvaliteetse interneti teenusega liitumiseks ning osalemiseks infoühiskonnas.

E-teenused: Läänemaa elanik kasutab oskuslikult era- ja avaliku sektori poolt pakutavaid e-teenuseid. Organisatsioonide vaheline asjaajamine toimib digitaalselt.

Digitaalne kirjaoskus: Läänemaa elanik on motiveeritud ja teadlik e-kodanik, kes tuleb toime digitaalses keskkonnas ning võtab aktiivselt osa infoühiskonnast.

3.4.2. Eesmärkide püstitamine

Eesmärgid ja nende analüüs on probleemianalüüsi peegelpilt. Eesmärk on soovitud olukord, mida tahame ette antud ajaks saavutada ning võib väljendada otstarvet, tulemust, sihti või visiooni. Eesmärkide analüüsimisel muudetakse praegused

---

¹ e-riigiga suhtleva kodanik.

negatiivsed probleemid tulevikusituatsiooni positiivseteks taotlusteks. (*Siseministeerium & Esko Koolitus 2000*). Eesmärgid saab lähtuvalt nende spetsiifilisuse astmest jagada kaheks. Üldised eesmärgid kirjeldavad üldist vajalikkust ühiskonnale ning väljendavad pikaajalist kasu mõjutatud sihtgruppidele. Reeglina kajastavad üldised eesmärgid ka valdkonna strateegilisi eesmärke ja prioriteete. Otsesed eesmärgid peegeldavad konkreetseid sihte, mis mõjutavad üldise eesmärgi saavutamist ning on teostatavad lühema perioodi jooksul (*Kaljurand jt 2003*).

Probleemipuu väljatoodud kitsaskohtade positiivselt ümbersõnastamise kaudu saab genereerida üldised strateegilised eesmärgid. Tavaliselt peegeldavad eesmärgid probleemipuu kirjeldatud negatiivse situatsiooni muutust. Selleks loodi sarnaselt probleemipuule eesmärgipuu, mis on omavahel seotud eesmärkide hierarhia. Probleemipuu kasutatud põhjus-tagajärg suhe on siinkohal asendatud vahend-tulemus suhtega (vt Lisa 7). Regionaalsete eesmärkide püstitamisel ei saa eirata ka üldiseid infopoliitika eesmärke (*Baltic Computer Systems 1999*) ning ülemaailmseid trende (*Keskonnaministeerium 2000*). Eelnevast tulenevalt on Läänemaa infoühiskonna kaugemad ja üldisemad eesmärgid (aastaks 2015) järgmised:

- **elukvaliteedi kasv;**
- **kõikidele inimestele võrdsete võimaluste loomine juurdepääsuks avalikule informatsioonile ja infoühiskonnas osalemiseks;**
- **e-võimaluste laialdane kasutamine avaliku sektori, ettevõtete ja maakonna elanike poolt;**
- **avaliku halduse efektiivsuse ja digitaalse kirjaoskuse tõstmine;**

Läänemaa infoühiskonna arengu soodustamiseks püstitatud konkreetsemad eesmärgid (aastaks 2010) on vastavalt visiooni kolmele tahule järgnevad.

Infrastruktuur:

- kättesaadav, taskukohane ja kiire internetiühendus;
- lairibal tuginevad e-teenused;
- Läänemaa elanikele ja külalistele mobiilsuse tagamine;

E-teenused:

- lai valik e-teenuseid;
- kesksete ja regionaalsete lahenduste maksimaalne kasutamine (X-tee, ID-kaart ja avaliku võtme infrastruktuur);
- riigi IT arhitektuuri ja koosvõimeraamistiku ning teiste raamdokumentide järgimine;
- toimiv digitaalne asjaajamine;
- aktiivselt e-äris osalev Läänema ettevõtja;
- usaldusväärne e-keskkond;
- toimiv maakonna portaal;
- avaliku sektori veebikäideldavuse parandamine;
- kultuuripärand digitaalne esitlemine;

Digitaalne kirjaoskus:

- Läänema elanik ja ettevõtja on teadlik infoühiskonnas osaleja;
- teave e-teenuste kohta hästi kätte saadav;
- laialdased e-õppe võimalused;
- regionaalse IKT kompetentsi tagamine läbi kvaliteetse IT õppe (TLÜ Haapsalu kolledž, Haapsalu Kutsehariduskeskus).

3.4.3. Kriitiliste edufaktorite määratlemine

Kriitilisteks edufaktoriteks võib nimetada tegevusi, milleta ei ole võimalik hetkelukorrast soovitud tulevikuseisundit saavutada. Seega on tegemist strateegiliste prioriteetidega.

Läänemaa infoühiskonna arengu kriitilisteks edufaktoriteks võib pidada järgmist:

- tehnilise infrastruktuuri ja kiirete ühenduste jätkuv levik;
- piiratud ressursside võimalikult efektiivne kasutamine;
- erinevate osapoolte vaheline koordineeritud koostöö ja konsensus (avalik sektor, kolmas ja erasektor, elanikud).

3.4.4. Vajalikud arendustegevused järgnevaks 3 aastaks

Kuigi eesmärgpuu abil on võimalik määratleda enamus sihid, mille poole soovitud olukorra saavutamise nimel tuleks püüelda, ei ole kohalikul tasandil reeglina võimalik kõiki eesmärke saavutada. Võttes arvesse väliskeskkonna mõju, regiooni ja valdkondade prioriteete, piiratud ressursse ja ajalisi kitsendusi tuleks valida teostamiseks eesmärgid, mida on realselt võimalik ette antud tingimustes saavutada. (*Siseministeerium, 2000, 20*). Olgugi väikesed, kuid õiges suunas tehtavad sammud tõhustavad regionaalarengut ning ühtlustavad riigi kui terviku arengutaset.

Tegevuskavas välja toodud tegevuste loetelu eeldab ka tulemuse mõõtmiseks vajalike indikaatorite määratlemist ning vastutajate ja tähtaegade kokkuleppimist. Seega saavad just siin ühtsed nägemused, kõigile osapooltele samad eesmärgid ja valdkondlik koostöövalmidus olulisteks teguriteks. Läänemaa infoühiskonna visiooni ja eesmärke toetav tegevuskava sellisel kujul, nagu ta käesoleva magistritöö esitamise ajaks osapoolte vahel suudeti kooskõlastada, kajastub lisas välja toodud arengukavas (vt Lisa 1).

3.5. Arengukava jälgimine ja hindamine

Arengukava elluviimist tuleb pidevalt jälgida ning saavutatud tulemusi perioodiliselt mõõta ja hinnata. Hindamine on kindlatele kriteeriumidele tuginev tulemuste ja mõju analüüs püstitatud eesmärkide kontekstis, mis aitab oma kogemustest õppida ja uurida, kas püstitatud eesmärgid on täidetud ning otsustada, kas nende realiseerimiseks leidub paremaid meetodeid, kui seni kasutatud (*Siseministeerium, 2000, 96*). Tulemuste analüüsi ja hindamise põhjal saab arengukava perioodiliselt uuendada. Lisaks arengukava realiseerimise jälgimisele tuleb reageerida ka muudatustele taustsüsteemis – koguda täiendavaid lähteandmeid ning analüüsida muutusi sise- ja väliskeskkonnas. Tulemuste mõõtmine ja võimalike positiivsete mõjude esile toomine lihtsustab finantseerimise leidmist tuleviku infoühiskonna algatustele.

Läänemaa infoühiskonna arengukava tulemuste mõõtmise ja läbivaatamise eest vastutab selleks moodustatav maakonna IKT ümarlaud või IKT nõukogu. Arengukava läbivaatamine ja tulemuste mõõtmine toimub arengukava analüüsi kaudu üks kord aastas. Vastavalt analüüsile uuendatakse ja tehakse arengukavasse vajalike muudatusi. Muudatusettepanekud esitatakse kinnitamiseks Lääne maavanemale ja arengukavasse viidavatest muudatustest teavitatakse avalikkust infoühiskonna arengukava kodulehekülje kaudu (www.hk.tlu.ee/infoyhiskond).

Infoühiskonna arengu hindamist raskendab asjaolu, et kuigi selle nimel tehakse märkimisväärseid pingutusi, puuduvad hetkel ühtsed, usaldusväärsed ning laiemalt heaks kiidetud indikaatorid regionaalse infoühiskonna olukorra mõõtmiseks (*Hughes 2004, 120*). Kuid koordineeritud arendustegevuste kaudu süstemaatiliselt jälgides infoühiskonna tegurite mõju regiooni elukvaliteedile, on võimalik määratleda indikaatorid hilisemate tegevuste monitoorimiseks ning hindamiseks. Samuti sobivad indikaatoriteks riiklike ja rahvusvaheliste uuringute puhul mõõdetavad näitajad, mis loovad ühtlasi ka hea materjali maakonna kõrvutamiseks teiste regioonidega.

4. LÄÄNEMAA INFOÜHISKONNA ARENGUKAVA ANALÜÜS

IKT üha laialdasem levik ning infoühiskonna teke mõjutavad olulisel määral tänast ja tuleviku elukorraldust. Seetõttu on sellega seotud arenguid püütud suunata läbi mitmetasemeliste poliitikate nii maailma, riikide vahelisel kui ka siseriiklikul tasemel. Läänemaa infoühiskonna arengukava taustsüsteemidena on magistritöö teises peatükis nimetatud mitmeid infoühiskonna arengut kajastavaid dokumente. Infoühiskonna arenguvisionid vajavad kohalikul taseme samuti sihipärast kujundamist. Seda eelkõige seetõttu, et lõigata infoühiskonna mõjutustest maksimaalset kasu ja tõsta regiooni elukvaliteeti ning konkurentsivõimet. **IKT on tööriist regionaalse üldise arengu kiirendamiseks.** Tõhusalt planeeritud infoühiskonna arendamise kaudu kasvab piirkonna atraktiivsus, konkurentsivõime, soodustatakse uute ja paremate töökohade teket ja kasvab sotsiaalne sidusus (*Hughes 2002, 5*). Paraku näitavad läbiviidud uuringud, et IKT valdkonnas on Eesti avalikus halduses strateegilist planeerimist vähevõitu (*Kull 2003*).

Regionaalse infoühiskonna arengu planeerimine on evolutsiooniline protsess, selleks ei ole “õigeid lahendusi”. Iga regioon peab leidma sobiva tee ja õppima tehtud sammudest (*Hughes 2004, 12*). Kuna infoühiskonna areng on väga tugevasti mõjutatud ülemaailmsetest trendidest ja tehnoloogilistest saavutustest, ei ole regionaalsel tasandil seda võimalik täielikult kontrollida. Küll aga on maakondlikult võimalik läbi strateegiliste plaanide ja tegevuskavade suunata IKT arengu mõju regioonile kui tervikule. IKT-d eristab teistest majanduslikest ja tehnilistest muudatustest selle kõikjale ulatavus – sellel on (info)ühiskonnas **kõiki teisi valdkondi toetav roll**. Veel enam, IKT mõjud on asunud seniseid ühiskonna protsesse oluliselt muutma. Saabuvateks ümberkorraldusteks on vaja ette valmistuda.

Järgnevalt on loodud ülevaade maailma, Euroopa ja Eesti infoühiskonna poliitikates sätestatud prioriteetidest ja arengusuundadest ning analüüsitud, mil määral on neid

võimalik maakondlikust vaatest järgida. Samuti luuakse ülevaade peamistest probleemidest ja raskustest maakondliku infoühiskonna arengu planeerimisel.

Taustsüsteemide kaugus regioonist väljendub suuresti ka selle mõjus kohalike infoühiskonna arengutegevuste planeerimisel. Kindlasti ei ole otstarbekas maakondlikust vaatest lähtudes seada WSIS'i või i2010 poolt sätestatud prioriteedid kõrgemale kui Eesti Infopoliitika põhialustes või Eesti infoühiskonna arengukavas kajastatud seisukohad. Seda enam, et riiklikud poliitikad on juba arvestanud maailmsete ja rahvusvaheliste suundumustega ja teinud seda Eestile omast arengut ja hetkesituatsiooni arvesse võttes. Samast põhimõttest lähtudes ei saa täielikult kõrvale jätta ka maakondlikud prioriteedid, mis tuginevad konkreetsele piirkonnale omastele vajadustele ja probleemidele.

Maailma infoühiskonna alane tippkohtumine WSIS tõi kahel korral (2003.a ja 2005.a) kokku suurel hulgal väga erineva taustaga osapooli nii riigi- kui erasektorist, et arutleda infoühiskonna võimaluste ja tuleviku üle. Sedavõrd arvuka ning erineva taustaga osalejate vahelise üksmeele leidmine on suur väljakutse ning põhjendatult võib tekkida küsimus, kas sellega kaasnevad ka reaalsed sotsiaalsed ja poliitilised muudatused (*Klein 2005, 3*). Kuid siinkohal on oluline mõista, et sedavõrd laiahaardelise ürituse eesmärgiks on pigem tuua esile infoühiskonnaga olemus ning sellega kaasnevad võimalused. Konverentsi käigus tekkis kollektiivne visioon informatsiooni mõjudest tervele ühiskonnale, luues väärtuslikud pidepunktid poliitilistele jõududele infopoliitikate ja seaduseelnõude koostamiseks ja infoühiskonna arengu suunamiseks erinevais maailma paikades. Väga erinevad osapooled said võimaluse vabalt kaasa lüüa ühise infoühiskonna visiooni loomises läbi omavaheliste dialoogide ning osapoolte seisukohtade jagamise (*Padovani & Tuzzi 2004, 362-363*). WSIS kokkusaamiste peamisteks temadeks olid: **Interneti ja IKT kättesaadavus** maailma erinevates piirkondades, **interneti regulatsioon ja turvalisus**, **IKT rakendamise majanduse ja sotsiaalse arengu tagamisel**, **avatud lähtekoodi tarkvara tähtsus** infoühiskonna arengus ning **sõnavabadus infoühiskonnas**.

Maailma infoühiskonna alasele tippkohtumisele on ette heidetud ebamäärasust, laiali valguvaid deklaratsioone ja liialt tehnoloogiakeskset lähenemist, mistõttu ei ole kõikidele püüetele vaatamata selle raames täielikku konsensust saavutatud. Seetõttu puuduvad ka selle otsesed seosed maakondliku arengukavaga. WSIS mõju regionaalsele infoühiskonna arengule ilmneb pigem läbi teiste ja konkreetsemate info- poliitika dokumentide.

Euroopa infoühiskonna koordineeritud arendamine sai otsustava tõuke 2000. aasta märtsis Lissaboni tippkohtumisel, kus Euroopa Liidu liikmesriikide juhtide poolt lepidi kokku liidu uued strateegilised eesmärgid, mille abil kujundada Euroopa Liidust 2010. aastaks maailma kõige konkurentsivõimelisem majanduspiirkond. Lissaboni strateegia üheks keskseks valdkonnaks sai infoühiskonna arendamine ning sellest on välja kasvanud mitmed Euroopa Liidu liikmesriikide koostööprojektid ja infopoliitika dokumendid infoühiskonna elluviimiseks.

Esimesena neist sai 2000. aasta kevadel alguse *eEurope 2002* arendusprogramm, mille peamiseks eesmärgideks oli **terve ühiskonna** (inimesed, kodud, koolid, firmad, asutused) **aitamine digitaalsesse ajastusse** ja **digitaalse kirjaoskuse tagamine**. Peamine fookus oli suunatud just internetiühenduste loomisele ja võrgustatud piirkondade laiendamisele. Üheks oluliseks sihiks oli liikmesriikide poolt kodanikele põhiinformatsioonile kahesuunalise elektroonilise juurdepääsu tagamine, et oleks võimalik infot nii saada kui tagastada.

Projekti lõppraport näitas, et enamus sätestatud eemärkidest täideti edukalt – peaaegu kõik koolid ja ettevõtted olid ühendatud võrku ja koduste internetiühenduste arv kolmekordistunud. Kuid oodatud efekt jäi saavutamata – ei toimunud olulist murrangut uute töökohtade ja elektrooniliste teenuste osas. Interneti efektiivse kasutatavuse tõus ei käinud ühte sammu interneti levikuga. Sellest tulenevalt nähti vajadust täiendavateks arendusprogrammideks, võttes põhjalikuma tähelepanu alla interneti kasutamise seotud teadlikkuse, enesekindluse, turvalisuse ja avalikud teenused.

2002. aasta mais algatatud *eEurope 2005* fookusese raskuskese oligi nihutatud **tõhusama interneti kasutamisele ning avalikele elektroonilistele teenustele**. Oluliseks said sellised märksõnad nagu **e-Äri, e-Valitsus, e-Tervishoid, e-Õpe ja e-Haridus**. Samuti kerkisid suurendatud tähelepanu alla informatsioonilise **infrastruktuuri ja elektroonilise keskkonna turvalisus**. Sihiks seati ka **teadmuspõhise majanduse arendamine** (*eEurope 2005*). Rõhutatakse vajadust tugevdada IKT valdkonna teadusuuringuid, kasvatada valdkonda tehtavaid investeeringuid, ning soodustada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu kogu majanduses. Loomulikult on püstitatud eesmärkide aluseks **tarbijasõbraliku hinnaga kiire internetiühendus**.

Jätakuks lõppenud eEurope arenguprogrammile töötati Euroopa komisjoni initsiatiivil välja uus poliitiline raamistik **i2010 – Euroopa infoühiskond majanduskasvu ja tööhõive eest** (*i2010 – A European Information Society for growth and employment*), mis seab sihte kuni aastani 2010. Uuele raamistikule iseloomulik asjaolu, et info- tehnoloogia võimalustele tuginevaid tegevusi vaadeldakse laiemalt. i2010 edendab **avatud ja konkurentsivõimelist digitaalset majandust** ning rõhutab IKT tähtsust **kaasamise ja elukvaliteedi mõjutajana**. Esile on toodud kolm peamist eesmärki:

- **Ühtne Euroopa inforuum**, mis pakub vastuvõetava hinnaga ja turvalist laisagedusribasidet, suuremahulist ja mitmekesist infosisu ning digitaalteenuseid.
- Maailmaklassi tulemused **IKT uurimistegevuse** ja uuenduste vallas, järeljõudmine Euroopa juhtivatele konkurentidele.
- Kõiki hõlmav infoühiskond pakub **kvaliteetseid avalikke teenuseid** ning edendab elukvaliteeti.

i2010 näeb ette, et liikmesriigid peaksid määratlema infoühiskonna prioriteedid vastavalt majanduskasvu ja tööhõive ühtsetele suunistele, mis rõhutavad IKT kasutuselevõtu, IKT infrastruktuuri ning IKTga seotud tööhõive ja hariduse tähtsust. Need programmid peaksid aitama: (1) **tagada digitaalset ühtlustamist** käsitlevate uute reguleerivate raamistike kiire ja põhjalik ülevõtmist **rõhuasetusega avatud ja konkurentsivõimelistel turgudel**; (2) suurendada **IKT uurimistegevuse** osakaalu riiklikes kulutustes; (3) arendada kaasaegseid ja **koostoimivaid avalikke IKT**

teenuseid; (4) kasutada oma arvestatavat ostujõudu IKT uuenduste läbiviimiseks; (5) **seada ambitsioonikaid sihte** infoühiskonna arendamiseks siseriiklikul tasemel.

Eesti siseriiklikud infoühiskonna arengu baasdokumendiks on **Eesti Infopoliitika põhialused**, mis kinnitati Riigikogu poolt 1998. aastal. Infopoliitika põhialuste ülesanne on anda suunised riigi ja ühiskonna stabiilseks liikumiseks infoühiskonna poole. Euroopa Liidu poolt heaks kiidetud infoühiskonna rajamise kontseptsioonide eeskujul võeti tähelepanu alla nii avalik- kui ka erasektor ning keskenduti neljale peamisele valdkonnale: (1) seadusandluse moderniseerimine; (2) erasektori arengule kaasaaitamine; (3) riigi ja kodaniku vahelise suhtluse kujundamine; (4) infoühiskonnaga seotud problemaatika teadvustamine. Infopoliitika kõige üldisemaks eesmärgiks on **infoühiskonnale omase kodanikele suunatud teenindava ja osavõtliku riigi kujundamine** ning üldine heaolu tõus.

Võrreldes 1998. aastaga on infopoliitiline raamistik tänaseks märgatavalt muutunud ning seoses Eesti liitumisega Euroopa Liiduga erineb mõnevõrra ka taustsüsteem. **Infopoliitika põhialused aastateks 2004-2006** kohaselt on Eesti infopoliitikas püstitatud sihtideks: (1) **E-teenuste juurutamine** terves avalikus sektoris, kindlustades seda kogu ühiskonda hõlmava teavitus- ja koolitustööga; (2) Ühiskonna ja majanduse efektiivsuse huvides **hoida IKT kasutamise taset** järgmise viie aasta jooksul vähemalt Euroopa Liidu keskmisel tasemel; (3) eelduste loomine ekspordivõimelise **infotehnoloogiasektori arenguks**. Sellest tulenevalt on tänasteks Eesti infoühiskonna arendamise eesmärkideks:

- 1) jätkata avaliku sektori üldkasutatava arvutivõrgu kaudu e-teenuste väljaarendamist kodanikele, ettevõtjatele ning avaliku sektori asutustele;
- 2) e-demokraatia arendamine;
- 3) avaliku sektori efektiivsemaks muutmine;
- 4) elanikkonna digitaalse kirjaoskuse arendamine;
- 5) e-äri ja uudsete IT lahenduste kasutusele võttu soodustamine;
- 6) e-turvalisuse tõstmine;
- 7) Eesti IKT-alase rahvusvaheline maine säilitamine;
- 8) E-kaasatuse soodustamine ja digitaalse lõhe suurenemise vältimine.

(*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2005a*).

Värskeim Eesti riiklikku infoühiskonna arengut suunav dokument on hetkel eelnõuna ette valmistatav **Eesti Infoühiskonna arengukava 2010**, mis sõnastab Eesti infoühiskonna visioon järgmiselt: **Kõiki ühiskonnaliikmeid kaasav ning nende elukvaliteeti tõstev arenev infoühiskond ja konkurentsivõimeline Eesti majandus, kus kasutades ratsionaalselt loodud ja loodavaid IKT lahendusi saavutatakse suurem tootlikkus ning tööhõive määr**. Seega on Eesti infoühiskonna arendamise väljakutseteks: (1) isikukeskse ja kaasava ühiskonna, (2) teadmispõhise majanduse ja (3) isikukeskse, tõhusalt toimiva ja läbipaistva avaliku sektori arendamine (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2006*).

Riiklikul tasandil reguleerivad IKT arengut veel mitmed teised dokumendid. Üheks olulisemaks neist on **Riigi IT koosvõime raamistik**, mis kirjeldab, kuidas liita avaliku sektori infosüsteemid ühtseks tervikuks ning koos erasektori infosüsteemidega toetada riigi ümberkorraldamist toimimiseks infoühiskonna tingimustes. Koosvõime raamistik kehtestab reeglid infosüsteemidele ja nende arendamisele, mida peavad järgima kõik avaliku sektori infosüsteemid (*Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2005b*). Koosvõime raamistiku kohaselt on IKT peamiseks ülesandeks lähematel aastatel **avaliku sektori infosüsteemid kodaniku ja teenuse keskseks muutmine**. Asutuse põhine lähenemine peab asenduma teenusepõhisega.

Nagu loodud ülevaatest näha, on Eesti infopoliitilised raamistikud juba esimestel sammudel arvestanud globaalsete suundumustega ja Euroopa Liidu arendusprogrammide sihtidega. Just läbi riiklike arengudokumentide jõuavad nimetatud mõjutused ka regionaalsete arengutegevusteni. Vaadates Läänemaa infoühiskonna arengukavas püstitatud eesmärgi, on näha, et need toetavad peamisi infoühiskonna arengu prioriteete: interneti kättesaadavus kõikidele inimestele ja kõikjal; elanikele laia valiku e-teenuste pakkumine; e-keskkonna turvalisuse tõstmine; digitaalse lõhe vähendamine ning digitaalse kirjaoskuse edendamine. Järgnevalt on infoühiskonna raamdokumentide eesmärgi vaadeldud maakondlikust vaatest lähemalt.

e-kaasatus ja digitaalse lõhe vähendamine:

Infoühiskonna ülesehitamise eelduseks on kiire ja kvaliteetse internetiühenduse levik ning kättesaadavus kõigile soovijatele. Ühenduse olemasolu teeb võimalikuks nii avaliku kui ka erasektori poolt pakutavate teenuste loomise ja tarbimise. Lääne maakond on äärealal paiknev ja suhteliselt hajali asustatud piirkond, seega on internetiühenduse kättesaadavus paiguti raskendatud ja teatud osale elanikest kättesaamatu. Suuremates asulates on tänaseks IKT infrastruktuur saavutanud piisava aluse nõudluse rahuldamiseks, kuid samas on just ääremaade elanike kaasamine infoühiskonda nii sotsiaal- kui ka regionaalpoliitiliselt oluline eesmärk. Seega on internetiühenduse viimine äärealadele ning hajusalt asustatud piirkondadesse Lääne maakonna üks olulisemaid prioriteete, millele otsitakse hetkel lahendust läbi andmeside sihtprojekti "KülaTee3". Selle tulemusena peaksid kõikidel soovijatel olema lähimate aastate jooksul võimalik liituda interneti teenusega. Lisaks interneti ja tehniliste vahendite kättesaadavusele seab infoühiskonnas pakutavate hüvede kasutamisele suured piirangud ka kasutajate oskused. Selle leevendamiseks tuleb piirkonnas aktiivselt tegeleda digitaalse kirjaoskuse tõstmisega.

elanikkonna digitaalse kirjaoskuse arendamine:

Infoühiskonna arengu seisukohalt on äärmiselt olulisel kohal infoühiskonna hüvede (e-teenuste) kasutamise oskused inimeste seas. Elektrooniliste teenuste loomine ja arendamine eeldab vajalike oskuste ja tehniliste võimalustega varustatud ning motiveeritud kasutajaskonna olemasolu ja juurdekasvu. See kõik saab toimuda juhul, kui regiooni inimesed infoühiskonnas toimuvate muudatustega kaasa tulevad. Selleks tuleb regioonis tegeleda pideva teavitustööga ning tutvustada elanikele infoühiskonna olemust ning selle mõju elukvaliteedile. Samuti tuleb luua võimalused täiend- ja elukestvaksõppeks ning IT alaseks koolituseks, et varustada piirkonda teadlike ning infoühiskonnas toime tulevate elanikega. Infoühiskonnas opereerimise võime on saamas üha olulisemaks oskuseks töö tegemisel ja õppimisel. Lääne maakonnas annavad selleks hea väljundi levinud arvutialane õpe üldhariduskoolides ning regioonis pakutav IT alane kutse- ja kõrgharidus.

Avaliku sektori efektiivse tõstmine:

IKT on oma horisontaalse, kõiki valdkondi hõlmava iseloomu tõttu maakondlikul tasemel jäänud sageli vaeslapse rolli, sest keegi ei pea seda enda otseseks vastutusalaaks. Seega eeldaks infoühiskonna efektiivne areng kõikide erinevate valdkondade vahelist koostööd. Maakonna tasandil on siinkohal oluliseks kitsaskohaks erinevate struktuuriüksuste killustatus, mis toob kaasa ka killustatud finantseerimine ja ressursside ebaefektiivne kasutamine. Paljudel juhtudel oleks otstarbekas ressursse kasutada tsentraalselt maakonna kui terviku tasandil – näiteks kollektiivselt ühtse elektroonilise dokumendihaldussüsteemi kasutuselevõtmine omavalitsustes, digitaalse asjaajamise ja arhiivinduse käivitamine või kodulehekülgede sidus arendus. See aitaks omakorda leevendada piirkondlikke ja valdkondlikke arenguerisusi. Sellest tulenevalt on Läänemaa infoühiskonna arengukava üheks eesmärgiks ja kriitiliseks edufaktoriks saavutada konsensus avaliku sektori eri struktuuride vahel, kaasates samas koostööpartneritena era- ja kolmandat sektorit. Maakondliku infoühiskonna arengukava koostamise suurimaks ja levinumaks probleemiks on killustatud institutsioonilise struktuuri tingimustes erinevate osapoolte kaasamine tegevustesse, mis ei asu aktuaalsuselt osapoolte peamiste prioriteetide seas ning mille elluviimiseks puudub täidesaatev organisatsiooniline võim ja vajalikud ressursid (*Hughes 2004, 9*). Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb maakonnas oskuslikult kasutada piirkonna IKT spetsialistide, avaliku sektori ametnike, erafirmade ja kolmanda sektori potentsiaali.

E-teenuste arendamine:

Väga oluline on kohalike omavalitsuste e-teenuste pakkumise suutlikkuse tõstmine. E-teenuste pakkumine pole ainult tehnoloogiline protsess, vaid ka organisatsiooniliste ja juriidiliste asjaolude kohandamine e-teenuste pakkumiseks. Selle protsessi toetamiseks oleks mõistlik toetada maakondlikku ühistegevust ja koostööprojekte (*Härk 2005, 43*). Kohalikul tasemel maakonna elanikele pakutavad elektroonilised teenused taanduvad hetkel valdavalt informatsiooni ja erinevate taotlusvormide kättesaadavaks tegemisele läbi interneti. Kuid kindlasti tuleks teha süstemaatilisi jõupingutusi kahesuunalist infoliikumist pakkuvate e-teenuste poole. Digitaalselt allkirjastatud taotluste esitamise võimalused seisavad hetkel enamasti oskuste mitte tehnoloogiliste ja tarkvaraliste võimaluste taga. Seal kus vähegi võimalik tuleks paberimajandus

vähehaaval asendada digitaalse asjaajamise. Omavalitsuste puhul on siin üheks kitsaskohaks IKT alase kompetentsi vähesus, aitaks senisesse töökorraldusse valutumalt vajalikke muudatusi sisse viia.

E-demokraatia arendamine:

Infoühiskond peab olema kodanikeskne. Seda põhimõtet tuleb järgida ka regionaalse infoühiskonna arendamisel. E-demokraatia idee seisneb kodaniku ja riigi vahelise suhtluse toetamises uute (info)tehnoloogiatega. E-demokraatia kõrgeimaks vormiks on elektrooniline hääletamine, mis on Eesti kodanikule juba võimalikuks saanud. Maakondlikul tasandil aidatakse e-demokraatia arenemisele ning valitsemise avatamiseks ja läbipaistvamaks muutmisele kaasa parandades suhtlemist ja informatsiooni vahetust kohalike omavalitsuste ja kodanike vahel ning luues kodanikule võimalused virtuaalsete kanalite kaudu oma arvamuse avaldamiseks (meililistid, elektroonilised uudiskirjad, arutlusfoorumid, küsitlused jne). See võimaldab kodanikel paremini jälgida ning mõista valitsemisel tehtavaid otsuseid. Maakonna elanike kaasamine otsuste tegemisele kasvatab usaldust ja kogukondlikku ühtekuuluvustunnet. E-demokraatia arendamisel tuleb jälgida, et ei kannataks nende sotsiaalsete gruppide õigused, kes ei saa teatud põhjustel infoühiskonnas osaleda. Samuti ei tohi unustada, et elanikud saavad e-demokraatia tegevustes osaleda vaid juhul, kui nad nendest võimalustest teadlikud on.

E-äri soodustamine ja uudsete IT lahenduste kasutusele võtt:

Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisel ilmnes ühe olulise kitsaskohana piirkonna ettevõtete vähene huvi infoühiskonna võimaluste ja arengu vastu. See on ka üheks põhjuseks, miks arengukava koostamise ettevalmistavas faasis kogutud lähteandmed ei kajasta ettevõtluskeskkonna IKT-alaseid seisukohti ning tänast olukorda. See võib tuleneda Läänemaal levinud väikese ja keskmise suurusega ettevõtete tagasihoidlikest võimalustest IKT vahendite efektiivseks kasutamiseks oma põhitegevuste toetamisel. Euroopas läbiviidud uuringud¹ näitavad, et just väikese ja keskmise suurusega ettevõtete seas esineb mahajäävus infoühiskonna poolt pakuta-

---

¹ *Information Society Benchmarking Report*

vate võimaluste (e-äri) kasutamisel. Olukorra parandamisele ja uudsete IT lahenduste kasutusele võtule saab kaasa aidata piirkonnas pakutava IT alase kutse- ja kõrghariduse praktilise õppetegevuse suurema sidumisega regiooni ettevõtete vajadustega. Samuti tuleks erasektorit toetada e-äri alase teavitustöö ja nõustamisega.

E-turvalisuse tõstmine:

Läänemaa infoühiskonna koostamiseks lähteandmete kogumisel kerkisid elektroonilise keskkonna turvalisusega seotud küsimused esile vaid mõnel üksikul juhul. E-turvalisuse teema aktuaalsust võivad mõjutada paljud erinevad faktorid, sealhulgas ka üldised teadmised elektroonilises keskkonnas valitsevate ohtude osas ning seniste negatiivsete kogemuste olemusolust. Euroopa riikide seast on eestlased üks e-turvalisuse pärast kõige vähem muret tundev rahvas – ainult 9% regulaarsetest internetikasutajatest tunneb selle vastu tõsist muret (Euroopa Liidu keskmine on 20%)¹. Maakondlikul tasemel tuleb tõsta kõikide osapoolte teadlikkust e-keskkonna riskide olemusest ning andmeturbest.

Järeldused ja regionaalsel planeerimisel esile kerkinud raskused:

Maakondlikul tasandil püstitatud eesmärgid ei saa olla sama ambitsioonikaid, kui seda on rahvusvahelistes ja riiklikes raamdokumentides püstitatud sihid. Seda eelkõige piiratud võimaluste tõttu. Regiooniti ja just äärealadel võib täheldada teatavat mahajäädavust infoühiskonna arenguks vajalikke tegevuste elluviimisel ning üha uute eesmärkideni jõudmisel. Äärealadel takistab infrastruktuuri kulude kõrge tase endiselt inimeste juurdepääsu internetile ja infoühiskonna teenuste laialdast kasutuselevõttu (Läänemaal on ligikaudu 350 majapidamist, kes sooviksid pääseda interneti, kuid puuduvad tehnilised võimalused). Puudulikud ressursid takistavad innovatiivsete ideede ja arengutegevuste realiseerimist. Rahaliste piirangute kõrval on oluliseks kitsaskohaks infoühiskonna arengu koordineerimiseks ja läbiviimiseks vajalikke oskuste vähesus. Pidev rahvastiku väljavool kasvupiirkondadesse on kaasa toonud ka võtmeisikute ja arendustegevuseks vajaliku IKT kompetentsi liikumise äärealadelt välja. Samuti on organisatsioonide ja ametkondade tsentraliseerimine viinud tihtipeale

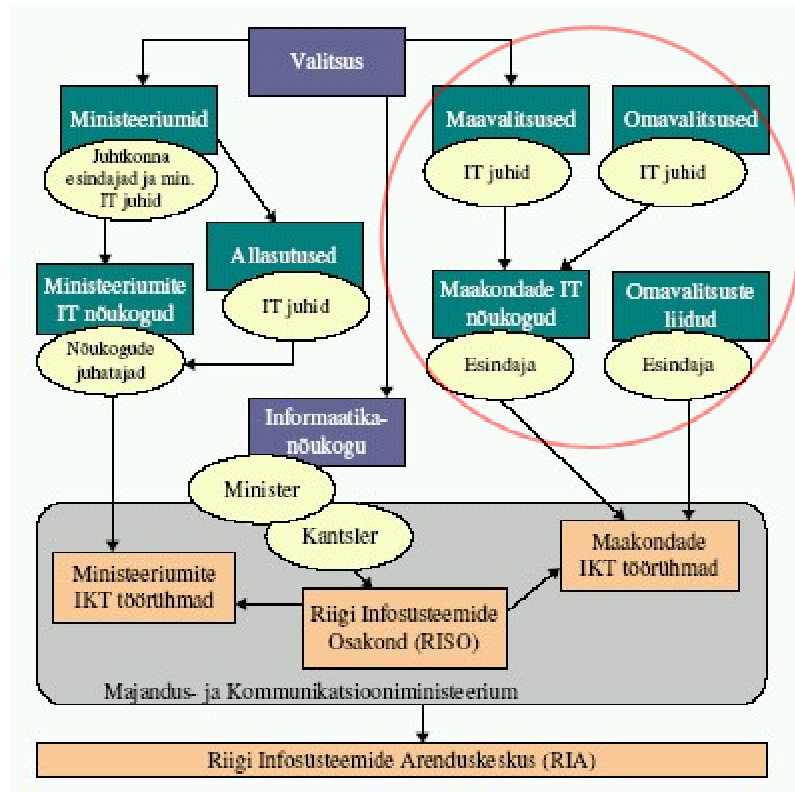
---

¹ *Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS) Country Report, ESTONIA*

otsustamise mandaadi piirkonnast välja, mis raskendab otseselt regiooni vajadustega arvestavate muudatuste sisseviimist. Inimeste vähenemine on üleüldine tendents, mille lahendamiseks puuduvad kiired ja tõhusad meetmed. Seega tuleb regionaalsel tasandil hõreasustusega kohaneda ning leida lahendusi nendes tingimustes võimalikult tõhusaks toimimiseks, milleks annab uusi võimalusi ka laialdasem IKT kasutamine.

IKT arengule on iseloomulik ülikiire, globaalne ja ülemaailmsetest trendidest mõjutatud areng. Kuid eri regioonides on piirkondlikest omapäradest tingitud erinev arengutempo. Regionaalseid arendustegevusi tuleb küll siduda ühiskonnas toimuvate globaalsete protsessidega ja Euroopa Liidus aktsepteeritud arengusuundadega, kuid samas peab silmas pidama, et kohalikus kontekstis on infoühiskonna arengukava suunatud maakonna kodanikule ja tema vajadustele, mis võivad piirkonniti olla väga erinevad. Maakondlike prioriteetide ja eesmärkide püstitamisel tuleb hakata liikuma alt-ülesse, hoolitsedes, et just kasutajate poolsed vajadused ning nõudlus oleksid eesmärkide ja planeeritavate tegevuste aluseks. Kuid siiski tuleb silmas pidada, et vajalike lahenduste realiseerimiseks on vaja poliitilist poolehoidu ja ülevalt poolt tulevaid nõusolekuid – st. ülevalt-alla planeerimist. Vastasel juhul ei pruugi kavandatavad tegevused piisavalt finantseeritud saada ja eesmärgid jäävad täitmata. Seega on oluline leida kuldne kesktee, kus ülevalt tulev heakskiit tagab demokraatlike mehhanismide õigusjärgsuse lisades algatusele tõsiseltvõetavust ja mõjuvõimu ning loob paremad finantseerimisvõimalused plaanide täide viimiseks. Samal ajal alt poolt tulev üldsuse toetus tagab strateegia tuginemise reaalsele vajadustele ja ootustele ning stimuleerib seeläbi reaalselt nõudlust loodavatele infoühiskonna teenuste järele (*Hughes 2004, 92*).

Infoühiskonna arengukava koostamist ei saa vaadelda ühekordse tegevusena. Iga algatus vajab püsivat organisatsioonilist struktuuri tegevuste juhtimiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks (*Hughes 2004, 22*). Eesti infopoliitika põhialuste kohaselt koordineerib regionaalsel tasemel IKT arengut maavanema juures asuv maakonna infotehnoloogia nõukogu, mille ülesandeks on korraldada ka maakondliku IT arengustrateegia väljatöötamist ja kavandada meetmeid selle elluviimiseks (vt joonis 8).

Joonis 8. Riigi IKT koordineerimissüsteem.

Reaalselt on maakondlike IT-nõukogude tegutsemine raskendatud ja muutunud passiivseks. Põhjuseid selleks on mitmeid kuid peamiselt seisneb seisak vahendite ja reaalse täitevorganisatsiooni puudumises. IT-nõukogul kui ühiskondlikul struktuuril on olnud raske määratleda tegevuse väljundit. Selle ülesandeks peaks olema täiendavate taustaandmete kogumine ja regulaarne infoühiskonna arengu analüüsimine ning hindamine piirkonnas, infoühiskonna algatuste propageerimine, elanikkonna teadlikkuse tõstmine infoühiskonnas toimuvate muudatuste osas, infoühiskonna erinevate osapoolte koostöö ja kommunikatsiooni soodustamine ning konsensussele jõudmisele kaasa aitamine. Koordineeritud koostöö kaudu saavutataks suurem sidusus ning väheneks killustatus. See omakorda vähendaks tegevuste ja lahenduste dubleerimist ning ressursside raiskamist.

Euroopa infoühiskonna dokumentide koostamisel ja uuendamisel arvestatakse laiahaardeliste uuringute ja analüüside tulemustest, mida viiakse läbi regulaarselt infoühiskonna indikaatorite mõõtmiseks ja läbiviidud tegevuste tõhususe hindami-

seks. Regionaalse arengukava koostamine eeldab sarnaste lähteandmete kogumist konkreetsetes piirkonnas ja hilisemat tulemuste mõõtmist. Regioonisiseste jõududega on raske väga kaugele ulatuvaid uuringuid ja analüüsi läbi viia. Seega on vajadus optimaalsete ja üldtunnustatud regionaalse infoühiskonna arengu indikaatorite järele, mille abil edasiliikumist hinnata ning piirkondi omavahel võrrelda.

Kokkuvõtvalt on regionaalse infoühiskonna arengukava koostamist komplitseerivateks kitsaskohtadeks järgmised punktid:

- **Regionaalne infoühiskonna areng ei ole kellegi vastutusala.** Puudub toimiv regionaalset infoühiskonna arengut koordineeriv organisatsiooniline struktuur, millel oleks regionaalsete IKT-alaste otsuste langetamiseks vajalik võim. IKT ei ole selgelt eraldiseisev valdkond, vaid omab toetavat rolli väga erinevate osapoolte tegevustes, mis raskendab selle ühesuunalist ja koordineeritud arendamist. Ilma keskse koordineerimiseta on raske leida konsensust seatavate eesmärkide osas. Samuti on ohustatud arenguplaanide elluviimise järjepidevus.
- **Killustatud finantseerimine** ning osapoolte vähene valmidus vajalike ressursside koondamiseks ja kaasfinantseerimiseks. Koostööprojektide läbiviimiseks vajalik üksmeel rahastuse osas on raske tulema ning sageli peamiseks takistuseks eesmärkide elluviimisel. Kuna maakondlikuks IKT arenguks riigi poolset sihtfinantseerimist ei toimu, siis jäetakse selle valdkonna rahastamine tihti tagaplaanile.
- **Piirkonna juhtfiguurid ei pea IKT-d prioriteetseks** ning ei mõista infoühiskonna mõju regionaalsele arengule, konkurentsivõimele, elukvaliteedile ja sidususele. Infoühiskonna arendamisest saadav kasu enamasti pikaajaline ning mitte väga lihtsalt esile kerkiv ja mõõdetav. Poliitikud aga soovivad näha selget ja kiiret tulemust.
- Traditsiooniliselt seatakse valdkondliku arenduse puhul eesmärgiks senise tegevuse kvaliteedi tõstmine, kuid infoühiskonna areng toob enamasti kaasa ka tegevuste põhjaliku ümberkorraldamise. Radikaalsed muudatused võivad paljudes osapooltes tekitada **vastumeelsust**.
- **Erasektori vähene huvi regionaalse infoühiskonna arengu vastu.** Elektroonilistes kommunikatsioonikanalites ning uutes tehnoloogilistes lahendustes ei

nähta oma tegevustes eriti suurt rolli ning seega ei esine aktiivset kaasalöömist ning koostöövalmidust infoühiskonna arendamiseks.

- Avalikkuse **vähene teadlikkus** infoühiskonna olemuse osas.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö tulemusena valmis Läänemaa infoühiskonna arengukava, mis on valdkondliku arengukavana sisendiks loodavale Lääne maakonna arengukavale. Infoühiskonna arengukava koostamine eeldas mitmete oluliste etappide läbimist, et selgitada välja Läänemaa praegune infoühiskonna olukord ning infoühiskonnas osalevate osapoolte seisukohad edasiste arengute osas. Töö käigus kogutud lähteandmed näitasid, et Läänemaa peamiseks IKT alasteks kitsaskohtadeks on:

- vananev infrastruktuur;
- interneti ja IKT vahendite kättesaadavus;
- maakonna infoportaali toimimise raskused;
- turismiprofiili mittekajastumine läbi internetikeskkonna;
- vähene IKT kompetents omavalitsustes;
- vähene e-võimaluste pakkumine ja kasutamine;
- kasutajate madal digitaalne kirjaoskus;
- **ressursside puudus IKT arendamiseks.**

Kogutud lähteandmete põhjal teostatud välis- ja sisekeskkonna analüüsi kohaselt on Läänemaa kõige olulisemaks tugevuseks heal tasemel IKT alane kompetents, mis loob soodsamad tingimused infoühiskonna arenguks. Kõige suuremaks nõrkuseks aga IKT arendustegevuseks ning uute tehnoloogiate kasutamiseks vajaliku ressursi puudus. Seega loodetakse infoühiskonna rajamisel jätkuvatele rahastusvõimalustele läbi Euroopa Liidu projektide. Kõige suurema ohuna maakonna infoühiskonna arengule nähakse IT erialade koolitustellimuse katkemist, mis tooks kaasa noore ja tehnoloogiateadliku inimressursi liikumise regioonist välja.

Läänemaa infoühiskonna visioon aastaks 2015 on sõnastatud järgmiselt:

Läänemaal toimib kokkulepetel ja koostööl põhinev infoühiskond. Tehnoloogia võimaldab kõigil ühiskonna liikmetel kasutada ja luua e-teenuseid, tehes seda maailmatasemel.

Töö autor leiab, et läbitud sammudega on püstitatud eesmärgid saavutatud. Peamise eesmärgina sihiks seatud Läänemaa infoühiskonna arengukava on loodud ning ootab peale viimaseid täiendusi tegevuskava ning vastutajate osas kinnitamist maavanema poolt. Autor soovib esile tuua järgmised töö käigus esile kerkinud piirkondliku arengukava koostamist ning elluviimist komplitseerivad asjaolud:

- regionaalne infoühiskonna arendamine ei kuulu kellegi vastutusalasse;
- regionis on IKT rahastamine killustatud ning osapoolte valmidus vajalike ressursside koondamiseks ja kaasfinantseerimiseks on vähene;
- piirkonna juhtfiguuride ja võtmeisikud ei pea IKT väga oluliseks prioriteediks;
- erasektori esineb vähene huvi regionaalse infoühiskonna arengu vastu;
- üldine vähene teadlikkus infoühiskonna mõjude osas ühiskonnale.

Töö autor leiab, et just need punktid on tõestuseks infoühiskonna arengu põhjalikuks planeerimiseks ning vastava arengukava koostamiseks, kaasates sellesse protsessi võimalikult palju esindajaid maakonna erinevatest valdkondadest. Arengukava koostamisel läbiviidavad tegevused aitavad kaasa ühtsete seisukohtade tekkimisele. Arengukavast tulenevad eesmärgid on kõigile samad ja üheselt arusaadavad. Samuti kasvab eri osapoolte teadlikkust infoühiskonnast ja selle mõjust elukeskkonnale. **Seega omab infoühiskonna arengukava koostamise protsess sama suurt olulisust, kui valmiv dokument ise!**

“It’s the process that matters, not the strategy itself. We need to concentrate on what to do and how to achieve it - developing the capacity for strategic thinking and being able to convince people to act”.

(Hughes 2004, 122).

KASUTATUD ALLIKAD

Baltic Computer Systems (BCS) (1999). *IT juhtimise käsiraamat*. Tallinn: Äripäeva kirjastus.

Commission of The European Communities (2002). *eEurope 2005: An information society for all*.

Commission of The European Communities (2004). *Challenges for the European Information Society beyond 2005*.

Commission of The European Communities (2005) *Information Society Benchmarking Report*.

Digitaalikirja seadus (2000). *Riigi Teataja I*, 26, 150. [22. märts 2006].

URL: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=694375>

Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005–2007 (2005). Vabariigi Valitsus. [20. märts 2006].

URL: www.riigikantselei.ee/failid/2005_10_13_MTTK_L_pp.pdf

Epkin, A. (2004). *Digitaalse asjaajamise rakendamise võimalused Eesti omavalitsustes*. [Magistritöö]. Tallinn: Tallinna Ülikool, Informaatika osakond.

Heidelberg, M. (2005). *Eessõna*. Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia avalikus halduses. Aastaraamat 2005*.

Heidelberg, M. (2005). *Eesti infopoliitika täna, homme, ülehomme*. Ettekanne Infopoliitika foorumil.

Hinsberg, A. (2005). *Hiiumaa, Läänemaa ja Saaremaa turismi arengukava 2013*. [7. märts 2006]. URL:

http://www.lmv.ee/arengukava/Laane_Eesti_turismi_arengukava_20051118.pdf

Hughes, G. (2002). *Good Practice Guide to Programme Evaluation in the Context of the Regional Information Society*. European Regional Information Society Association (ERISA).

- Hughes, G. (2004).** *A Guide to Developing Regional Information Society Initiatives.* European Regional Information Society Association (ERISA).
- Härk, K. (2004).** Maakondade loimimine infoühiskonda – per aspera ad astra. Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia avalikus halduses. Aastaraamat 2004.* [19. jaanuar 2006].
URL: <http://www.riso.ee/et/pub/2004it/?mn=48>
- Härk, K. (2005).** Üle-eestilised kiirteed e Internet maapiirkonnas. Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia avalikus halduses. Aastaraamat 2005.*
- Information Society and Media (2005).** *Information Society Benchmarking Report.* European Commission.
- Information Society Programme (2003).** *Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS): Country Report, Estonia.* European Commission. [11. märts 2006].
URL: http://www.sibis-eu.org/files/WP5.3_CountryReport_EE.pdf
- Intel Information Technology [White Paper] (2001).** *Strategic Planning for IT: Information Technology Strategies.* [14. aprill 2006].
URL: http://cache-www.intel.com/cd/00/00/10/29/102924_wp014702_sum.pdf
- IT Governance Institute (ITGI) (2005).** *Governance, Control and Audit for Information and Related Technology (GobiT 4.0).*
- Kaljurand, A & Kasemets, L & Laane, M. (2003).** *Projektijuhtimise käsiraamat.* [12. detsember 2005].
URL: <http://www.joelahtme.ee/failid/ProjektijuhtimiseKasiraamat.PDF>
- Kallas, S. (2005).** “*Transforming public services: the new e-government strategy in the Commission*”. Speech. Ministerial e-government conference 24 November 2005. Manchester. [16. aprill 2006].
URL: <http://www.egovmonitor.com/node/3743/print>
- Keskkonnaministeerium (2000).** *Üleriigiline planeering Eesti 2010.* [10. jaanuar 2006].
URL: <http://www.sisemin.gov.ee/atp/failid/tais2010.pdf>

- Klein, H. (2004).** Understanding WSIS: An Institutional Analysis of the UN World Summit on the Information Society. *The Massachusetts Institute of Technology. Information Technologies and International Development. Vol. 1, Number 3-4, 2004, 3-13.*
- Kull, A. (2003).** *Infosüsteemide strateegiline planeerimine eesti avalikus halduses.* [Magistritöö]. Tallinn: Tallinna Ülikool, Informaatika osakond.
- Lääne Maavalitsus (2005).** *Maakonna arenduskoja töökord.* Lääne maavanema korraldus. Kinnitatud 23.04.2003.
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (1998).** *Infopoliitika põhialused.* Riigi Teataja I, 47, 70. [2. aprill 2006].
URL: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=75308>
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2004).** *Infopoliitika põhialused aastateks 2004 - 2006.* [17. aprill 2006].
URL: <http://www.riso.ee/et/files/upload/Infopoliitika2.pdf>
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2005a).** *Lairibastrateegia aastateks 2005 - 2007.* [20. aprill 2006].
URL: <http://www.riso.ee/et/files/upload/Lairibastrateegia.pdf>
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2005b).** *Riigi IT koosvõime raamistik.* [11. veebruar 2006].
URL: http://www.riso.ee/et/koosvoime/raamistik2_0.pdf
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2006).** *Eesti infoühiskonna arengukava 2010 (redaktsioon).* [19. aprill 2006].
URL: http://www.riso.ee/et/files/IYA_versiooon_23-03-06_red.rtf
- Meriste, M. (2000).** e-Eesti edenemistest. Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia haldusjuhtimises. Aastaraamat 2000.* [27. märts 2006].
URL: <http://www.riso.ee/et/pub/2000it/o91.htm>
- Oviir, M. (2006).** *Riigikontrolör kutsub riigiasutusi üles loobuma paberkirjavahetusest.* Pressiteade 10.01.2006.
- Padovani, C & Tuzzi, A. (2004).** The WSIS as a World of Words: Building a Common Vision of the Information Society? *Journal of Media & Cultural Studies. Vol. 18, No. 3, September 2004, 360-379.*
- Pajula, E [koostaja], Lääne Maavalitsus (2004).** *Läänemaa aastaraamat 2004.*

Perens, A & Helvetia Balti Partnerid (2005). *Strateegiline planeerimine.* Õppematerjalid.

Praust, V. (1997). *Infoühiskonna aabits.* Tallinn: Avita.

Riigi infosüsteemide osakond (2002). *Eesti riigiasutuste avalikud veebilehed.* [2. aprill 2006].

URL: <http://www.riik.ee/kord/wwwjuhend.html>

Siil, I. (2003). Riigipead mõtestavad infoühiskonda. *Arvutimaailm. September.* [3. detsember 2005].

URL: <http://vana.am.ee/8077>

Siseministerium & Esko Koolitus (2000). *Rahvusvahelise projektijuhtimise käsiraamat.* [21. aprill 2006].

URL: <http://www.sisemin.gov.ee/atp/?id=300>

Vallner, U. (2002). Kodaniku IT keskkond. Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia avalikus halduses. Aastaraamat 2002.* [13. aprill 2006].

URL: http://www.riso.ee/et/pub/2002it/p63_t.htm

Vallner, U. (2005). Kas Eesti eRiik on imelaps või sabassörkija? Rmt. Odrats, I. (Koost.). *Infotehnoloogia avalikus halduses. Aastaraamat 2005.*

RESUME

Master's thesis

COMPILING THE REGIONAL DEVELOPMENT PLAN OF AN INFORMATION SOCIETY. THE CASE OF LÄÄNE COUNTY.

The rapid development of modern information and communication technology has brought about changes in all the essential spheres of life. Information has become a new and vital resource, the amount and importance of which are growing gradually. Mankind is reaching a new era – the information era.

In the present master thesis the logic of development research is followed and the outcome is the development plan of an information society of Lääne County, which will be presented to the county governor to be verified. The thesis gives an overview of the compilation process of the regional development plan of an information society, explains the chosen methods, describes the arisen problems and analyses the results. The aim of the present paper is not to create a reference standard in order to compile a regional development plan of an information society, but to introduce and explain the solution applied in Lääne County.

Due to its aims, the master thesis is divided into four chapters. The first chapter gives an overview of the essence of an information society and its effect on the development of a region. Also several international and national frame documents concerning information society are introduced. The second chapter introduces Lääne County and the regional development of ICT so far. Chapter 3 describes the methodology of compiling the development plan of an information society in Lääne County, the stages passed – preparatory activities and the collection of source data, the analysis and assessment of the present situation, the description of a desirable vision and the planning of necessary actions, surveillance and assessment of the realization of the development plan. In the last chapter of the thesis an overview of the

background systems influencing the regional development plan is given. It is also analyzed to which extent these affect the compiled development plan. In the end, the problems, which arose during the compilation process, are brought out.

In order to gather source data for the compilation of the development plan many workshops were organized with the representatives of different fields to find answers to the question: How might it be possible to increase the efficiency and quality of regional activities via ICT?

In addition an empirical survey concerning the indicators of information society was conducted in secondary schools and local governments of Lääne County. Based on the analysis of the collected source data and general info-political tendencies, the formed ICT working group established the current bottlenecks, formulated the vision and set up objectives, which are presented in the development plan (given in the appendix of the thesis).

Lisa 1. Läänemaa infoühiskonna arengukava

LÄÄNE MAAVALITSUS

**LÄÄNEMAA
INFOÜHISKONNA
ARENGUKAVA**

2006 - 2015

Haapsalu

21. aprill 2006

Sisukord

Sisukord	78
Sissejuhatus.....	79
Arengukavas kasutatavad mõisted.....	81
1. Hetkeolukorra kirjeldus ja analüüs	82
1.1. Üldandmed.....	82
1.2. Senise tegevuse ülevaade.....	82
1.3. Probleemid ja arenguvajadused	83
2. Visioon.....	86
3. Eesmärgid	87
4. Tegevus ja ajakava.....	88
5. Riskid	89
6. Eelarve ja finantseerijad.....	89
7. Koostööpartnerid.....	90
8. Tulemuste mõõtmine, hindamine ja arengukava elluviimise kord	90

Sissejuhatus

Lääne maakonna infoühiskonna arengukava on Läänemaa üldist arengustrateegiat toetav dokument, milles kajastatakse maakonna IKT alased arenguplaanid aastateks 2006 - 2010 ja üldine infoühiskonna visioon aastani 2015. Arengukava eesmärgiks on eelduste loomine Läänemaa kiiremaks jõudmiseks astudes ühte sammu ülejäänud Eesti ja kogu Euroopaga.

Infoühiskond on koondmõiste rõhutamaks info ja infokäitluse mahtude ja tähtsuse suhtelist suurenemist tänapäeva ühiskonnas. Infoühiskonna peamiseks tunnuseks on arvutite massiline kasutamine, kõikjale ulatuvad kommunikatsioonikanalid ning elektroonilised teenused. Infoühiskonnas on enamus inimkonna loodud väärtusi kätkevad teabesse, mida hoitakse, teisendatakse ja edastatakse universaalsel digitaalsel kujul. Selleks loob võimalused üldine andmeedastusvõrk, millele on tagatud juurdepääs kõigile ühiskonna liikmetele (*Eesti infoühiskonna arengukava 2010*). Geograafilised kaugused nii riigisiselt kui ka riikidevaheliselt kaotavad oma senise tähenduse, kaotades äärealasid ning ühtlustades eri piirkondade konkurentsivõimet (*Eesti infopoliitika põhialused*). Väheneb piirkondlik ebavõrdsus ja pikas perspektiivis ka arenguerisused (*Lairibastrateegia*).

Infoühiskonna arengukava koostamine alguseks võib pidada 2005 aasta 19. maid, mil tuli esmakordselt kokku algatusmeeskond. Arengukava koostamine sai teoks läbi Lääne Maavalitsuse, Läänemaa Arenduskeskuse ja Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledži tiheda koostöö. Arengukava koostamise avaüritus toimus 2005. aasta 1.-2. juulil Läänemaa IT suvepäevad raames, kus viidi läbi infoühiskonna teemaline seminar, ajurünnak ning grupitööd.

Arengukava koostamisel peeti silmas Eesti infoühiskonna arengukava ja teiste infopoliitika dokumentide põhimõtteid. Tuginetud on Eesti Infopoliitikale, Infoühiskonna arengukavale 2010, Riigi IT arhitektuuri ja koosvõime raamistikule ning arvestatud on ka üleeuroopalistes infoühiskonna arengudokumentides väljatoodud põhimõtetega (eEuroopa2005, i2010).

Infoühiskonna arengukava erinevates peatükkides luuakse ülevaate Läänemaa üldandmetest ning IKT hetkeolukorrast, tutvustatakse senist infoühiskonna arengut, tuuakse esile tänased probleemid ja arenguvajadused. Sõnastatakse Läänemaa infoühiskonna visioon ning püstitatakse eesmärgid aastani 2015. Püstitatud eesmärkidele tuginedes luuakse tegevuskava aastateks 2006 - 2010. Määratletud on võimalikud riskid, mis ohustavad püstitatud eesmärkide realiseerimist. Nimetatakse peamised koostööpartnerid ning kirjeldatakse arengukava läbiviimise korda, hilisemat tulemuste mõõtmist ja hindamist. Arengukava koostamise kajastamiseks loodi virtuaalne keskkond, mis asub aadressil: <http://www.hk.tlu.ee/infoyhiskond>.

Arengukava koostamiseks vajalike lähteandmete kogumiseks korraldati töögrupe ja kokkusaamisi erinevate valdkondade esindajatega, korraldati IKT ümarlaudu IT spetsialistidele ja IKT ettevõtjatele ning viidi läbi ülevaatlik uuring Läänemaa kohalike omavalitsuste ja üldhariduskoolide IKT olukorra kohta.

Arengukava koostamise eestvedava meeskonna liikmeteks on:

Janno Kriiska (TLÜ Haapsalu kolledž, IT osakonna koolitusjuht);

Urmas Ojamäe (Lääne Maavalitsus, Infosüsteemide osakonna juhataja);

Helena Järviste (Lääne Maavalitsus, Arengu- ja Planeeringuosakonna juhataja).

Arengukava eestvedav meeskond tänab kõiki inimesi, kes osalesid rühmatöodes ja löid kaasa arengukava koostamisel läbiviidud tegevustes! Samuti täname kõiki omavalitsuste ning üldhariduskoolide esindajaid, kes vastasid esitatud küsimustikele ning andsid oma panuse SWOT analüüsi hindamisel.

Suured tänud avalikustel esinenud arvamusiandjatele:

Riina Einberg (Balti Juhtimiskonverentsid), Peeter Marvet (tehnokratt), Mait Heidelberg (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi nõunik), Rein Mee (Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus, KülaTee 3 projektijuht), Veljo Haamer (www.wifi.ee toimetaja), Matti Lüsi (SA Tuuru konsultant), Oleg Shvaikovsky (AS Norbi Telecom juhatuse esimees).

Eriline tänu IKT töörühma tegevustes osalenud liikmetele:

Toomas Merilo (Fortum Elekter AS, insener; Infotehnoloogia õppejõud), Herki Sula (Haapsalu Kutsehariduskeskus, IT juht), Kuido Lehtmets (Lihula Vallavalitsus, infospetsialist), Margus Källe (Lihula Vallavalitsus, arendusnõunik), Eero Sakh (Hanila Vallavalitsus, informaatikanõunik), Ago Lumeste (AS Norby Telecom, juhatuse liige), Ene Jürjer (AS Norby Telecom, Läänema regiooni juht), Angela Leppik (Haapsalu Gümnaasium, infojuht), Ahti Irs (Tehnikasalong OÜ), Ene Pajula (Lääne Maavalitsus, avalike suhete peaspetsialist), Peep Susi (Lääne Maavalitsus, Haridus- ja kultuuriosakonna juhataja).

Nõustamise eest täname Andro Kulli (Riigi Infosüsteemide Osakond, Infotehnoloogia arhitektuuri talituse peaspetsialist)!

Arengukavas kasutatavad mõisted

Arengukava – kirjalikult vormistatud arenguplaan, mis määratleb peamised valdkondlikud arengusuunad ja eesmärgid ning tegutsemisviisid eesmärkide saavutamiseks.

Infoühiskond – koondmõiste rõhutamaks info ja infokäitluse mahtude ja tähtsuse suhtelist suurenemist tänapäeva ühiskonnas. See on kõikehõlmav ning haarab kogu sotsiaalset reaalsust. Infoühiskonna peamiseks tunnuseks on arvutite massiline kasutamine ja kõikjale ulatuvad ülemaailmsed, personaalsed kommunikatsioonikanalid (internet ja sellel baseeruvad struktuurid) ning elektroonilised teenused.

IKT – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.

e-riik – avaliku sektori elektroonsete rakenduste ja infosüsteemide kogum. Hõlmab kogu avalikus sektoris (riiklik sektor, omavalitsused, avalik-õiguslik) tehtavat.

e-kodanik – Põhimõtete, meetmete ja arendusprojektide kogum e-keskkonna loomiseks ja arendamiseks e-riigiga suhtleva kodaniku vajadustest ja nõuetest lähtuvalt.

e-teenus – kõikvõimalikud teenused (kasutajale lisaväärtust loovad toimingud) elektroonses keskkonnas. Teenused võivad olla väga erinevat tüüpi: ühekordsed infoteenused, pikaajalised protsessipõhised menetlusteenused, e-demokraatia teenused (hääletamine, valimine jms). Teenuste pakkujateks võivad olla mistahes asutused, ettevõtted, organisatsioonid üksikisikud. Teenused võivad olla nii inimesele suunatud kui ka infosüsteemide vahelised.

Digitaalne lõhe – IKT mittekasutamisest tulenev ebavõrdsus.

Digitaalne kirjaoskus – infotehnoloogia alased teadmised ning oskused infoühiskonnas toime tulemiseks.

Digitaalne asjaajamine – asjaajamine, kus dokumendid ja registrid (andmebaasid) on traditsioonilise paberkuju asemel digitaalkujul. Digitaalse asjaajamise juurde kuuluvad dokumendi koostamine digitaalsel kujul, dokumendi kooskõlastamine ja allkirjastamine digitaalsel kujul, dokumendi registreerimine digitaalses dokumendiregistris, dokumendi ringlus asutuses, digitaaldokumendi arhiveerimine ja/või hävitamine.

LMV – Lääne Maavalitsus.

HK – Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž.

LAK – Läänemaa Arenduskeskus.

HKHK – Haapsalu Kutsehariduskeskus.

OVL – Läänemaa Omavalitsuste Liit.

1. Hetkeolukorra kirjeldus ja analüüs

1.1. Üldandmed

Lääne maakond asub Lääne-Eesti suhteliselt hõredalt asustatud ranniku aladel. Läänemaa on Eesti mandriosa läänepoolseim maakond ja jääb kõrvale Eestit läbivatest olulisematest magistraalteedest. Läänemaa sadamate, Rohuküla ja Virtsu kaudu toimub ühenduse pidamine Hiiu ja Saare maakonna ning Vormsiga. Lääne maakonna pindala on 2383 km², mis moodustab 5,2% Eesti territooriumist, ulatudes põhjast lõunasse 79 km ja idast läände 45,5 km. Lääne maakonna koosseisu kuuluvad ühtekokku 237 saart (kaasa arvatud laiud ja rahud). Saarte pindala moodustab 4,5% kogu maakonna pindalast.

Läänemaal on 2 linna: Haapsalu ja Lihula, 6 alevikku: Palivere, Paralepa, Risti, Taebla, Uuemõisa ja Virtsu ning 233 küla. Halduslikult jaguneb läänemaa 12 omavalitsuseks – 11 vallaks ja 1 linnaks. Maakonna keskuseks on Haapsalu linn. Lääne maakonnas elas 1. jaanuaril 2005. a 29 049 inimest. Neist 13 883 meest ja 15 166 naist. Haapsalus elab 12 137 inimest. Rahvastiku vähenemine on umbes 1% aastas – pool sellest moodustab väljaränne. Järjest suurenev on Tallinnas töötavate inimeste arv, kes omavad kinnisvara Läänemaal.

Tallinna Äriregistri andmetel oli 01.märtsi 2005. aastal seisuga Läänemaal 1782 ettevõtjat, 559 mittetulundusühingut ja 14 sihtasutust. Läänemaa majanduse eripäraks on suurettevõtete puudumine. Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted on elujõulised ja konkurentsivõimelised analoogset toodangut turustavate ettevõtete seas nii kodumaal kui ka mujal maailmas. Läänemaa eelistatuim ettevõtlusvorm on füüsilisest isikust ettevõtja (48,5%), järgmisena osühingud (44,5%) ja kolmas eelistus on aktsiaseltsid alles 4,8 protsendiga. Ettevõtluse iga-aastane kasvutrend on olnud ühtlane ca 100-150 objekti aastas.

1.2. Senise tegevuse ülevaade

Läänemaa on aastate jooksul teinud infotehnoloogilises arengus arvestatava hüppe tänu Tiigrihüppe ja KülaTee programmidele. Maakonnas on välja ehitatud infotehnoloogiline baasinfrastruktuur. Paljudes Läänemaa koolides on viidud sisse heal tasemel IT-õpetus. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis on avatud IT eriala (alates 1999.a) ning Haapsalu Kutsehariduskeskuses arvutiteeninduse eriala (alates 2006.a). Maakonna suuremates keskustes toimivad avalikud internetipunktid ning traadita interneti levialad (www.wifi.ee andmetel on Läänemaal kokku 33 avalikku WiFi leviala).

Internet jõudis Läänemaale 1996. aasta jaanuaris, kui avati esimene avalik arvutiklass Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumi ruumides. Tiigrihüppe programm sai Läänemaal alguse 1997. aastal, ning selle käigus varustati arvutitega enamus Läänemaa üldhariduskoolidest (2006. a andmetel on koolides keskmiselt 1 arvuti 18 õpilase kohta). 1998. aasta sügisel avati avalik internetipunkt Vormsis saarel.

2000. aasta juunis sai alguse eLäänemaa projekt, mille üheks eesmärgiks oli arendada läänlaste arvutikasutusoskust eelkõige igas vanuses algajate hulgas. eLäänemaa hõlmas Lääne maavalitsust, riigiasutusi, omavalitsusi, haridus- ja kultuuriasutusi, ettevõtteid, mittetulundussektorit ning elanikkonda. Projekti raames avati 2001 aasta veebruaris senini tegutsev esimene Läänemaa portaal (www.laanemaa.ee) ning alustati Läänemaa IT suvepäevade traditsiooniga.

Esmane arvutioskus on tänaseks Läänemaal võrdlemisi laialt levinud, mis omakorda loob häid eeldusi infoühiskonna teenuste ja toodete arendamiseks ning kiireks kasutuselevõtuks. Siiski on paljudel maakonna elanikel seni puudunud nii võimalus kui ka otsene vajadus arvutite kasutamiseks.

Viimastel aastatel on infoühiskonda liikumise hoog hakanud raugema. Mahukad üleriigilised toetusprogrammid on lõppenud või lõppemas ning üha enam suureneb vajadus kohalike jõudude koondamiseks, et senist arengut jätkata. Infoühiskonna arendamine on endiselt Eesti ja Euroopa Liidu oluline prioriteet. Arendusprogrammide kaudu rahastamise võimaluste leidmiseks on vajalik olemasolev arengukava koos tegevusplaaniga ning valmisolek kohapealseks kaasfinantseerimiseks. Ainult üheskoos tegutsedes on võimalik ühiskonna arengut suunata ja kujundada, lähtudes regiooni vajadustest ning võimalustest. Infoühiskonna kiire areng nõuab kõigi ühiseid jõupingutusi ajaga kaasaskäimiseks, et mitte muutuda mahajäänud piirkonnaks.

1.3. Probleemid ja arenguvajadused

Läänemaa infoühiskonna arengukava lähteandmete kogumisel püüti saada võimalikult lai ülevaade erinevate valdkondade IKT hetkeolukorrast, probleemidest ning tuleviku nägemustest. Selleks viidi läbi hulganisti ajurünnakuid, seminari vormis kokkusaamisi erinevate valdkondade esindajatega ning piirkonna IKT valdkonna esindajate ümarlaudu. Lisaks osutati teatud valdkondadele suuremat tähelepanu (kohalikud omavalitsused, haridusasutused) ning viidi läbi ülevaatlik uurimus infoühiskonna indikaatorite osas. Andmete kogumine oli oluline maakonna praeguse infoühiskonna arengu hindamiseks ning teiste ja ka iseenda näitajatega võrdlemiseks tulevikus.

Läänemaa infoühiskonna sise- ja väliskeskkonna analüüsimiseks koostas IKT töörühm kogutud lähteandmete põhjal SWOT analüüsi (vt magistritöö Lisa 5), koostas probleemide nimistu ning analüüsis nende omavahelisi seoseid probleemipuu meetodit kasutades (vt magistritöö Lisa 6). Eesmärkide püstitamisel koostati eesmärgipuu (vt magistritöö Lisa 7).

Tuginedes kogutud lähteandmetele, võib **Läänemaa olulisemate IKT-ga seotud probleemidena** välja tuua järgmised punktid:

- 1) **Infrastruktuur ja tehnilised vahendid** vananevad väga kiiresti, väiksemad asutused ei jõua sammu pidada. Kasutusel on nn “üleeilsed seadmed” ning just tehnilised võimalused saavad tihti takistuseks IKT efektiivsel kasutamisel põhitegevuste toetamiseks. Vananenud arvutipark on üldhariduskoolide suurimaid

valupunkte (91% küsitlusele vastanud koolidest tõid probleemina esile täiendavate arvutitöökohtade või olemasolevate uuendamise vajaduse). Probleem puudutab ka ettevõtteid. Euroopas läbi viidud uuringud näitavad, et just Läänemaale tüüpiliste väikese ja keskmise suurusega ettevõtete seas esineb mahajäävus IKT tõhusas kasutamises oma põhitegevuste toetamisel. Selles võib seisneda ka Läänemaa ettevõtete vähene aktiivsus infoühiskonnas kaasa löömisel.

- 2) **Interneti ja IKT kättesaadavus.** Geograafilistele piirangute kõrval esineb nn “digitaalne lõhe” ka erinevates sotsiaalsetes gruppides. Teatud inimgruppidele on püsiühendusteenus ja arvutustehnika liialt kallis. IKT võimaluste kasutamine on valdkondade lõikes väga erineval tasemel. Kohati toimib digitaalse informatsiooni liikumine tõhusalt, kuid samas puuduvad paljudel soovijatel (vanurid, töötud) võimalused, oskused ja sageli ka otsene vajadus infoühiskonnas kaasa löömiseks ning pakutavate e-teenuste kasutamiseks. Lisaks interneti kättesaadavusele mängib üha tähtsamat rolli internetiühenduse kvaliteet – uute elektrooniliste teenuste kasutamine eeldab püsivat ja kiiret ühendust.
- 3) **Puudub hästi toimiv keskne süsteem,** kuhu kogu maakonna informatsioon kokku koondada. Internetis kajastatav info on raskesti üles leitav ning enamasti ka vananenud. Vajalikku informatsiooni kajastatakse paljudes erinevates kohtades, mis hajutab tervikpilti. Puudub virtuaalne värav, mille kaudu alustada otsinguid Läänemaal toimuva kohta.
- 4) **Puudub Läänemaa turismiprofiili kajastav elektrooniline keskkond.** Ülevaatlilik informatsioon kättesaadav vaid riiklike infoportaalide kaudu.
- 5) **Kohalike omavalitsuste registrid ja andmebaasid** ei ole omavahel integreeritud ja dubleerivad osaliselt üksteist (näiteks tööhõive ja sotsiaalhoolekande valdkond). Samuti on paljud riiklikud infosüsteemid vähe integreeritud. Vajalikku tervikinformatsiooni kättesaamiseks peab kasutaja ennast korduvalt identifitseerima et erinevatesse süsteemidesse sisenema.
- 6) **Elektrooniliselt taotluste ja avalduste** esitamise võimalused on ebapiisavad või puuduvad üldse. Selline võimalus peaks teoreetiliselt olemas olema, kuid reaalsuses digitaalselt allkirjastatud dokumentidega enamasti ümber käia ei osata. Vajalikud protseduurid on reglementeerimata ning puuduvad sellekohased juhendid. Ei teata, kuidas täpselt digitaalseid kinnitatud dokumente arhiveerida ning kas ja kuidas on võimalik digitaalallkirja kehtivust ka paberkandjal tõestada. Ametniku silmis on ametlik dokument endiselt allkirjastatud paber, mitte arvutis olev fail.
- 7) **Valdades puuduvad IT spetsialistid.** Elektrooniliste lahenduste loomine ja kasutamine toob kaasa arendus ja ülalhoiu vajaduse. Kasvab ka nõudlus kasutajatoe järele. Samuti tuleb rõhku panna turvalisusele ja järgida andmekaitseadust. IKT kompetentsi puudumine kohalikes omavalitsustes võib saada oluliseks komistuskiviks edasises infoühiskonna arengus. Läbi viidud küsitluse kohaselt on täisvõi poole kohaga IT spetsialist vaid neljal omavalitsusüksusel 13st (31%).

- 8) **Kasutajate digitaalse kirjaoskus.** Infoühiskonna areng eeldab teadlikku ja motiveeritud e-teenuste kasutajaskonna olemasolu ja selle pidevat kasvu. Seetõttu tuleb pakkuda igale kodanikule võimalusi enesetäiendamiseks (e-õppe, elukeste-võpe). Erinevad uuringud¹ näitavad, et just haridus ja oskused on peamiseks põhjuseks, mis takistab teatud inimgruppidel infoühiskonnas osalemast.
- 9) **Ressursside puudus** oma ideede elluviimiseks ning jätkusuutlikkuse tagamiseks.

“**Miljoni dollari küsimusena**” ehk kõige kiiremini lahendust nõudvate ja kõige kriitilisemate arendusvajadustena võib töörühmade arutelude põhjal esile tuua järgmised punktid:

- **Ettevõtluse arendamine äärealal** (nagu seda on Lääne maakond) ja maarahvastiku arvu vähenemise takistamine. Tööjõu puudus toob endaga kaasa rahva väljavoolu, mis on viimastel aastatel olnud ca' 1 inimene päevas! Läänemaa ei ole tõmbekeskus ning puuduvad suurettevõtted. Läänemaa tuleb teha investoritele huvipakkumaks. Inimesed vahetavad elukohta kuna ei leia maakonnas erialast, kvalifikatsioonile vastavat või motiveerivat tööd. Hõre asustus tingib kõikide teiste sotsiaalsete hüvede raskendatud kättesaadavuse ning seeläbi pärsib elukvaliteeti.
- **Tagada inimese (ettevõtluse) ja looduskeskkonna konfliktivaba koeksisteerimine.** Puutumata loodus on Läänemaa väärtus. Turism on majanduslikult väga tähtis valdkond ning seega on Läänemaale omase loodusprofiili säilitamine eluliselt tähtis – meri, ulatuslik rannikuala, metsik loodus, kaitstud linnu- ja loomakooslused. Samuti tuleb hinnata kultuuri ja muinsusväärtuseid. Läänemaa tuleb teha turistidele huvipakkumaks.
- **Informatsiooni liikumise soodustamine.** Vajalik info peab võimalikult tõhusalt ja kiirelt jõudma õigete inimesteni. Üha suurenevas info mahus on raske orienteeruda ja palju olulist läheb kaduma. Info valdamine on väärtus omaette ja selle valdaja omab teistega võrreldes suuri eelised. Informatsiooni edastamise tõhustamine erinevate osapoolte vahel (avalik sektor, erasektor, kodanik) ja e-teenuste arendamine tõstab valdkondliku tegevuse efektiivsust ja kvaliteeti.
- **Infoühiskonna lahenduste abil maakonna institutsionaalse struktuuri toetamine,** mis tagaks kogukonna maksimaalse elujõulisuse. Läänemaa omapäraks on detsentraliseeritud haldussüsteem – institutsionaalne paljusus (riiklikud struktuurid, omavalitsused, ettevõtted, kodanike ühendused). Läänemaa põhiliseks väärtuseks on elukeskkonna turvalisus, mida toetab institutsioonide lähedus kogukonnale. Infoühiskonna vahendeid kasutades peab elanikele tagama kaasatuse, informeerituse ja teenuste kättesaadavuse. IKT abil suureneb avaliku sektori läbipaistvus, mis vähendab valitsemise ja avalikkuse vahelist distantsi. Inimeste nõudmised selles osas on infoühiskonna arenedes kasvanud märgatavalt.

¹ SIBIS 2003 (*Statistical Indicators Benchmarking the Information Society*) Country Report, ESTONIA.

- **Piisava kiirusega ja kvaliteetse interneti ühenduse tagamine** on kindlasti üks maakonna olulisemaid IKT alaseid prioriteete. Seda toetavad nii Eesti (Infopoliitika, Lairibastrateegia) kui ka Euroopa (*eEurope, i2010*) infopoliitilised seisukohad ning hetkel tegeletakse vajaliku infrastruktuuri arendamisega läbi üleriikliku maakondade andmeside sihtprojekti “KülaTee3”. Selle tulemusena peaksid kõikidel soovijatel olema lähimate aastate jooksul võimalik liituda interneti teenusega. Kiire internetiühenduse kättesaadavaks tegemise avalik huvi on seotud eelkõige vajadusega vähendada ühiskonnas digitaalset lõhet ning suurendada ühiskonna toimimise efektiivsust. Kiired ühendused aitavad kaasa avaliku- ja erasektori teenuste viimiseni tarbijateni ning uute paindlikke töövormide tekkele. Samuti on võimalik oluliselt vähendada piirkondlikku ebavõrdsust ja pikas perspektiivis ka arenguerisusi. Internetiühenduse kättesaadavus on hõredalt asustatud kõrvaliste piirkondade juures problemaatiline ning esineb tugev mahajäävus võrreldes teiste piirkondadega. Tekkinud lõhet süvendab asjaolu, et uuemad infopoliitika dokumendid ei pea infrastruktuuri arendamist enam nõnda prioriteetseks probleemiks ning raskuseks on nihkunud e-teenuste arendamisele ning kasutatavuse tõstmisele.

2. Visioon

Läänemaal toimib kokkulepetel ja koostööl põhinev infoühiskond. Tehnoloogia võimaldab kõigil ühiskonna liikmetel kasutada ja luua e-teenuseid, tehes seda maailmatasemel.

Infrastruktuur: igale läänemaalasele on loodud võimalus mõistliku hinnaga kiire ja kvaliteetse interneti teenusega liitumiseks ning osalemiseks infoühiskonnas.

E-teenused: Läänemaa elanik kasutab oskuslikult era- ja avaliku sektori poolt pakutavaid e-teenuseid. Organisatsioonide vaheline asjaajamine toimib digitaalselt.

Digitaalne kirjaoskus: Läänemaa elanik on motiveeritud ja teadlik e-kodanik, kes tuleb toime digitaalses keskkonnas ning võtab aktiivselt osa infoühiskonnast.

3. Eesmärgid

Läänemaa infoühiskonna kaugemad ja üldisemad eesmärgid (aastaks 2015) on järgmised:

- **elukvaliteedi kasv;**
- **kõikidele inimestele võrdsete võimaluste loomine juurdepääsuks avalikule informatsioonile ja infoühiskonnas osalemiseks;**
- **e-võimaluste laialdane kasutamine avaliku sektori, ettevõtete ja maakonna elanike poolt;**
- **avaliku halduse efektiivsuse ja digitaalse kirjaoskuse tõstmine;**

Läänemaa infoühiskonna arengu soodustamiseks püstitatud konkreetsemad eesmärgid (aastaks 2010) on vastavalt visiooni kolmele tahule järgnevad.

Infrastruktuur:

- Kättesaadav, taskukohane ja kiire internetiühendus;
- Lairibal tuginevad e-teenused;
- Läänemaa elanikele ja külalistele mobiilsuse tagamine;

E-teenused:

- lai valik e-teenuseid;
- kesksete ja regionaalsete lahenduste maksimaalne kasutamine (X-tee, ID-kaart ja avaliku võtme infrastruktuur);
- riigi IT arhitektuuri ja koosvõimeraamistiku ning teiste raamdokumentide järgimine;
- toimiv digitaalne asjaajamine;
- aktiivselt e-äris osalev Läänema ettevõtja;
- usaldusväärne e-keskkond;
- toimiv maakonna portaal;
- avaliku sektori veebikäideldavuse parandamine;
- Kultuuripärand digitaalne esitlemine;

Digitaalne kirjaoskus:

- Läänema elanik ja ettevõtja on teadlik infoühiskonnas osaleja;
- teave e-teenuste kohta hästi kätte saadav;
- laialdased e-õppe võimalused;
- regionaalse IKT kompetentsi tagamine läbi kvaliteetse IT õppe (TLÜ Haapsalu kolledž, Haapsalu Kutsehariduskeskus).

4. Tegevus ja ajakava

NB! Lõplikud tegevused, indikaatorid, vastutajad ning tähtajad kooskõlastamisel!

TEGEVUS	INDIKAATOR	VASTUTAJA	TÄHTAEG
Kohalike elektrooniliste teenuste kaardistamine	Piirkonnas kodanikele pakutavate e-teenuste nimekiri.	HK, LMV, OVL	Kevad 2007
IKT kasutatavuse uuring ja analüüs erinevate sotsiaalsete gruppide seas	Teostatud või tellitud vastav uuring ja analüüs.	HK, LMV	Sügis 2008
KülaTee 3 tegevused	Internetiühenduse levimine äärealadel.	LMV	
Omaavalitsuste kodulehekülgede käideldavuse analüüs ja viimine WAI standardile vastavaks	Teostatud vajalik analüüs ning loodud soovitusel omaavalitsustele.	HK, OVL	
Maakonna portaali arendusprojekti algatamine	Luuakse eestvedav meeskond maakonna portaali arendusprojekti käivitamiseks ning vajalike tegevuste koordineerimiseks.	LMV	
Maakonna portaali struktuuri ja kontseptsiooni määratlemine	Kõigi osapoolte vajadustele vastav maakonna portaali kontseptuaalne mudel.	LMV, OVL, LAK	
IT-alase praktikajuhendajate võrgustiku loomine ettevõtetes	Toimiv praktikajuhendajate võrgustik ning juhendajate koolitamine.	HK	Sügis 2006
HK ja HKHK õppekavade sidus arendus	HK ja HKHK õppekavad on omavahel seotud.	HK, HKHK	Sügis 2007 kuni kevad 2008
Traadita interneti (WiFi) levialade korrektne märgistamine + info levialade kohta maakonna lehele.	Maakonna avalikud WiFi levialad on kodanikele äratuntavad	LMV, OVL	Kevad 2007
Maakonna digitaalse fotoarhiivi väljatöötamine;	Võetakse kasutusele ühtne süsteem digitaalse pildimaterjali arhiveerimiseks.	LMV, HK, HÜG	Sügis 2006
avaliku sektori ja ettevõtjate innustamine e-teenuste pakumisel, toetades seda ulatusliku teavituse- ja koolitustööga.	Maakonnas viiakse läbi vastavateemalised infopäevad.		pidev
kasutajate teadlikkuse tõstmine infoühiskonnas hakkama saamiseks	Maakonnas toimuvad infopäevad avaliku sektori e-teenuste tutvustamiseks;		
ettevõtete teadlikkuse tõstmine e-äri võimaluste osas;	Maakonnas viiakse läbi vastavateemalised seminarid.		
õppeprotsessis IKT vahendite kasutamine	õpetajate koolitamine		
e-kooli kasutusele võtmine kõikides koolides			
Traditsiooniliste IT ürituste jätkamine			Pidev

5. Riskid

Arengu ja tegevuskava on vajalik kriitilise pilguga üle vaadata ning hinnata, millised tegurid võivad ohustada planeeritud tegevuste elluviimist. Riskide juures tuleb välja tuua võimalikud riskiga tegevused ja ka maandused (tegevused, mille kaudu plaanite riske maandada).

Risk	Maandamine
Puudub arengukava elluviimise eest vastutav isik/organisatsioon;	Taaselustatakse maakonna IT-nõukogu.
Vähene osalus ja kaasalöömine infoühiskonna arengut soodustavates tegevustes	Maakondlik selgitustöö, reklaam ja teavitatus.
Riigitellimuse katkemine Haapsalu kolledži ja/või Haapsalu Kutsehariduskeskuse IT erialadele	Lobitöö, õppekava arendus ja turundus.
Kohalikud omavalitsused ja piirkonna ettevõtted ei pea infoühiskonna arendustegevusi prioriteetseteks	Edulugude ja heade kogemuste viimine otsustajateni (volikogud, vallavalitsused jne).
Ebapiisav rahastamine	Leida võimalusi projektipõhiseks rahastamiseks
Võtmeisikute väljavool	IT kogukonna sidususe suurendamine läbi regulaarsete ühiste ürituste.
Otsustamine liiguba maakonnast välja (avalik sektor, ettevõtted)	Aktsepteeritav

6. Eelarve ja finantseerijad

Läänemaa infoühiskonna arengukava elluviimine on planeeritud projektipõhisena vastavalt rahastajate tingimustele. Peamiste avalike rahastusallikatena nähakse:

Omavalitsused (Omavalitsuste Liit);
Tõukefondid;
Regionaalse arengu programmid;
Tiigrihüppe;

7. Koostööpartnerid

Infoühiskonna arengut maakonnas saab korraldada üksnes läbi erinevate institutsioonide koostöö:

- Lääne Maavalitsus;
- Läänemaa omavalitsused (Läänemaa Omavalitsuste Liit);
- Läänemaa Arenduskeskus;
- Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž;
- Haapsalu Kutsehariduskeskus;
- erasektor;
- kolmas sektor (MTÜ-d);
- Läänemaa koolid;
- ajakirjandus, meedia;
- arvamusiidrid.

8. Tulemuste mõõtmine, hindamine ja arengukava elluviimise kord

- Arengukava tulemuste mõõtmise ja läbivaatamise eest vastutab IKT ümarlaud (IKT nõukogu).
- Arengukava läbivaatamine, tulemuste mõõtmine toimub IKT ümarlaua liikmete poolt arengukava analüüsi kaudu kord aastas.
- Vastavalt analüüsile uuendatakse ja tehakse arengukavasse vajalike muudatusi samuti kord aastas.
- Muudatusettepanekud esitatakse kinnitamiseks Lääne maavanemale.
- Muudatustest teavitatakse avalikkust infoühiskonna arengukava kodulehekülje kaudu (www.hk.tlu.ee/infoyhiskond).

Lisa 2. Algatuskoosoleku protokoll

KOOSOLEKU PROTOKOLL, 19.05.05

Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamine. Algas: 14.00; lõpp: 15.45;

Osalesid: Eve Eisenschmidt, Urmas Ojamäe, Aivo Rääli, Janno Kriiska, Aimar Lints, Berit Hiieväli. **Protokollis:** Janno Kriiska.

Punktid:

- Läänemaa infoühiskonna arengukava struktuur;
- Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisse kaasatavad osapooled;
- Ettevalmistavate tegevuste ajakava;

1) Läänemaa infoühiskonna arengukava struktuur.

- Visiooni koostamine – kuhu me soovime välja jõuda;
- Hetkeolukorra kindlaks tegemine – olemasolevate taustauuringute kogumine, vajadusel lisa uuringud;
- Tegevuskava koostamine – kuidas jõuda hetkeolukorrast visioonini;

Võimalik ülesehitus:

- i. Soovitatav situatsioon;
- ii. Olemasolev situatsioon;
- iii. Muutusvajadus;
- iv. Muutusvõimalus;
- v. Tegevuskava (Millal mida tehakse);
- vi. Rahastamisallikad;

2) Läänemaa infoühiskonna arengukava koostamisse kaasatavad osapooled.

Visiooni koostamisel, hetkeolukorra uurimisel ning tegevuskavade loomisel tuleb vaadelda nii avalikku kui ka erasektorit. Oluline on, et arengukava koostamine ei langeks vaid informaatikute õlgadele. Infotehnoloogiast on saanud tänapäeval sama iseenesestmõistetav infrastruktuuri osa, nagu seda on elekter või vee ja kanalisatsiooni torustik. Seega peavad tulema IKT vajadused, nõudmised ja ootused IKT tarbijatelt. Otstarbekas on valdkonniti moodustada töörühmad, mis koosneksid 2-3 vastava

valdkonna juhust või arvamusiidrist. Valdkondade esindajatel peab olema piisav kompetents mõistmaks, kuidas IKT abil valdkonna põhitegevusi toetada. Peamine tähelepanu peaks olema suunatud internetile ja e-teenustele.

Võimalikud valdkonnad: Ettevõtlus, tervishoid (sotsiaal-), haridus, valitsemine (kohalikud omavalitsused), kultuur, turism. Valdkondi esindavate töörühmadena on võimalik kasutada Arengukoja teemakodasid või nende poolt soovitatud isikutest koosnevaid töörühmi. **Tähelepanu punktid:** Milliseid teenuseid osutatakse? Milliseid andmeside kanaleid kasutatakse? Millised IKT rakenduslikud lahendused on teenuse osutamiseks juba olemas? Milliste teenuste osutamist võiks IKT rakenduste kasutamine tõhustada? Millised on olemasolevad ja võimalikud IKT ühislahendused? Millist efekti IKT kasutamine avaldaks? IKT alased probleemid? Mida selleks vaja on (ressursianalüüs)?

Arengukava koostamisega seotud osapooled:

- Läänemaa Arenduskeskus – vastutav organ;
- Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž – koordineerija;
- Maavanema arenduskoja teemakojad – võimalik ressurss valdkondade vajaduste määratlemisel;
- Välised eksperdid (EITS? Tallinna Ülikool? RISO?)

3) Ettevalmistavate tegevuste ajakava.

- 31. mai kell 14.00 – järgmine kokkusaamine. Asukohaks LAK, teemaks valdkondade töörühmade moodustamisega ja suvepäevade korraldamisega seonduv;
- juuni 2005 – olemasolevate tausta- ja tugimaterjalide kogumine, töörühmade liikmete leidmine ja kinnitamine;
- 1-2 juuli – suvepäevad. Töörühmade esimene kokkusaamine. Seminar ja töötoad (vajaduste, puuduste, võimaluste jne määratlemine).
- Juuli-august – arengukava struktuuri määratlemine;
- September töökoosolek – arengukava koostamise tegevuskava;

Lisa 3. Küsimustik: omavalitsuste IKT olukord

Läänemaa omavalitsuste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) olukord

Vastuseid ootame hiljemalt **17. aprill 2006 kell 09:30**.

Vastused palume saata elektrooniliselt aadressidele:

TO: Urmas.Ojamae@lmv.ee

CC: Janno.Kriiska@hk.tlu.ee

Vastuste esitamise vorm ei ole oluline (OpenOffice, MS Word, MS Excel, e-post vms).

Küsimused Teie omavalitsusüksuse (vallamaja) kohta on järgmised:

1. Omavalitsusüksuse nimi: .....
2. Põhipersonali arv .....
3. Töökohaarvutite arv .....
4. sealhulgas sülearvutite arv .....
5. Internetiühendusega töökohaarvutite arv .....
6. Arvutitöökohtade vajaduse hinnang .....
7. Serverarvutite arv .....
8. ID-kaardi lugejate arv .....
9. Põhikohaga töötavate informaatikaspetsialistide arv .....
10. Osalise tööajaga töötavate informaatikaspetsialistide arv .....
11. Sisse ostetavad arvutite ülalhoiu- ja hooldusteenuseid? Milline teenus ja kellelt?
.....
12. Kas kasutate dokumendihaldussüsteemi? (nimi, versioon)
.....
13. Kas dokumendihaldussüsteem on igapäevases kasutuses?
.....
14. Millistes vormingutes olete võimelised tekstidokumente välja saatma/vastu võtma?
Märkige vormingu ette "x".

x	Vorming
☐	DDOC (digidokument)
☐	CDOC (krüpteeritud digidokument)
☐	RTF (Rith Text Format)
☐	ODT (OpenDocument Text Document)
☐	SXW (OpenOffice.org Text Document)
☐	DOC (Microsoft Word Document)
☐	PDF (Portable Document Format)

15. Veebisaidi aadress .....
16. Milliseid e-teenuseid veebisaidi kaudu pakutakse?
.....
.....
.....
17. Organisatsiooni IKT alased probleemid tähtsuse järjekorras:
.....
.....
.....

Küsimused piirkonna (valla) kohta on järgmised:

18. Avalike internetipunktide arv piirkonnas .....
19. Avalikuks kasutamiseks mõeldud arvutite arv .....
20. Avalike WiFi levialade arv piirkonnas .....
21. Piirkonna IKT alased probleemid tähtsuse järjekorras:

.....

.....

22. IKT eest vastutava isiku kontaktandmed:

Eesnimi .....

Perenimi .....

Ametikoht .....

Telefon .....

E-post .....

Kasutatavad terminid:

- **Põhipersonali arvuks** on nimetatud asutuses põhikohaga töötavate ametnike arv.
- **Töökohaarvuti** all on mõistetud personaalarvutit komplektis, mis loob arvutikasutajale võimaluse arvuti või arvutisüsteemi individuaalseks kasutamiseks.
- **Serverarvuti** all on mõistetud arvutivõrku ühendatud arvutit, mis on ette nähtud võrgutööjaamade (võrku ühendatud töökohaarvutite) ühiseks teenindamiseks, samuti selleks otstarbeks muretsesud, kuid kohtvõrku veel ühendamata arvutit.
- **Asutuse arvutitöökohtade vajadus** on hinnanguline arv, mis näitab mitu asutuse töötajat ajab (vajaks) oma tööülesannete täitmiseks individuaalset arvutitöökohta.
- **E-teenustena** võib vaadelda avaliku informatsiooni edastamist, juhtimisalaste dokumentide avalikustamist, taotlusvormide ja avaldusblankettide allalaadimise võimaluse pakkumist, avalduste või taotluste elektroonilist esitamist vms.

Lisa 4. Küsimustik: üldhariduskoolide IKT olukord

Läänemaa koolide IKT olukord

Vastuseid ootame hiljemalt 27. aprill 2006 elektrooniliselt aadressile: kriiska@hk.tlu.ee;
Vastuste esitamise vorm ei ole oluline (OpenOffice, MS Word, MS Excel, e-kiri vms).

Teie kooli IKT olukorda puudutavad küsimused on järgmised:

1. Kooli nimi: .....
2. Kas koolil on arvutiõpetaja/infojuht? (mitu) .....
3. Kas koolil on arvutiklass? Kui jah, siis mitu? .....
4. Kas ja millist arvutiõpet (arvutiõpetuse tunnid, arvutiringid vms) õpilastele pakutakse?
.....
.....
5. Töökohaarvutite arv arvutiklassis .....
6. Õpetajate kasutuses olevate töökohaarvutite arv .....
7. Juhtkonna kasutuses olevate töökohaarvutite arv .....
8. Ülejäänud töökohaarvutite arv kooli struktuurides .....
9. Täiendavate arvutitöökohtade vajaduse hinnang .....
10. Interneti ühendatud arvutite arv .....
11. Interneti püsiühenduse kiirus .....
12. Interneti püsiühenduse pakkuja .....
13. Interneti püsiühenduse hind (kuus) .....
14. Serveriarvutite arv .....
15. Videoprojektorite arv .....
16. ID-kaardi lugejate arv .....
17. Kas koolil on traadita interneti (WiFi) leviala? .....
18. Kas kool on liitunud e-kooli projektiga? .....
19. Arvutialase (täiend)õppe läbinud õpetajate arv .....
20. Kooli IKT alased probleemid (tähtsuse järjekorras)
.....
.....
21. IKT eest vastutava isiku kontaktandmed:
Eesnimi: .....
Perenimi: .....
Ametikoht: .....
Telefon: .....
E-post: .....

Kasutatavad terminid:

- **Töökohaarvuti** all on mõistetud personaalarvutit komplektis, mis loob arvutikasutajale võimaluse arvuti või arvutisüsteemi individuaalseks kasutamiseks.
- **Serveriarvuti** all on mõistetud arvutivõrku ühendatud arvutit, mis on ette nähtud võrgutööjaamade (võrku ühendatud töökohaarvutite) ühiseks teenindamiseks, samuti selleks otstarbeks muretsed, kuid kohtvõrku veel ühendamata arvutit.
- **Täiendavate arvutitöökohtade vajadus** on hinnanguline arv, mis näitab mitu kooli töötajat vajab (vajaks) oma tööülesannete täitmiseks individuaalset arvutitöökohta ja kui palju täiendavaid töökohaarvuteid vajatakse arvutiklassides.

Täname!

Lisa 5. SWOT analüüsi hindamine

Läänemaa infoühiskonna SWOT

Palun hinnake SWOT tabelis toodud punktide olulisust Läänemaa infoühiskonna arengu seisukohast skaalal 1 – 5.

Olulisus: mõju maakonna IKT arengule
1 = vähe oluline   5 = väga oluline

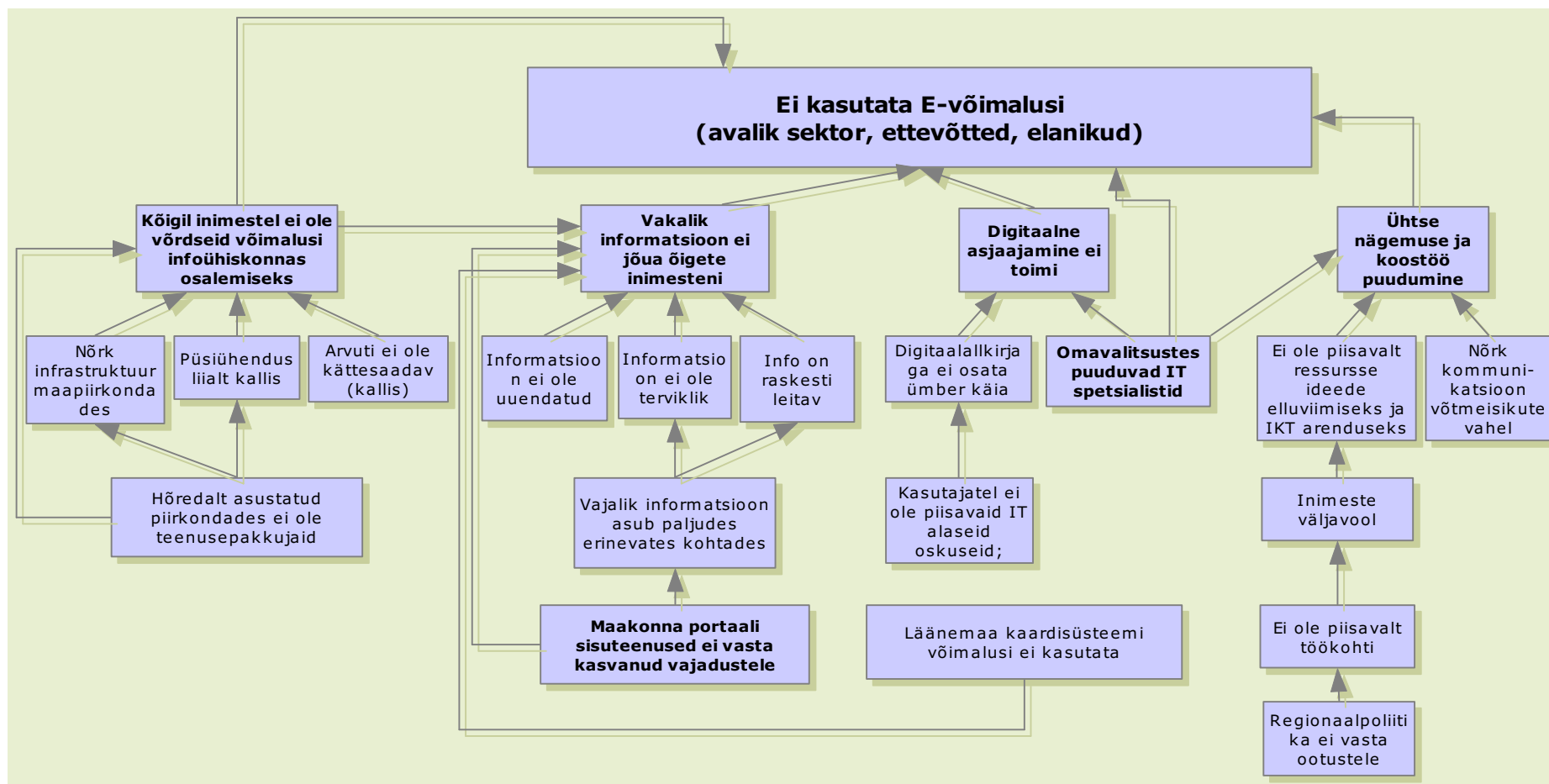
Tugevused (sisemised)	Olulisus
Arvutikasutajate hulk on suhteliselt kõrge võrreldes teiste piirkondadega (allikas täpsustamisel, uuring tellimisel)	
Maakonnas olemas heal tasemel IKT kompetents	
Piirkonnas pakutakse kvaliteetset IT haridust nii kutse- kui ka kõrghariduse tasemel	
Baasinfrastruktuur olemas (internet, arvutid, serverid jne)	
Maakonna keskuses on välja ehitatud kiiret andmesidet võimaldav regionaalvõrk (Norby)	
Jätkuv võrgustumine (interneti leviala laieneb)	
Loodud Läänemaa kaardiserver http://maps.laanemaa.ee	

Nõrkused (sisemised)	Olulisus
Paiknemine äärealal ja hõre asustus	
Inimeste väljavool – asutakse töötama ja õppima väljaspool maakonda.	
IKT alaseid töö- ja praktikakohti on vähe.	
Spetsialistid voolavad regioonist välja (mujal paremad palgad, erialale ja kvalifikatsioonile vastav töö)	
E-võimalused kasutamata (ettevõtted, avalik sektor, elanikud)	
IKT alase õppe rakendamine piirkonna vajaduste rahuldamiseks suurel määral kasutamata – toodetakse inimesi mujale	
Nõrk kommunikatsioon võtmeisikute vahel, kokkulepete, ühtsete nägemuste ja koostöö puudumine.	
Keskse maakonnaportaali sisuteenused ei vasta ootustele (www.laanemaa.ee)	
Läänemaa kaardisüsteemi poolt pakutavad võimalused on kasutamata	
Nõrk infrastruktuur maapiirkondades	
Erinevatel sotsiaalsetel gruppidel ebavõrdsed võimalused osalemaks infoühiskonnas (arvuti või internet ei ole kättesaadavad – liialt kallis)	
Vähene IT kompetents omavalitsustes (enamasti IT spetsialist puudub)	
Puuduvad ressursid ideede elluviimiseks ja arendustegevuseks	

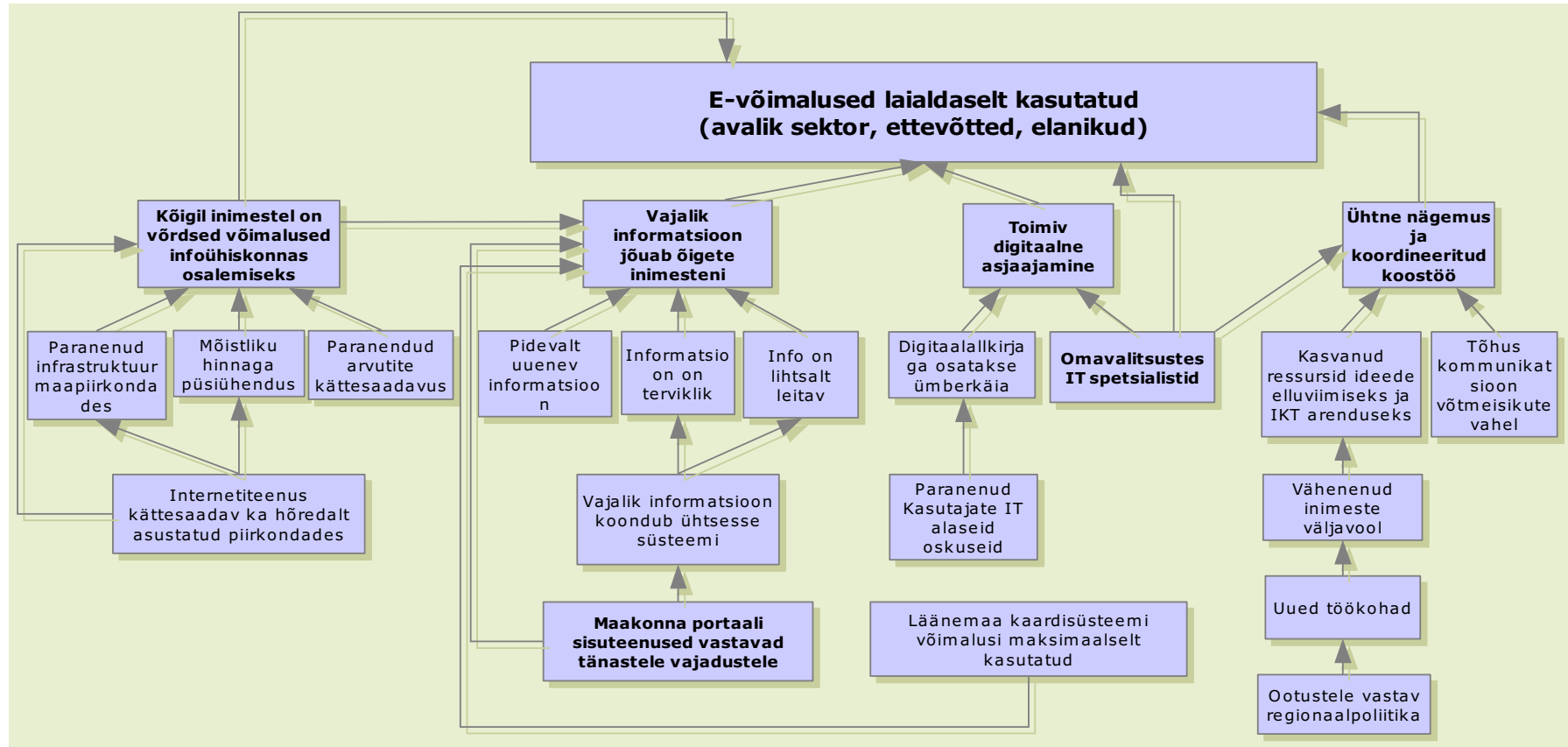
Võimalused (välised)	Olulisus
IKT ettevõtluse kolimine äärealadele	
Riigi infopoliitika ja Euroopa Liidu infoühiskonna poliitikate toetavad seisukohad	
Riiklike ühtsete infosüsteemide jätkuv areng	
Riiklik standardimine IKT vallas (ühilduvad süsteemid)	
Suureneb riigi poolne tugi omavalitsustele	
Jätkuvad eurorahastamise võimalused läbi erinevate projektide	
Avatud lähtekoodiga tarkvara (Linux jne) laialdasem levik	

Ohud (välised)	Olulisus
Riigi IKT arengu aeglustumine	
Riiklike ja Euroopa Liidu prioriteetide muutumine IKT kahjuks	
Riikliku tellimuse katkemine Haapsalu kolledži ja/või Haapsalu Kutsehariduskeskuse IT erialadele	
Üha süvenev tööjõupuudus IKT sektoris soodustab spetsialistide väljavoolavust	
IKT halduse ja arenduse monopoliseerumine	
Puudulik regionaalpoliitika	

Lisa 6. Probleemipuu

Lisa 7. Eesmärgipuu

Lisa 8. Arengukava koostamise tegevused ja ajakava

- 19.05.2005 algatusmeeskonna kokkusaamine: arengukava koostamise käivitamine;
- 31.05.2005 eestvedava töörühma kokkusaamine: struktuur, kaasatavad osapooled;
- 27.06.2005 eestvedava töörühma kokkusaamine: suvepäevade ettevalmistamine;
- 01.07.2005 – 02.07.2005 “Läänemaa IT suvepäevad 2005”: seminar, rühmatööd;**
- 15.09.2005 eestvedava töörühma kokkusaamine: edasiste tegevuste planeerimine;
- 28.09.2005 kokkusaamine koolijuhtidega;
- 26.10.2005 Arengukoja koosolek: arengukava koostamise ülevaade maavanemale;
- 09.11.2005 kokkusaamine spordi töörühmaga;
- 09.11.2005 kokkusaamine tööhõive töörühmaga;
- 01.11.2005 arengukava koostamise ülevaade kolledži nõukogus;
- 10.11.2005 kokkusaamine keskkonna töörühmaga;
- 16.11.2005 kokkusaamine põllumajanduse töörühmaga;
- 22.11.2005 kokkusaamine sotsiaalhoolekande töörühmaga;
- 15.12.2005 avalik seminar “*Health Care Informatics in the United States*”;
- 19.12.2005 IKT ümarlaud: kogutud lähteandmete ülevaade;
- 20.02.2006 IKT ümarlaud: esialgse SWOT tabeli koostamine;
- 20.03.2006 IKT ümarlaud: SWOT analüüsi täiendamine, hindamine;
- 04.04.2006 kokkusaamine: Läänemaa serverite tulevik;
- 17.04.2006 eestvedava töörühma kokkusaamine: probleemi- ja eesmärgipuu;
- 24.04.2006 IKT ümarlaud: visioon, eesmärgid ja esialgne tegevuskava;
- .....
- .....
- 30.06.2006 – 01.07.2006 “Läänemaa IT suvepäevad 2006” arengukava tutvustamine;